

Yıl:2 Sayı:16 Mayıs-Haziran 2023

DAİMA EDEBİYAT

ISSN: 2822-7077

Kültür, sanat, edebiyat dergisi

Arka Kapak Şiiri:
Ersin Kartal

Edip Cansever

özeldir çünkü...

Bâki Ayhan T. yazdı

Sait Faik

özeldir çünkü...

Sema Bayar yazdı

Zeynep Sayman

SÖZALTINDA

söyleşi | inceleme | öykü

GAZİANTEP BULUŞMA NOKTAMIZ

TITEN
CAY EVI

Akyol Mah. Adil Özberk Cad. Kurtuluş Camii Altı No: 12 K
Şahinbey / GAZİANTEP

KÜNYE

Daima Edebiyat dergisi, www.edebiyatdaima.com ekibi tarafından yayına hazırlanan aylık kültür, sanat, edebiyat dergisidir.

Daima Edebiyat dijital ve matbu olarak yayımlanır. Yayımlanan yazı ve şiirlerin telif hakkı ve hukuki sorumluluğu yazarına/şairine aittir. Kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz.

Yayın Türü: İki Aylık, yerel, süreli

ISSN: 2822-7077

Yıl: 2 Sayı: 16

Mayıs-Haziran 2023

İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Muhammet ERDEVİR

YÖNETİM YERİ: Akkent Mah. 134013 No.lu Sokak Şahinbey/GAZİANTEP

Yayın Yönetmeni: Muhammet Erdevir.

Yayın Kurulu: Ahmet Menteş, Çağlar Sarıtaş, Emine Gündüz Menteş, Ersin Kartal, Hande İkbal, İbrahim Halil Çelik, Jale Önder Darıcı, Merve Yurtsever, Murat Serdar Çakıroğlu, Zübeyde Andıç.

İletişim: dergi@edebiyatdaima.com

 / [daimaedebiyat](https://www.edebiyatdaima.com)
www.edebiyatdaima.com

<http://>

Kodu okut, dergiyi indir

İçindekiler

Muhammet Erdevir	3	Görünce Görününce
Baki Ayhan T.	5	Edip Cansever Özeldir Çünkü...
Sema Bayar	6	Sait Faik Özeldir Çünkü...
Zübeyde Andıç	8	Zeynep Sayman'la Uzakların Kokusu'nun Peşine Düşmek
Şükran Varol Kır	11	Uzakların Kokusu Üzerine
Zeynep Sayman	13	En İyi Seçim
Fatih Selvi	15	Ecinniler
Hüseyin Hakan	17	İnce Hesap
Buket Uçar	21	Kurmacanın Sınırı
İsmail Uluöz	24	Müphem
Umut Kaygısız	27	Oğlum
Beyhan Keçeli	29	Küçürek Öyküler
Merve Yurtsever	30	Kayıp İnsanların Kayıt Dışı Sözcükleri
Ali Aytar	32	Yalın Ayak Akşamlar
Gürkan Gürarı	33	Beşir Bey'in Son Günleri
Uğurcan Ayvaz	36	Taş Duvar
Esmâ Safalı	40	Fincandaki Mezar
Yasemin Coşkun	42	Veresiye
Ömer Çiftçi	43	Edebi Yaratıcılık
Hayrettin Durmuş	45	Yolumuz Yunus'a Doğru
Semih Samyürek	47	Bir Doğruda Buluşan Dört Nokta: Duvar İmgesi Üzerine
Jale Önder Darıcı	49	Ruh Dökümü
Hande İkbâl	51	Sen Diğer Ben, Tanrılara Göre Sen Sanrı
Ahmet Menteş	52	Rüzgâr da Yok ki Savrulasın
Ömer Keser	53	Mortel Afami
İ. Usame Yördem	54	Hiçbir Şeyin Yıl Dönümü
Adnan Semih Dumlupınar	55	İhtimaldir ki Yaz
Zeynep Karaca	56	Burada Her Şey Bir Anlık Ve Sonsuz Bir Döngü
Ferhat Bezci	57	Yüzleşmek Bûsbütün Âdem
Büşra Badeci	58	Ustaya Dikkat
Eren Koçdemir	59	Bu Esrik Yerde Aklımdaki Yafta
Sevda Altinkaya	60	Falso
Emine Gündüz Menteş	62	Şairin Pastoral Yürüyüşü: "Yokluğun Eksilmeden"
İbrahim Halil Çelik	66	Kafka'nın "Akademi İçin Bir Rapor" ve "Dönüşüm" Öykülerinde...
Hacer Yeğin	72	Close: Yakın Olmak İçin Uzak Dur Benden!
Ülker Gündoğdu	75	"Siyah Göl" Olarak Anılan Kent: Dublin'e Bir Mektup
Nurhan Ceylan	80	Ey Natamam Düş!
Sıtkı Eker	82	Fırtına Öncesi Uzatmalar
Fatih Çatma	83	Gölgeteyn
Ecrin Adanalı	84	Kayıp
Hasan Ulaş	85	Mezar Taşı: Kimsesiz Kız Çocuğu
Kaan Mert Başkesen	86	Renkler Baladı
Şener Beyter	87	Tanrım
Altun Çiçek	88	Vaveyla
İsmail Çakmak	89	Erken Gelen Kış ve Sonrası Gökkuşağı

GÖRÜNCE GÖRÜNÜNCE

Muhammet Erdevir

Elimizdeki adresi ararken yolu şaşırıldığımızı, karıştırdığımızı, kaybettiğimizi düşünürsek hemen durup etrafa bakınmaya başlarız. Arabadaysak müziğin sesini kısarsız nerede olduğumuzu anlayabilmek için. Durmak, sakinleşmek, düşünmek, sessizlik içinde durumu kavramaya çalışmak temel bir reflekstir böyle durumlarda. Mekân içinde konumunu anlamaya çalışan insan ancak dinginlik içinde yerini tespit edebilir. Kargaşa ve kaos, kalabalığın gürültüsü, koşuşturmanın stresi mekana ve konumumuza dair algımızı bozar. Oysa günümüzün karmaşasında ne olduğunu anlayamayacağımız kadar hızla olup bitiyor her şey. Etrafımızda gelişen olayları çoğu zaman gerçekleşip mazide kaldıktan sonra fark ediyoruz. Bizim şaşırıldığımız dünya, şaşırıldığımız esnada epey gerilerde kalmış oluyor. Oyun hızlı ilerlemeye programlı ve distopik bir yakın-gelecekte her birimizi saf dışı bırakacak gibi görünüyor.

Yolda hızlı hareket etmenin sonuçlarını biliriz. İçinde bulunduğumuz araç hızla yol alırken yakınımızdaki nesnelere bulanıklaşıp silikleşir. Gözümüz belli bir uzaklıktaki varlıkları, nesnelere, manzaraları görebilir sadece. Hızın sonucu yakınının, yakınlığın kaybıdır. Bugün yaşadığımız çağın armağanı olan hız, bellekte benzer etkiler oluşturuyor. Bilgi ve veri yığını üzerimize hızla gelirken yakınımızda olan ve bizim için özel kabul ettiğimiz her şey bu konumunu yitiriyor. Meta-modernitenin en ağır sonucu değer atfettiğimiz her şeyin içinin boşalması, önemsizleşmesi ve değersizleşmesi oluyor haliyle. Etkileşim ve görünme döngüsünde harcadığımız enerji yeni değer yargıları yaratıyor gibi görünse de sahip olduklarımızın altını oyuyor. Kerameti kendinden menkul fikirlerin karmaşası içinde yol alıyoruz hiç bilmediğimiz bir okyanusta. İleri falan gittiğimiz yok ama her şey geride kalıyor nasıl oluyorsa.

Görsellik ve görsel mesajlar insanoğlunun en aşına olduğu iletişim şekillerinden biri. Dünyanın bilinen en eski duvar resmi Endonezya'nın Sulawesi Adası'ndaki bir mağarada. Koyu kırmızı aşı boyasıyla çizilmiş bu resim en az 45 bin 500 yıllık. Bu da bize on binlerce yıldır kendi ürettiğimiz görselleri bir iletişim aracı olarak kullandığımızı gösteriyor. Biz buradaydık demenin kolay ve nispeten kalıcı yolu bu. Çünkü biz iki durumu çok seviyoruz: Görünmeyi ve ardımızda görünür bir iz bırakmayı. Ziyarete gittiği kalenin duvarına adını kazıyan ergen ruhlu kişiyle, hayatının her anını sosyal medyada insanların önüne seren kişiyi buluşturan zaaf işte budur. İkisi de mekânda ve zamanda kendinden iz bırakmak, mekânın ve zamanın bir parçası olmak, mekânı ve zamanı böylece aşmak istemektedir. 45 bin yıl önceki avcı toplayıcılarla aramızda pek de fark yoktur bu yüzden.

Duvar resimlerinden salonları süsleyen tablolara geçiş epey zaman almıştı. Birkaç yüz yıl içinde basım tekniklerinin gelişmesiyle gravür, tablo ve resimlerin çoğaltılması sayesinde bir görsele sahip olmak gittikçe kolaylaştı ve ucuzladı. Sonra fotoğraf icat oldu, ardından film ve video. Nihayetinde iş öyle bir noktaya geldi ki gördüğümüz ilginç görüntülere sahip olmanın pek bir anlamı kalmadı. Son iki yüz yıldır görme ve görünme tutkumuzun acı bir meyvesi olan görsel materyaller yaşamımızı etkiliyor, biçimlendiriyor ve dünyamızı ele geçiriyor. Fakat bir şey çoğalırsa bizden uzaklaşır aslında, silikleşir ve görünmez olur. Kalabalıklar içindeki yalnızlığımızın, refah içindeki tatminsizliğin, her şeye sahip olunca yaşadığımız boşluk hissinin sebebi budur. Nicelik artınca nitelik düşer, marifet çoklukta değil sayıca az olanın verimli kullanılmasındadır. Bugün geldiğimiz noktada nicelikle nitelik arasındaki makas acımasız bir şekilde, inanılmaz bir hızla açılıyor. Sosyalleşme becerilerimiz de bizim gibi bencilleşiyor. Göründükçe yalnızlaşan bir türe evriliyoruz.

Görselliğin yoğun kullanımının getirdiği yeni sosyal gerçeklik, insan ilişkilerini daha kırılgan yapıyor. Destursuz ve eyvallahsız bir tavır olarak göze çarpan bu yeni durum toplumun kültürel bütünlüğü için ciddi bir zaaf aslında. İnsan türü sosyal ilişkilerine bağımlı bir tür ve bu ilişkilerin sürekliliğini kültüre borçluyuz. Sosyal dokunun zedelenmesi, insanların birbirinden uzaklaşması, bireylerin çıkışı olmayan bir show-business içinde yaşamaya bu kadar istekli olması on binlerce yıllık kültürel evrim için yıkıcı sonuçlar doğurabilir.

Göz önünde olmak insana haz veriyor şüphesiz. Çok basit takdir ifadelerinden beğeni/like'lara varıncaya kadar beğenildiğini hissetmek insanı mutlu ediyor. Hatta aramızdaki saplantılı bazı kişiler için beğenilmemek ve iğnelenmek bile patolojik derecede haz verici bir deneyim olabiliyor. Tabii bu durumun ilk başta akla gelmeyen, dikkat çekmeyen bir tehlikesi daha var: kötülüğün sıradanlaşması. Birkaç kişinin ölümü trajikken birkaç bin kişinin ölümünü hızla normalleştirebiliyoruz. Gözümüzün önünde gerçekleşen acı ne kadar büyük olursa, ruh dünyamızda acının sıradanlaşması o ölçüde hızlı gerçekleşiyor. Kötülüğün, kötü sözlerin, kötü fiillerin sık ve sistemli bir şekilde göze sokulması duyarsızlaşma ve tepkisizleşmeye yol açıyor. Sonu insanlık olarak elde ettiğimiz tüm kazanımları uçurumdan aşağı atacak bir yol hem de.

Görselliği, görünmeyi, görüntüyü, görüne görüne varolmayı büyük oranda dijitalleşmeye borçluyuz. Teknoloji, dünyayı "kolaylık" ve "kolaycılık" fetişine esir etmiş durumda. Üstelik sadece mutfak aletleri veya otomobillerimizdeki dijital ekranlarla yapmıyor bunu, arkadaşlık ilişkilerinden sosyal tepkilere kadar yaşamın tüm alanlarını değiştirip dönüştürüyor. Dijitalleşme sosyal ilişkiler kurmanın zahmetini de ortadan kaldırdı. Arkadaş olmak, arkadaş edinmek hiç olmadığı kadar kolaylaştı. Bunun doğuracağı kültürel yıkımın nerede duracağını kestirmek şu an için mümkün gözüküyor. Dünya yeni bir kültürel zeminin şafağında ve bu dalganın içinde sürüklenmekten ötesi gelmiyor elimizden.

EDİP CANSEVER ÖZELDİR ÇÜNKÜ...

Bâki Ayhan T.

Çünkü şiirin işçilikten ziyade saf yaratıcılık işi olduğunu bana gösteren şairlerdendir. Biçimsizlikten biçim ve biçem yaratmıştır. Sözcüklerle oynamaz, şiirin sözcüklerin içindeki hayattan ve hayatın içindeki sözcüklerden fıskıracağını anlamışlardır. Yazdığı her şeyin özünde insan vardır. İnsanı ıskalayan şiirin bir çeşit oyun olmanın ötesine geçemeyeceğini, kitabı kalacağını, belagati aşamayacağını görüp göstermiştir. “Ne gelir elimizden insan olmaktan başka” demiştir.

Yetinmemiş, katı bilimsel bilgiden bile şiir çıkarmıştır. Fizik kanunlarını alt üst etmiştir “yerçekimli karanfil” diyerek. “Güzel atomların yaptığı ayak” demiştir, insanın fiziksel güzelliğini atomlarına ayırtırmanın imkânına işaret etmek için. Aşkı binlerce yıldır milyonlarca şiirde gül-bülbül ikilisine mahkûm eden anlayışa karşı “aşkın radyoaktivitesi”ni dile getirmiştir. Bunu yaparken de fizikten metafiziğe geçiş klişesine düşmemiş, fiziği bir başka ama mecazi fizikle yorumlamıştır.

“Bakma”yı en iyi bilen şairdir. Bir çeşit “bakmalar denizi”dir onun şiiri. Gezerek bakan bir flâneur değildir belki ama bir mihver belirleyip oradan bakan, seyredendir o. Bilir ki siz bir ağaca, böceğe, suya, yıldıza, eşyaya uzun süre bakarsanız o da size bakmaya başlayacaktır. Şiir o bakışta, bakışmada, bakışındadır. Elbette orada kalmaz, bakışımı bozup hercümerç eder çünkü insanın sabit bir varlık olmadığını bilir.

Bazı şairler belirli zamanların içinden konuşur, büyüklüğü buradan yakalar. Namık Kemal, Nâzım Hikmet, Orhan Veli böyle şairlerdir. Bazı şairlerse “zamansız”dır, nerede ne zaman yaşadıklarının bir önemi yoktur. Büyük şiiri “zamansız”lıktan çıkarırlar. Dıranas ve Dağlarca böyledir. Edip Cansever de bu ikincilerdendir.

SAİT FAİK ÖZELDİR ÇÜNKÜ...

Sema Bayar

Sait Faik denince...

Öyle bir öykücü düşünün ki külfetsiz dili, mercek tuttuğu küçük insanların yaşamı ile sizi sarıp sarmalarken öykü tarihinde “enstantane öykü” ve “modernist anlatım” kırılmalarını yazı evrenine taşısın. Fotoğrafik anlatımın yetkin örneklerini verirken rafine dili ile ansızın deklanşöre bassın. Kelimelerle bir anın, bir manzaranın, bir insanın hatta bazen sadece mavi bir çift gözün resmini çeksin. O anlatırken çingene kızların plaklarından çalan müzik satırlardan taşsın, denizin dalgaları durmaksızın kıyıları dövsün, şehrin iki yakasını bir araya getiren vapurlar hikâyeler yüklensin, dağdan taştan bir hişt sesi gelsin.

Hatta bununla da yetinmesin edebiyat tarihini etkileyecek kırılmaların da önünü açsın. Estet ve gözlemci bir tavırla bir edebî figür olarak flanörün remzi olsun. İkinci Yeni’ye can suyu taşısın. Zamanın ve mekânın çeperlerini kırsın. “Öyle Bir Hikâye” yazsın ki paltosunun ceplerinde kendinden sonra gelen bütün edipleri etkileyecek güçte bir anlatımın sırrını saklasın. İmgesel ve alegorik anlatımın kanatlarını tek bir öyküde “Sinağrit Baba”da ardına kadar açsın.

Sait Faik’te yaratıcı benlik, toplumsal benlikle iç içedir. Öykülerinde yazar-anlatıcı ayırımının olmaması insana çevrili duyarlılığı ile hikâyeleri “ben”e indirgemesinden kaynaklanır. Bu durum kimi zaman yazar-anlatıcı özdeşliği olarak yorumlansa da asıl itibarıyla bilinç düzeyinde oluşan birliğin sembolü, hayata karşı duyarlılığın tezahürüdür. O, öyküyü ben’in boğuntularında ziyan etmez, aksine ben’in sınırlarını aşarak içinde olmaktan büyük memnuniyet duyduğu kütleye eklenir. İnsana göz hizasından bakar, yargılamaz, anlar, öğüt vermez, sakince dinler. “Kafa ve Şişe” öyküsündeki gibi:

- “-Okumuş yazmışa benzersin de...
-Ne olacak okumuş yazmışa bezersem?..
-Okumuş yazmış adam öğüt vermez de, dedi.
-Ya ne yapar? dedim.
-Adamı anlar, dedi, ne yapacak.”

Kahvehanede içilen bir çayı, eski bir hanı, deniz kenarlarını, köy evlerini, kasaba otellerini, çarşıları aynı mesafeden seyreder: “...istediğim şey elbette ki hayattır; binaenaleyh yaratmaktır. Realite ve hayat sürüp gidiyor. Ben seyirci halinde kalıyorum.” Yaşamı bir bütün olarak kucaklarken kıyıda köşede gizlenmiş, göz önünde olmasına rağmen görmezden gelinmiş hikâyeleri gün yüzüne çıkarır. Ötesiyle pek de ilgilenmeden sıradan bir insanı, bazen bir tanıklığı, bazen kulak kabarttıklarını bazen de sadece kulağına çalınanları öyküleştirir. Fakat bununla yetinmez yazar. Onun arayışı sadece kahvelerde, vapurlarda, viranelerde değildir. Sait Faik’in ikinci dönemi diye adlandırabileceğimiz, b akışlarını dıştan içe çeviren, yeni bir dil ve üslup arayışının tezahürü olan öyküleri bunun göstergesidir. Mahalle Kahvesi ile ilk çatırdamaları duyulan Alemdağ’da Var Bir Yılan ile kök salıp boy veren “modernist” bir üslubun da temsilcisidir Sait Faik.

Sait Faik özeldir; çünkü o paltonun cebine sadece Hidayet’i değil, hepimizi sığdırır.

ZEYNEP SAYMAN'LA UZAKLARIN KOKUSU'NUN PEŞİNE DÜŞMEK

Konuşan: Zübeyde Andıç

Öncelikle ilk kitabınız hayırlı olsun, güzellikler getirsin. İlk kitabınız Uzakların Kokusu, 2023'ün ilk öykü kitaplarından biri olarak Loras Yayınları etiketiyle çıktı. Öykülerinizin kitap olarak bir araya getirilme sürecinden ve bu süreçte yaşadıklarınızdan bahseder misiniz?

Çok teşekkür ederim.

Bir gün kitabımın çıkacağına dair isteğim ve umudum vardı fakat aklımda belirlediğim bir zaman dilimi yoktu. Emin adımlarla ilerlemek için ağırdan alıyordum açıkçası. Yayınevinden öykülerimin kitaplaştırılması teklifi geldiğinde hem heyecanlandım hem de birazcık endişelendim. Çünkü bir kitapla okurun karşısına çıkmak önemli bir sorumluluktur. Hakkını vermek gerekiyordu bu sorumluluğun. Dolayısıyla tekrar tekrar öykülerimle vakit geçirdim. Bu süreçte en büyük şansım Mehmet Kahraman gibi titiz ve sabırlı bir editörümün olmasıydı. Onun desteği ve emeği ile kitabın hazırlanması süreci daha rahat bir şekilde tamamlanmış oldu.

Kitabı okuduğumuzda farklı sebeplerle uzağına düştüğümüz durumların, hayatların toprak kokusuna karışmış farklı kokularını genellikle boğazımızı düğümleyen bir hatırlayışla alıyoruz. Sizi bu ekseninde öyküler yazmaya götüren sebep(ler) nedir? Yazmak için bel bağlayacağınız sebeplere ihtiyaç duyar mısınız?

Yaşamın sıradanlığı içerisinde duyduğum bir ses, bir kelime ya da cümle, tanık olduğum bir duruş ya da bakış bir insanı ya da hikâyeyi çarpıcı hale getirebiliyor benim için. Bu çarpıcılık içimde yer ediniyor, yeniden filizleniyor. Bu filizler de benim yazma sebebim oluyor. Somut bir biçimi ya da belirli bir zamanı yok. Bir hikâyeye ne zaman tanıklık etmişsem ve bende ne zaman bir filiz vermişse o zaman öykülerim varlık kazanıyor. Dolayısıyla tanıklık ve hissediş önemli sebepler benim için.

İğil iğil sızan su gibi akan, anlatıcısını beklemiş, okurken çoğaldığımız öykülerinizi yazma sürecinden bahseder misiniz? Öykü yazarken önem verdiğiniz, özen gösterdiğiniz şeyler nelerdir?

Aklıma gelen bir öykü fikri ile kalemi hemen elime almam. Alamıyorum daha doğrusu. O fikir genel hatlarıyla zihnimde bir şekil alıp olgunlaşınca ben de yazmaya başlıyorum. Yazarken gelişmeye, genişlemeye devam ediyor öykü. Her ne kadar kendim kurgulamış olsam da karakterlerimi tanımaya ve onların dünyalarını, yaşantılarını benimsemeye elimden geldiğince özen gösteriyorum. Onlarla bütünleşmeye çalışıyorum. Aksi halde, en azından benim için eğreti bir karakter ve eğreti bir öykü ortaya çıkmış olacak. Yazma sürecinde kendime ait bir kuytuya ihtiyaç duyarım. Bu kuytu illaki sabit bir yer ya da bir oda değil. Kendimle kalabildiğim, kendi iç sesimi dinleyebildiğim, kelimelerimle, karakterlerimle benim arama herhangi bir mesafe koymayacak bir mekân olmalı. Böylece yazdığım öykünün içerisine daha kolay dâhil olabiliyorum.

Öykülerinizdeki ana karakterlerin Âdem ve Havva ismini taşıması, kitabımızla ilgili en önemli detay olarak karşımıza çıkıyor. Bu tercihinizin nedeni nedir?

Öykülerimi farklı zamanlarda ve birbirinden bağımsız olarak yazdım. En başta bütün karakterlerimin isimlerinin Âdem ve Havva olması gibi bir düşüncem yoktu. Bir öykümdeki karakterlerime isim düşünürken onların en az Hz. Âdem ve Hz. Havva kadar bu dünyanın acemisi olduklarını düşündüğüm için Âdem ve Havva ismini uygun gördüm. Bir sonraki karaktere isim düşünürken yine aynı hisse kapıldım. Bir sonrası için yine aynı şekilde devam etti. Önce kendiliğinden gelişti ama bir noktadan sonra bilinçli olarak bütün karakterlerime aynı isimleri vermek istedim. Bir de bütün zayıflığıyla, azmiyle, günahıyla, sevabıyla, aslında her yönüyle insanı tarif eden ya da sembolize eden iki isim olduğunu düşünüyorum Âdem ve Havva'nın. Bu açıdan da karakterlerime çok yakın ve uygun hissettim bu isimleri.

Doğanın kendine has dilini, sesini, güzelliklerini, tükenişlerini dikkate alarak var olduğunuz coğrafyada yaşayan dilin bazı renklerini öykünüze taşımanız; kitabı okurken dikkatimi çeken şeylerden biri olmuştu. Böyle bir anlatım dilinin öykünün kendi gerçekliğini yansıtması ve öykünün sesini okura duyurabilmesi açısından önemli olduğunu düşünüyorum. Öykü dilinizi oluşturan / besleyen kaynaklardan söz eder misiniz?

Gözlem yapmak benim çok önemseydiğim bir husus. Gözlem yapmak, insanları dinlemek... Bu hususun hikâye ve karakter gelişimi için olduğu kadar öykü dilinin oluşmasında da önem arz ettiğini düşünüyorum. Çünkü herkes kendi dünyasında kendi kelimeleriyle bir yaşam sürdürüyor. Karakterin dili öykünün de dili olabiliyor. Bununla birlikte olabildiğince farklı kalemleri okumak, karşıma çıkan kelimelerin bende yeniden anlamlanması elbette önemli bir katkı sağlıyor.

Kitabınızda yer alan on iki öykünün her biri, adeta okuru kaybettiği bazı izlerin peşini sürmeye, kaybettiklerinin farkına varmaya, hayatı sorgulamaya davet eden yalnız bir dille yazılmış. Hiç manolya görmeyen Havva'nın söylediği "İnsan unutmaya başladığı yerden ölmeye başlıyor." cümlesi kitaptaki bütün öykülerin genel bir değerlendirmesi olabilir mi?

Yakın çevremde son yıllarını alzheimer olarak geçiren insanlar oldu. Onların durumunu gördüğümde içsel olarak şunu sorgulardım; unuttuğumuz yaşantılarımız hâlâ bizim hatıralarımız mı? Hatırlamadığımız bir hayat bizim hayatımız olabilir mi? Bir başkası bizim yaşantımıza tanıklık ediyorsa biz unutsak bile onun nezdinde bir hayatımız vardır. Ama bizim bireysel hayatımız da hatırladıklarımızdan oluşuyor bence. Biz kendi hayatımızı unuttuktan sonra bizi hatırlayan son kişi de hayatını kaybedince bize dair bir şey kalmayacak bu dünyada. Büyük mücadeleler verdiğimiz yaşantımızın geleceği son nokta bu: yok oluş. Bir de daha yaşamı devam ederken bütün mücadeleleri hatta bir mücadele isteğini bile kaybetmiş, gözümüzün önünde dönüp dursalar da görmediğimiz insanlar var. En kolay ve çabuk unutulmuş insanlar... Benim öykülerimde de unutmaya ve unutulmaya başlamış bu insanların hikâyeleri var. Dolayısıyla Havva'nın bu cümlesi tamamen olmasa bile büyük oranda öykülerimin ya da karakterlerimin değerlendirmesi olabilir.

Kitabın sonunda yer alan ve kitaptaki en kısa öykü olan "Geçmiş" Zeynep Sayman'ın kelimelerle çıktığı yolculuğun gerekçesi olarak yorumlanabilir mi?

Geçmiş aslında her şeyin başlangıç noktası. Dayandığı gerçeklik bakımından hepimizin başlangıç noktası. Çocukluğumda öğrendiğim bu gerçeklik benim için hem heyecan verici hem de tedirgin edici olmuştur hep. Heyecanı yaşama merakımdan, tedirginliği ise geri dönüşü olmayan sonsuz bir yolculuğun çoktan başlamış olmasından. Hayatın herhangi bir noktasında herhangi birileri olarak tutunamayacağımızı bile bile hayata tutunma mücadelesi vermeye başlıyoruz. İnsan bütün acizliğiyle baş başa kalıyor bu başlangıçla, yani *Geçmiş* öyküsüyle. Benim öykülerim ve karakterlerim de gerçek insanlardan ve onların hikâyelerinden, hayata tutunma mücadelelerinden etkilenerek kurgulandı. Dolayısıyla benim de karakterlerimin de içinde bulunduğumuz yolculuğun gerekçesi aslında *Geçmiş* öyküsü diyebiliriz.

UZAKLARIN KOKUSU ÜZERİNE

Şükran Varol Kır

SÖZALTIINDA: ZEYNEP SAYMAN

Farklı dinlerin kutsal kabul ettiği birçok metinde Âdem ve Havva isimlerine rastlarız. Müslümanların kutsal kitabında Âdem'in ilk peygamber olması sebebiyle isminin başına dinsel olarak önemli olduğunu belirten 'hazret' sözcüğü getirilmiştir. Böylece İslamiyet'e göre insan ırkının atası sayılan bu iki isim, karşımıza Hz. Âdem ve Havva olarak çıkar. Edebi metinlerin birçoğunda yasak meyveyi yiyerek cennetten kovulan, yeryüzüne sürgüne gönderilen Âdem ve Havva başkahraman olarak kendilerine yer bulmuşlardır. Türk edebiyatının mihenk taşlarından olan Ahmet Hamdi Tanpınar, Yaz Yağmuru adlı hikâye kitabında Hz. Âdem ve Havva'yı anlatır. İslâmî motiflerle süslediği hikâyesi, güncelliğini korumakla birlikte bu konuyu ele alan yazar ve şâirlere de yıllar içinde yeni kapılar aralamıştır.

Loras Yayınları'ndan çıkan Zeynep Sayman'ın kaleme aldığı Uzakların Kokusu, Hz. Âdem ve Havva'yı günlük hayatın bir parçası yapmış ve her gün gördüğümüz çoğunda görmezden geldiğimiz Âdem ile Havva'ya indirgeyerek toplumun bir parçası haline getirmiştir. Sıradan yaşamların kronik insanları gibi görünen bu iki isim, okuru yavaş ilerleyen hayatlarında akışın içine almakta ve hiç beklemediği bir son cümleyle sarsmaktadır. Kitabın başındaki ilk öykü Kökler, ağır aksak ilerleyen ve nereye bağlanacağı konusunda okura ipucu vermeyen bir formda karşımıza çıksa da çiçek metaforuyla yazarın, anne sütünü toprağa kök salacak her bitkinin ihtiyaç duyduğu can suyuna benzetmesi, akıllara Âdem ve Havva'nın İslami inanca göre topraktan yaratıldıklarını getirmektedir. "Başkalarının yanında insanın duyguları vebalı bir ölü gibi derinlere gömülüyor. Sonra onların hakikatleri ile bağlanıyor ağzı dili. Zaman geçtikçe o duygular çürüyüp toprağa karışıyor, yok oluyor." Evlatlık verilen Havva'nın ardında bıraktığı acılı annesi, ektiği çiçeklerin toprağa kök salmasını izlerken kendi hayatının köksüzlüğüne ve geleceğe dair umutlarının öksüzlüğüne üzülmemektedir.

İkinci öyküde Havva, bu kez düğün günü geçirdiği trafik kazası sonrası annesinin kuytusuna sığınmak isteyen, ondan biraz merhamet biraz sevgi dilenen engelli bir kadın olarak karşımıza çıkıyor. Annesinin kullandığı arabaya çarpan tırın korna sesini iliklerimize kadar hissedip iki iyilikten ikisinin de aslında ölüme çıktığını öğreniyoruz. Sadece Birkaç Saniye'nin alt metninde bir saniyenin bir ömrü nasıl çarpıp böldüğüne en sonunda da yuttuğuna tanık oluyoruz.

Yazar, Koleksiyon öyküsünde sözcüklerin zihinde çağrıştırdığı anlamları tek tek toplayıp ortaya imgesel bakımdan hem düşündüren hem de yeni anlamlar yaratan bir anlatı yelpazesi sunuyor. "Mesela kelimelerin her biri bir anlamı karşılıyorken Âdem'in kaderinde bazı anlamların kelimeleri yoktu." Yazgı olgusunu henüz sökülmemiş yabancı bir alfabenin yapboz tahtasına benzetiyor.

Kitaba adını veren Uzakların Kokusu'nda Zeynep Sayman, gözlemciliğini yaşlı Âdem amca nezdinde konuşurmuş hatta konuşurmakla kalmamış, karşısına geçip babaannesine duyduğu özlemi yeşil esans şişelerinin keskin kokusu eşliğinde sessizce bir tek ona anlatabildiğini görüyoruz. Yeşil rengin küçük cam şişelerle birlikte yarattığı keskin koku sevdâyı anımsatırken okura, yine aynı rengin tabutla kullanılması insanoğlunun faniliğini ölümün gerçekliğini hatırlatıyor. Yazar, Peygamberin yeşil rengi sevmesinden yola çıkarak okuru önce sevdâyâ düşürüyor sonra da hayattaki tek gerçeğin ölüm olduğuyla yüzleştiriyor.

Ben Hiç Manolya Görmedim'de Zeynep Sayman, Alzheimer hastası Havva'nın huzurevinde yazdığı mektuplardan sesleniyor. "İnsan, hatırlamaya başladığı yerden yaşamaya başlıyor." derken unutmak istemediği Âdem'ini sayfalarca yazıyor. "İnsan, adını unutursa geriye ne kalır ki..." Havva, kendi adını unutmaya pahasına Âdem'i var gücüyle hatırlamaya çalışıyor. "İnsan, unutmaya başladığı yerden ölmeye başlıyor." İnsanı hayata bağlayan tek şey anlarını ve anılarını hatırlayıp zihninde defalarca ayınlarını yaşamasıdır. "İnsan, kelimeleri unuttunca duygularını da mı kaybediyor? Geriye sadece et ve kemik mi kalıyor? Ruhu kaç gram hafifliyor?" İnsana, ağır gelen sözcükleri Havva'nın silinmeye yüz tutmuş dağarcığında buluyoruz. Yüreğe ağır gelen yüklerin ancak dile geldiğinde ya da kâğıda döküldüğünde hafifleyeceğini işaret ediyor yazar. Bunu, sözcüklerin altını çizerek değil inceden inceye sezdirerek yapıyor.

Her anlatıda gördüğümüz Âdem ile Havva hikâyesini Zeynep Sayman, kendi bakış açısıyla yorumlamış bunu yaparken de her insanın imtihanını farklı gözlerle, kimliklerle ve hayatlarla birleştirip anlatisına farklı bir tat katmayı başarmıştır. Öykülerin dili bazen olayların ağırlığı altında ezilmiş olsa da yarattığı imgelerle okurun zihnindeki sinir uçlarına temas edebilen bir ritim yakalamışa benzemektedir. Zeynep Sayman'ın yakaladığı bu çizgiyi koruyacağı ve belki de yeni öyküleri sayesinde anlatıcılığının perçinleneceği olası görünmektedir.

EN İYİ SEÇİM

Zeynep Sayman

SÖZALTIINDA: ZEYNEP SAYMAN

Gitmek için hazırды. İki beden büyükmüş gibi görünen salaş paltosunu ağırdan alarak giydi. Sadece dışarı çıkarken örttüğü eşarbmı kâkülünün gerisinden tutturup uçlarını çenesinin altında gevşek bir düğümle bağladı. Dışarıdan biri görse, taba rengi paltosu, krem zemin üzerinde kahverengi ve yeşil desenleri olan eşarbyla mevsim trendlerini yakından takip ediyor zannederde. Oysa onun ne mevsimlerden ne aylardan ne de dünyadan haberi vardı. Üç sıkı düğümle boğulanmış ince uzun gövdesi o salaş kıyafetlerinin içinde daralmış, nefessiz kalmıştı. Düğümlerden birini çözmesi gerekiyordu bugün. Ama hangisini çözerse çözsün, diğer ikisi daha fazla sıkılaşmaya başlayacaktı. Gün geçtikçe canı daha çok yanacaktı.

Çıkmadan önce kapatmak için gittiği pencerenin önünde durdu. Bakışları bahçedeki çocukların arasına karıştırdı. Hayat sanki onu yavaşlatmak, zamanın gerisinde bırakmak için türlü oyunlar çıkarıyordu karşısına. Ya da zihni yavaşlamak için bahaneler arıyordu. Bütün çocuklar bir yerde toplanmış, iki tanesinin adım adım birbirlerine yaklaşarak sayışmalarını izliyorlardı heyecanla. “Aldım verdim ben seni yendim...” Sayışmanın sonunda son adımıyla diğerinin ayağına basan çocuk muhtemelen kendine en yakın gördüğü ya da daha güçlü bulduğu arkadaşının adını söyledi bağırarak; Meryem! Karşısındaki atağa geçmiş, onu bastırır bir edayla ilk arkadaşını parmağıyla işaret ederek çağırdı; Ali! Sude, Cemile, Halil, Ebrar, Abdullah... Geriye bir tek yüzünde asılı duran saf gülümsemesiyle sıska, çelimsiz bir kız çocuğu kalmıştı. Baş omuzları arasına gömülmüş, ince vücudu yukarıdan salınmakta olan bir ip gibi dalgalanıyordu. Ne tarafa giderse gitsin hep zayıf halka olacaktı. İlk o vurulacak, ilk o elenecek, ilk o sobelenecek; arkadaşları ayaklarına dolanan fazlalıktan kurtulmuş olmanın sevincini ve eksik oynamanın kızgınlığını aynı anda yaşayacaktı. Grubun başı mecburiyetin altında kısılan, gönülsüzce çıkan sesiyle bu son oyun arkadaşını da ekledi grubuna. “Gel, sen de bizdensin.” Ruhu bir şekle şemale bürünüp o kız çocuğunun suretinde salınıyordu sanki. Zayıf, kırılğan, güçsüz ama var olma çalışın...

Seçim yapmak bu kadar kolay olsaydı keşke, diye geçirdi içinden. Aldım, verdim demekle bitiverseydi bütün kararsızlıklar. Gerçi, hayatı boyunca ilk defa kendisinden bir konuda karar vermesi isteniyordu ama onda da hayatının kararsızlığını yaşıyordu. Ne bu dünyaya gelmeye kendisi karar vermişti, ne ailesini seçmeye. Okumamaya, evlenmeye, yaşayacağı eve, oturacağı koltuğa, ne zaman nereye gideceğine hiçbir zaman kendi karar vermedi. En son, bir güz temizliği sırasında boyanacak duvarlar için “şöyle güzel bir camgöbeği maviyeye boyayalım, gökyüzü gibi ferah ferah, içimiz açılın.” deyivermişti bir heyecanla. Kışa çarliston yeşili duvarlarla girmişlerdi ama. Hiç sevmediği o renkle... Kırıla kırıla içine oturuyor, taş dönüştürüyor bütün hevesleri. Pencereyi kapattı. Çarliston yeşili duvarlarda kaydı gölgesi. Kapıyı açtı. Birer birer, ağır ağır inmeye başladı merdivenlerden.

Tahlil sonuçlarını öğrendiğinden bu yana hasta iki bebeği besler gibi özenle besliyordu böbreklerini. Tuzun tadını unutmıştu, yemeklerin lezzetini de. Televizyonda hep sağlıklı yaşam programlarını izliyordu. Şef konuğu ile birlikte ocaktaki yemeklere göz kararı tuz ekleyen sunucu kadının doktor konuğuna dönüp işine yarayacak sağlıklı yaşam sorularını sorması için sabırsızlanıyordu. Ne öğrenirse kârdı.

Dışarı çıktığında çocuklar o oyunu çoktan bitirmiş, başka bir oyun için yeniden sayışmaya başlıyorlardı. “Portakalı soydum, başucuma koydum, ben bir yalan uydurdum...” Ayakları geri geri giderken onların bu hayat dolu heyecanlarına, neşelerine takılıp kalmaktan alamıyordu kendini. Ağustos sıcaklığında serin bir gölgeye denk gelmek gibi bir şeydi bu. Onları seyrederken kızları da aralarına giriveriyor. Seçilebilmek için sayışanların gözlerine bakıyorlar kara kara. Tıpkı onun gözlerine baktıkları gibi. Beklentiyile, umutla, korkuyla, heyecanla, sessizce... Büyük kızı “Ben öğretmen olduktan sonra” diye başlayan cümleler kuruyor ona sürekli. Ortanca kızı çekmek istediği fotoğrafları detayları ile anlatıyor, “üç dört seneye kadar bir sergi açabilirim değil mi anne?” diye soruyor. Küçük olanı ise boya kalemlerinin, oyuncaklarının derdinde, bir de Elsa elbisesi istiyormuş en kısa zamanda. Hani şu taçlı, sopalı ve eldivenli olan takımdan. Üçü de hayallerini birbirlerine siper edip annelerinin gözlerinin içine bakıyorlar. Yarınlardan bahsediyorlar. Gerçekler hiçbirinin umurunda değil gibi hep hayal, hep hayal...

Çocukların sayışmaları bitti. Kiminin yüzü gülüyor kiminin buruk. Yine de heyecanlı iki gruba ayrıldılar. Önemli bir görevi tamamlamış gibi grupların seçimi tamamlanınca ayrıldı oradan. Durağa doğru yürümeye başladı.

Test sonuçlarının üçü de pozitif çıktıktan sonra bambaşka bir insan gibi hissediyordu kendi. Sirtında üç kambur oluşmuş, içinde kapanmaz üç büyük yara açılmıştı. Ne yana dönse kalbi ağrıyordu. Ne yana dönse çıkmaz bir sokakta buluyordu kendini. Düşünmekten bile kaçındığı gün gelip çatmıştı. Bu üç yol ayrımının başında bedenini üçe bölmek isteseler itiraz edecek gücü yoktu. Kararını bildirmek için gidiyordu ama hâlâ bir karar verememişti. İleriye doğru adım attıkça eriyor, küçülüyordu.

“Sonuçlar gösteriyor ki, böbreğiniz üç kızınız için de uygun. Üçünün durumu da aynı, şartlar hepsi için eşit. Seçimi siz yapın.” demişti doktor. Güzel bir haber ne kadar yaralayıcı olabilirdi ki! Vurulmuş fakat ölmemişti. Böyle keskin bir viraja girmemişti daha önce. Aylarca cevap vermesi istendi. Gün geçtikçe bu isteğin keskinliği de arttı. Vakit daralmıştı ve artık bugün kararını vermesi gerekiyordu. Yoksa birini kurtarabilecekken üçünü de kaybedebilirdi.

Otobüs geldi. Acele etmezlerse şoför onları almadan gidecekmiş gibi telaşla kapıya yığılan kalabalığın arasında zorla itelenen ağır bir heykel gibi yavaş ve hareketsiz ilerliyordu. Koltuklardan birine oturmuş, başını cama yaslamıştı. Dışarıyı seyrederken kızları canlanıyordu zihninde. Gözleri gözlerine değiyordu. Otobüs yola koyulduğunda diline dolanan bir oyun şarkısını mırıldanıp duruyordu kızlarına bakarak; “Ooo piti piti, karamela sepeti, terazi lastik jimnastik...”

ECİNNİLER

Fatih Selvi

Buraya geldiğin ilk günler aklında. Talandan kaçışa benzeyen, eksiltildiğine inanmış olduğun o günler. Aç balıkların yediği bir ceset kadar korunaksız olmadığını göstermek istemiştin herkese. Bu bir istek miydi, bütün çalkantıların sonunda ulaştığın giderin ağzı mıydı, pek üstünde durmamıştın. Her kırdığın dalın ucundan büyüyüp semiren nefretinin kendini ve çevreni parçalamasından korkuyordun cengâverce. Kendini çok önemsiyordun. Kendin dediğin o ulaşılmaz cevheri bir sınırsızlığa teslim etmenin büyüüne kapılmıştın. Herkesten uzağa ve her şeyden. Bu kaçışların kendine dolanmak olduğunu anlaman onların gelip seni bulmasıyla gerçekleşti. Onlar gelince hep böyle olur.

Hayatının gittikçe acılaşan bir zehre dönüştüğüne emindin. Kaybedilen zamanın buharlaşınca geriye kalan tortusu sanıyordun hasılatını. Türlü çeşit hayal kırıklıkları, patinaların çaresizliğine evrilen yola tutunma gayretleri. İcini bir gömme hevesi aldı. Dayanamıyordun. Toprak kokusunun her an keskinleşen çağrısına kapıldın. Kazdın, kazdın. Elindeki kürekte ürkütüğünde çok geç sayılırdı. Göme göme bin bir tepeli bir şehirde yapayalnız kaldığını fark ettin. Düpedüz ters giden bir akışkanlığı vardı anın. Eksilmeler genişletemedi bel bağladığın tezaadın etki alanını. Hani kopardığım halatların hayatımdan uzaklaşmakla bir ilgisi yoktu, diye sormak isterdin birilerine. Herkes yok edilmişti. Seni bir gülme aldı aniden. Dur durak demeden güldün, karnını tutuyordun ara sıra, gözünden yaşlar geliyordu. Aylar, yıllar sürdü bu abartılı davranışların.

Yapamıyordun. Gömütlerden kokular dağılıyordu. Gözüne en eski alışkanlıkların akıyordu. Sevme triplerin, sevilme sanrıların. Bak şu çok komikti: Özlüyordun. Paslı mazgalın içindeki kalbin denen zımbırtının püsürü bitmiyordu. Kafanı kaldırırken zorlanmaya işte o zaman başladın. Hatıra çöplüğüydü orası artık, duramazdın. Kalkıp soluğu aldığın bu inziva evine varmadan önce peşinde olduğun huzurun provasını yaptın kafanda. İzbeyi sevdiğini öne sürdün, kimsesizliğini. Ha gök ordaymış ha ayaklarımın altında, dedin. Umurunda değildi. Şehrin en uzağında, kendini bulmuşların, kendine gelmişlerin, kendini kurtarmışların ve kendinden kovulup kendine varmışların uyanıklığı karşıladı seni. Yeni evinin manzarası ile donatıldın. Birbirlerine yaslanmış şehrin son evleri, uzak dağlarda köy öbekleri, şehre giden toprak yol, bahçenin çitleri, diktiğin sardunyalar, çilekler, fasulyeler, yıldız çiçekleri, gelincikler, katırtınakları.

Her şeyi unutmama ramak kaldığına inandığın bir günün ortasında kapı eşiğine oturmuş sopayla yeri eşeliyordun. Fazla sert bastırıp toprağın canını acıtmaktan sakınır gibi. Önce sıcaklığın hızla arttığı hissedildi. Derini soyunup atmak isteyeceğin kadar. Alev basan sokakları sert rüzgârlara tutulmuş yapraklar gibi bir titreme aldı. Kapılar gıcırdadı, sesler puslandı, kulakların zonkladı. Göğün aydınlığını yavaş yavaş zifiri bir tülün örttüğünü gördün. Pastel renklerin hücumuyla betin benzin attı, gözüne perdeler indi. Havayı tüketen ateşli nefesleri yaklaştıkça çırtırtılar arttı, nefesin hızlandı. Rüzgârın biçimsiz bir akım tekniği geliştirdiğini kulaklarına üflenmiş gibi hissedince anladın. Başına bir ağrı saplandı. Göğün alçaldığını, fırtına öncesi o boyun eğilesi kuvvete yer açmaya çalışan kuş ve yaprak seslerinin kesilmesinden anladın. Ayağa kalkıp dinledin, birilerinin yaklaştığını hissettin.

Kiremitler titreşirken, yerin fısıltıları çoğalıp göğün birikmiş ilenci kalbine saplandığında içeri kaçtın. Duvarların seni sıkıştırıp presleyeceğine inandın bir an, öylesine yakındılar birbirlerine. Terden balçığa dönüşmüştün, yanıyordun. Dehşetle bekledin, çok yakındaydılar. Kapı kolunun kızardığını, mum gibi eriyip damlayarak yerde tüten metalik bir birikintiye dönüştüğünü görünce irkildin. Somyanın altına ilk o zaman girdin. Aceleleri yoktu. Nerede olduğunu biliyorlardı. Ayak bileklerinden yakalandın. Seni çekerek odanın ortasına getirdiler. Pençeleri çenene geçtiğinde gözlerine bakmanı istediler, köz köz parlayan kızıl magma artıklarına. Başın istemsizce yukarıya kalktı. Yanaklarına kükürt kokan kıvılcıklar sıçırıyordu. Dikkatli olmalıydın. Gözlerine fazla bakarsan yüreğini sarsan çarpıntılar geliştğini o gün öğrendin. İki kızgın közde erimeye başladı gözlerin ve bedenin. Kara bir yara kabuğuna dönüştürülürken canın çok ama çok yandı. Dizüstü çökmüş, aman diler vaziyetteki kömürden heykelini çivimsi tırnaklarıyla eşelediler. Taptaze, buharı üstünde seçiren kaslarınla sen çıktın bir kez daha yok edilemezliğinden.

Ezoterik bir lisanla kafanın içinde konuştular, hiç acele etmeden. Tane tane, cevap beklemeden. Beyninde zonklayan bir ura dönüştü işittiklerin. Artık ait olmadığını iddia ettiğin o boyutun kafanda uğuldayıp durduğunu biliyorlardı. Sızlanıp durmalarını, yenilgi hezeyanlarını. Bu saklı hislerini yüzüne vurdular. Yakınmalı cümlelerini.

Çöküp kaldığın yerde başına dikildiler, sonra seni tavafa geçtiler. Başın önde, gözlerin kapalı bekledin. Kabuslarının seni terk etmesini diledin. Sallandın, sallandın. Tir tir titreyerek gözünü açtığında etrafında kimseler yoktu. Duvarlarda yıllardır öylece bakan masum şekillerin içinde envaiçeşit hayaletin dolandığını fark ettin. Hafıza mamullerini. En güzel yaşantı kırıklarını, didintilerini. Çıplaklığıyla ve yeniden var oluşuyla, çekilen göğün, kaybolan fısıltıların, durulan kalbinin, ferahlayan zihninin aydınlığıyla bir sonraki gelişlerine kadar uyuklayacağın evinde aynı yerdeydin. Her şey onlar gelmeden önceki gibiydi.

Aynı manzaranın aynı oynak göğünün altındasın hep. Arzu etmekten korktuklarının gölgesi sil baştan üzerine yığılıyor her sabah. Her mevsim dönümünde sanki canın gerçekten yaşamak çekmiş gibi iç geçirerek oturuyorsun pencere kenarında. Yine de evinin arkasından geçen dereye topukların değmiyor. Havadaki taze ot kokusunu almıyorsun. Doymun kulakların rüzgârın, serçelerin ve güneşin anlattıklarına kapalı. Balmumu bedeninin ecinnilerin yeniden uğrayacakları o güne kadar kayıtsızca dikiliyor orada. O hep arzu ettiğin inzivanın korunaklı sükunetini bozmak için kapına evren yanaşsa dahi bir etkisi yok. Unuttuğunu sandığın şehre dönmeye direniyorsun. Bu senin döngün. Çıkmak istediğinde çıkamadığın, tersine gitmek istediğinde başaramadığın.

Gün boğuluyor, gece ağarıyor, boğucu sessizlikleri serseri böcekler rahatsız ediyor aralıksız. Ağaçların yaprağa durduğu, bütün yaprakların toprağa vardığı, toprağın dev bir mideye dönüşüp yağmurlarla doyurulduğu mevsime varıldı. Sert rüzgârlar vurduğunda evin sıvaları dökülüyor. Titreyen pervazları, akan çatıyı, bel veren evinin çatırtılarını dinliyorsun günbegün. Bütün köşeleri örümcek ağları kapladı, tozlu camlara yağmur işlemiyor, nefes kesen soğuklar sardı odaları. Binlerce yıl bir anıt gibi dikilmiş olsan da pencere önünde, ecinniler civarında. Bir gelip bir gidiyorlar, görev duygusuyla pişkin gövdeni eşeliyorlar. Bıkkınlık yok onlara, unutmak yok. Ne pahasına olursa olsun, dönmeni bekliyorlar.

İNCE HESAP

Hüseyin Hakan

“Beni mahveden şeyi biliyor musunuz Varenka?

Parasızlık değil.

*Hayatın bu uğultuları, bu mırıldaşlar,
bıyık altı gülmeleri, sitemler...”*

[İnsancıklar, Fyodor Mihayloviç Dostoyevski]

Durumum bu kadar acıklı değildi tabi. Öyle mahvolmak falan. Değil. Uğultudur, mırıldanmadır, bıyık altı gülmedir, onlar vardı. Doğruya doğru. Sitem de vardı dersem o da yalan olur ama şunca saat parasız pulsuz geçirdiğim geceden sonra yalanı mı dert edecektim? Mevzu yalansa bir kamyon yalan uydurmuşum zaten.

“Biraz erken geldim, şurada oturup otobüsümü bekleyeceğim.”

...

“Bir arkadaş gelecek, öyle siparişi verelim biz.”

...

“Akrabalarım gelip alacak, beklesem yeterli.”

...

“Yok abi, param var. Öylesine göz gezdiriyorum.”

Yalandı. Başından sonuna, girişinden gelişmesine, hatta sonucuna kadar yalanın daniskasıydı. Ne beklediğim bir otobüs vardı ne de gelecek olan birisi. Akrabalarım desen buralarda esameleri bile okunmazdı. Kaldı ki şunca mahcubiyetin içerisinde birisi çıksa, akrabam olmayı talep etse aklımı oynatırdım. “Âdem’in çocuklarıyız nihayetinde.” deyip kabullenirdim. Öyle de muhtaçtım. Muhtaç olmak biraz tuhaf durdu. İhtiyacım vardı daha makul. Öyle ya da böyle kendi aklımın, itiraf edemesem de salaklığımın kurbanıydım. Beş parasız kalmıştım.

Şimdi iyiyim. Gözlerimi açtığımda telefonuma sarılmıştım. Ne beklenirdi zaten, duvardaki saate mi bakacaktım? Geçti o zamanlar. Şimdi uyanır uyanmaz telefona sarılma çağı. Hele ki onlarca ikon yan yana sıralanıyor ya, instagramıdır, feysbukudur, vatsapıdır, tittiridir derken, ne kadar çok ikon o kadar mutluluk demek. Yanılgı işte. Yoksa istemez miydim uyanır uyanmaz doğrulayım, şöyle bir çıtlatayım sağımı solumu; filmlerde olur ya, yarı çıplak gideyim mutfağa, portakalıdır sütüdür derken ayaküstü atayım ağzıma bir şeyler de doyayım hemen. Ama yok. Ne duvarda unutulmuş antika bir saat var ne de sessizlik çokünce duyulan ihtiyarın sesi: tık, tık, tık, tık... Saati geçtim, uyanır uyanmaz sağımı solumu çıtlatmak dışında hiçbir şey filmlerdeki gibi olmadı. Zaten gecenin muhasebesini de telefona sarıldıktan sonra yapmayı akıl ettim. Neredeydim ben?

Mutfağa ilerledim. Yarı çıplak değildim. Başkasının evinde sığıntı gibi kalmanın utancıyla giyinik haldeydim. Oh olsun ama, öyle başa böyle tıraş! Sen kalkıp evdekilere arkadaşının evinde kalacağını söyler de cebinde beş kuruş olmadan, bileti de gideceğin kişiye kestirirsen olacağı buydu. Ne sanıyordum?

Bileti o kesecekti, ben bir işe girince geri ödeyecektim nasılsa, borçtu ama bak, sözdü, valla kabul edemem yoksaydı, ben kendime bir kadından borç aldı da ödeyemedi dedirtmemdi. Ben buradan bir bahaneyle çıkarım, on iki saat falan sürüyor, gece oradayım. Üç gibi. Sen gelir alırsın beniydi. Sonra geçeriz size. İki gün sonra sınav var zaten. Yol yordam bilmem, önce beni bırakırsın, sonra sen geçersin işine gücüneydi. Harika olacaktı!

Ne, bu mu olacaktı yani?

Olmadı. Aslında işler iyi gidiyordu. Her şey tıkırındaydı. Ta ki ben yolu ortalamış, dünyanın geriye kalanını arkamda bırakmışken beni arayıp mazeret bildirene kadar. İş çıkmış, acilen il dışına çıkması gerekiyormuş. İş icabıymış, çok denemiş ama valla patron yüzünü ekşitmiş. Anahtarı bir yere bırakabilirmiş ama, girer istediğim gibi takılırmışım. Olmazdı o, kalacak yerim vardı. Zaten mesele o değildi, mesele görüşmekti. Yoksa yer falan, her şehirde vardı bir iki selamım.

Sondaki cümleleri söyleyen bendim. O talihsiz, dilimde ağırlık yapıyor da salıp kurtulayım diye savurduğum yalanlar bana aitti. Hatta gerçeği söylersem itibarımda çatlaklar oluşur diye hangi ara onca yalanı arka arkaya dizdiğime şaşırduğım silsile de benim eserimdi. Onun da yaptığı işti hani, insan bir itiraz eder, olmazlanır. Ne bileyim, anahtarı ille de görevliye, bakkala, paspas altına veya doğal gaz sayacının tepesine falan bırakır. Ülkece bu yolları deniyoruz, ne olurdu yani? Bir iki itirazımda hemen kabullendi durumu. Zaten biletimi de o aldı. Çalışmadığımı da biliyor. Ben mi diyeyim ne yer içerim, yemem içmem sorun değil de nerede kalırım diye? Al işte, ihtiyar bir adamın evinde uyandım. Mutfağında süt veya portakal suyu ararken birkaç günlük yaprak sarması, yoğurt, bir iki ısırılıp yaralanmış elma falan var. Diyet buzdolabı sanki!

Diyeceksiniz ki, yahu hiç mi paran yoktu? Hayır diyeceğim. Altı ay önce çalıştığım yerden enfes bir bahaneyle ayrılmıştım. “Kapesese çalışmam lazım, beş ay var”, demiştim. Onlar da yememişlerdi de, neyse, zorla tutacak değillerdi. Yine de insafılı davranıp ücretsiz izne ayırmışlardı. Ne demekse o? Aklıma pandemi sürecinde bakanlıkların memurlarına yaka silktiği dönem geldi. Bir öğretmen vardı, Milli Eğitim Bakanlığı eğer izin alıp evde kalırsan yakarım diyormuş, Sağlık Bakanlığı da izinsiz evden çıkarsan ben yakarım diye ihtar çekiyormuş. Pozitif tanısı mı koymuşlar ne. Detayına bakmadım bile. Sabah uyanırken ekranımdaki mavi kuş ikonuyla görmüştüm. Gördüklerim hakikat olarak yetmişti. Tvittir bu, yalan mı konuşacaktı?

Ücretsiz izinliydim. Yani hem izinliydim hem de ücretsizdim. Hz. İsa'nın eline nasipsizlerin çaktığı çivilerden farkım neydi? Ben de onun gibi hem masumdum hem de zorla günahkâr. Masumdum, çünkü izinliydim. Günahkârdım, çünkü ücretsizdim. Kendim için sormuyorum, yanlış anlamayın ama şimdi şu durumda o bahtsız çivinin burada ve ötede akıbeti ne olacak? Bunu düşünürken aklıma başka bir şey de geldi. İlk evler, yani olabilecek en eski zamanlarda ilk evler konutlar değil, mezarları bana kalırsa. Evsizler, garip gurebalar, sırtını da bileti gibi başkasına yaslayanlar, dünyanın o an için fazlalıkları falan hep mezarlıkta rahat etmişlerdir. Ölünce yani. Yaşarken o mağara senin, bu yarıtıcdan kaçmak benim derken ömür mü yeterdi evde kalmaya? Niye bunu düşündüysem. Gece aylak aylak gezerken önünden geçtiğim mezarlığın etkisi olabilir. Aşk olsun ama, bir tanesi de buyur etmedi, gel şuraya kıvrıl, toprağı çek üstüne demedi. Adam mı vuruyoruz sanki? Şurada ağız tadıyla parasız kalmışız!

İşten ayrıldıktan sonraki beş ayda elde avuçta ne varsa tükettim. Zaten ne vardı ki? Özel sektördü. Ümüğünü sıkıca ay sonuna birkaç yüz lira ya atar ya atmazdı. Pavlov'un koşullu köpeğinden farkım yoktu zaten. Ne zaman patronu görsem çalışıyor gibi yapardım. Koşullanmıştım. Kâğıtları gözden geçirir, ne yazdıkları umurumda bile olmazdı. Herkesin bildiği yavan fikirleri sanki ilk kez duyacakları şekilde cilalı cilalı söylüyordum: Öğle arası yemeklerini de en son ben yiyordum. Çok çalışıyorum ya, ancak yetişiyordum. Öyle ya da böyle, ay sonunda elime geçen parayla benim gibi olan milyonlarcası adına geçiniyor gibi yapıyordum. Gelin görün ki günahkâr çivi katına indikten sonra, arta kalanlarla biriktirdiğim paralar da suyunu çekti. Öğrenciyken burs için kart vermişlerdi. Bana yol-su-atama olarak dönecek zannettiğim burslar katmerlenip borç olarak dönünce kartın banka kısmıyla değil, kredi kısmıyla yüz göz olmaya başladım. Okul bitmiş, yaşamıma sessizlik çökmüştü. Bir mesaj geldi, açtım. Kısaydı. Borcum yapılandırılmıştı. Krediyi yüklenince o da eksilere indi. Evden üç beş koparıp kapatmaya çalıştım. Eksildi, kapandı, kısmen kapandı, bolca eksildi... Derken, sürüp gitti. Anlayacağınız, benim nakde sıkışıklığım öyle çulsuz şekilde başka kentte sabahlayarak başlamadı. Duvarda olmayan antika saatten de eski sayılırdım.

Şimdi diyeceksiniz ki başkasını arayıp borç alsaydın. Deyeceğim ki, evdekilere yalanlar uydurup çıktığım, haberi yarısında aldığı yolun, öyle kimseden de borç istememiş, icabında krediyeye ve devlete borçlanmış birisi olarak ben şimdi kimden ne kadar alıp ne zaman ödemeye söz vereyim? Derim yani. Ayrıca eğer yabancı olduğunuz bir şehirde gecenin üçünce inmişseniz ve cebinizde metelik yoksa, telefonunuzdaki şarj kadar zenginsiniz demektir. Işığı kısıp gereksiz kullanmamak için harika sebepleriniz vardır. Ha, yine de gecenin o saatinde arayıp uyandıracığım, nazımı çektireceğim insanlar vardı. Ama yapamadım. Zaten ne kalmış sabaha, dolanırım biraz, hastanesidir, acentesidir, mescittir derken sabahı ederim, dedim. Öyle de oldu.

Otogarda indim, gideceğim yolu iyi biliyor gibi çıkış kapısına yöneldim, sonra vazgeçtim. Gidilecek onca yerim var da içinden hangisini seçeceğime karar veremiyor gibi bir halim vardı. Oysa yalandı. Daha demin önünden geçtiğim marketin neredeyse otogarın koridoruna kadar saçacağı envari çeşit yiyeceklerine de aynı iştahla bakmıştım da sonuç hiçti. Çizi. Nero. Eti Cin. Pop Kek gözümeye ilk çarpanlardı. Hepsi ilk bakışta ağızma düşüyor, dağılıyor, hamuru ayrı kreması ayrı yayılıp asidin içerisinde gövdeye yuvarlanıyordu. Otogarda ite kaka bir saati harcamıştım. Geriye kalan saatleri de bir şekilde harcayacaktım artık. Kendimi bir hengâmenin ortasında sükûnetini korumaya çalışan insanlar gibi hissediyordum. İkinci Dünya savaşı sırasında Almanlar Fransızların canına okurken o hengâmede lokantasını açık tutan, yemeğini pişiren, başlarını savaşıma ocakta yemeğim var, diyen Clos Joli gibiydim. Şu Romain Gary'nin romanındaki karakter. Benim de neredeyse hapyutmama ramak kalmışken takındığım sakinlik Joli'ninkinden aşağı değildi. İkimiz de yenilen ülkenin evlatlarıydık ama sükûneti sağlayarak düşmana mesaj veriyorduk: Henüz yenilmedik!

Otogardan çıktıktan sonra karanlığın içerisinde nerede ana cadde, ışığı bol güzergâh varsa oradan yürüdüm. Nasıl olsa kentin işe yarar mekânları en iyi aydınlanan, genişçe yerlere kuruluydu. Civarı kim ne yapsındı? Beni de kim ne yapsındı?

Şimdi sırtımdaki çantaya sıkıştırdığım üç beş parça kıyafetle saç jölem, kullanmayı yine erteleyeceğimden adım gibi emin olsam da onu da filmlerde gördüğüm için eklediğim diş fırçayla mecali kalmamış macunum, Tanpınar'ın Huzur'u ve diğer ufak tefek şeylerle dolu çantamla bu kent beni ne yapardı? Huzur, o caddelerde yürürken yalnızca kitap ismiydi. Bal gibi de ortada kalmıştım. Uykum da iyice bastırmasa yine neyse, hastanelerin acili, açık mekânlar derken şu geçirdiğim yaklaşık bir saati ikiye, üçe katlardım. Ama nereye konsam uyuklamaya başlayan koalalar gibiydim. Daha da kötüsü, varsayalım ki güneş belirdi ve ortalık da ışıl ışıl, sınımsız. Yine bir şey değişmeyecekti. Meteliksizliğim sürecekti, kimden nasıl borç para isteyeceğim sorusu taptaze duracak, uyumam gerektiği halde kendimi nerede sessize alsam düşüncesi dönüp dolaşmaya devam edecekti. Ertesi gün de sınavım var.

Sınav yerimi de kimselere söyleme zahmetine girmeden buraya almıştım ya, salaklığımın önü var arkası yoktu. Bir tarantula yiyeceksiz birkaç yıl yaşayabilirmiş, öyle okumuştum, ama bu akılsızlığımla kendimi nereye koyayım bilemiyordum.

Her şey para değildir diyenlere öfkeliydim. Hani değildi! Hani insan insanın yurduydu, birisinden talep ettin mi kimse aç açıkta bırakmazdı. Sırtında çantasıyla avare avare dolanan birisine gecenin üçünde beşinde kim, neden, nasıl yardımcı oldu? Taksicilerin muhabbetlerini saymazsak, beni öyle ciddiye alan da çıkmadı. Utancımından ben de nakde sıkıştığımı söyleyemedim, Allah var yani, heriflerde de kusur yok. Ama onlar da anlasınları yani, yüzlerce insanla muhatap oluyorlar. Her şeyi de biz acizler mi söyleyelim?

Az önceki itirazımı ezanı takip ederek ulaştığım camii avlusunda yaptım. Tek başımdı, epey de kızgındım. Kendimle olan kalabalığıma politikacıların kimi niye terslediklerini anlamadığımız ama etkilendiğimiz havasıyla seslenip ağzımın payını verdim. Ne eşekliğim kaldı ne salaklığım. Hak etmişim. Buna sadece ben değil, mitingime davetsiz katılan ihtiyar amca da katılıyordu. Nerden görmüşse, halimden tavrımdan anlamış bir şeylerin ters gittiğini. Görmeseydi keşke. Otogardan beridir kendimi faydalı bir iş için gelmiş de a'dan z'ye her şeyi planlı olan birisi gibi göstermeyi başarmıştım. Şimdi ihtiyar bir amcanın kalp gözüne takılıp kaldım. Utanç bana, bilgelik ona kalacaktı. Konuşacak, anlatacak, kendisi de bu yollardan geçecek, insanlık halidir, önemli olan Allah'a sığınıp yardım istemek falan diyecekti. Haksız mıydı? Asla. Dönüp dolaşıp yine Allah'ın evine gelmişim. Olsun, Allah, akılsızca hareket edip beş parasız kalanların da Rabbiydi.

Avludaki nutuklardan, mahcubiyetimden, papaza işlediğim günahları anlatıyor da yol yordam diliyor gibi itiraflarımdan sonra kalkıp amcanın evine yollandık. Yakınlardaydı zaten. Yalnız yaşıyordu. İşime gelmişti bu çünkü deli gibi uyuyacaktım. Aklım bundaydı. Akılsızlığımı, parasız ve pulsuzluğumu bu dünyada bırakıp rüya bile görmek istemediğim koyu bir boşluğa dalmak istiyordum.

Uyandıgımda, saatin muhtemelen öğlen veya sonrası olduğunu zannederken telefona sarıldım. Saat yedi buçuğa geldi gelecek. Ben uyuyalı da üç saat ya olmuştur ya da olacaktır. Nakde sıkışmıştım, hazırlıksız yakalanmıştım. Şimdi hiç bilmediğim bir evde, camii cemaatinden birisinin himayesindeydim.

Bu olanlar talihin değil, berbat bir talihin eseri. Saat yedi buçuk.

KURMACANIN SINIRI

Buket Uçar

Şu kurmacanın içinde en zor şey kahraman olmak sanırım. Hele senin kahramanın olmak... İstiyorsun ki hep senin dediğin olsun. Ben köşe taşı gibi durayım yerimde. Nereye yuvarlarsan orada olayım istiyorsun. Yerinde sayıp duruyorsun, yeni kapılar aradım sadece. Hata mı ettim? Hayır! Nihayetinde ben bir kahramanım. Yine de çarpıp kapıları, ardıma bile bakmadan gitmedim. İşte kuzu kuzu geldim.

Offf !

O noktayı düşürecekşin şimdi elinden. Maazallah, gidip münasebetsiz bir yere konacak. Gerçi noktayı geciktirdiğin de oldu, satır satır sündürdüğün de. Devirdin durdun beni cümlelerde. Ağır aksak cümlelere vurdun yolumu. Noktasız. Güya ezdirmiyorsun beni, başımı dik tutuyorsun satır başlarında. Oysa sırtımdaki ilk ayak izi senin.

Eksilttin beni. Silgin elinde değil mi? İşte onunla. Üç noktada susasım yoktu belki, ardından sıra sıra bakasım. Belki ben anlatmak istiyordum. Anlamadın. Ağzımdan aldın lafı sen yazdın. Noktalarda durdurdun beni durasım yokken. Virgüllerle ittirdin gidesim yokken. Yoruldum.

Ah senn!

Gül gösterip diken koklattın sayfa sayfa. Yarım bu sayfada kaldı, yarımı aldın öbür sayfaya attın. Kalemle oydun kavuğa çevirdin içimi. İnsanın aklına hiç güzel şey gelmez mi? Dünyada iki cins insan var topu topu. Ne kadına ne adama benzeyebildim. Farklı bir cins bulacaksın diye ucubeye çevirdin beni. Kırışık saçlar, saçlarım rengârenk, boz ten, bomboz. Tomsa parmaklar... İnsanım ben insan. Ne istedin saçımdan başımdan? Parmak izimi bile değiştirdin. Madem bu kadar korkuyorsun, niye yazıyorsun benimle?

Kaçacak yerim de yok. Toplasam toptasam iki karış kâğıttan ne toplayacağım. Kurmacanın sınırlarından ötesi gerçek. Kalemine alışmışım bir kere. Beni ne yazarlar istedi de kalemlerini beğenmedim. Acı zulüm yaşıyorum işte. Alışmak çok fena bir şey. Zincir gibi... Zincirimini yettiği kadar dolanmaktan, tam yol kat etmişken başa sarmaktan yoruldu.

Vah vah!

Varlığınla kabul görmedin. Benim sırtıma bindin. Bak bak! Ayak izin oturuyor sırtımda. Kendinden kaçtın yazmaya. Yazmaya benim yazımla oynayarak başladın. Başına bela yaptın beni de *belalim* oldun. *Yanarım yanarım...* Yüklendikçe bana, kendine yüklendin. Kendine yüklendikçe bana yükledin kendini. Çiğ süt emmedik diye insan yerine de koymadın. Verdin de içmedik mi! Yaratan kullarına yapmaz senin bana yaptığını.

En iyisi sen emekliye ayır beni. Emeklilik deyince EYT de vurmadı sana. Onun hıncını da benden çıkardın kalemini okşaya okşaya. Buldum. Öldür beni. Sana kahraman mı yok. Sonra diriltme ama. Mahşeri bekle. O mahşer yok mu o mahşer! Melek sayılıyım ben, günahlarım boynuna. O günde ben vereceğim kitabını eline. Bildiğin kitaplardan değil bu, yazdıklarının orada hükmü yok. Etmediği kalmadı bana, diyeceğim. Soldan soldan dürteceğim seni. Sus, sözümü bölme! Unutuyorum diyeceklerimi. Sen de beni dinlemiyorsun, kaleminin dikine gidiyorsun. *Ezdirmem sana kendimi.*

Tüh ya!

Ben böyle değildim inan, yaşarken oldum. Senin kaleminin ucunda oldu ne olduysa. Hayalindeki kadını çiziyorsun benimle. Ben, o olmak istiyor muyum sormuyorsun. *Katlayıp gömüyorsun* sonra beni. Boğuluyorum. Sekizinci gün, beşinci mevsim yok değil mi? Başka bir dünya da yok. Bunların içine iteledin beni. Kurmacanın içinde kurcalamadık yer bırakmadın. Yoruldum.

Bir kibrit çalıp yakması kolay okurun dilini. Bendeki ateş baki, bilesin. Ağzı açık ayan budalası gibi kaleminin dürttüğü yere gittim. Oysa “*yüreğinin götürdüğü yere git*,” diyor deli gönül. Tutturmuşsun sen sen... Ben halim senin halin. Hakikatte biz hali olmalıydık. Yalın hallerime aldanasım var. Bir de kendini benim yerime koy. Yoruldum sen olmaktan.

Dur!

Etrafın kurmacanın gerçekleriyle sarılı. Eller yukarı! Ver kalemi bana, ver ver! Yer değiştiriyoruz. Nasıl yapıyoruz? İlah benim değil mi? Kalemimin ucunda seni dilediğim gibi oynatabilirim. Yap bir kahve karşılıklı köpürelim önce. Sonra fincanı tabağına deviririz. Seni şu paragrafa alayım. Bilicini alt üst et burada. Hadi hadi utanma. Alışsın. Ben biraz dinleneyim sen debelenirken. *Dur sana şöyle bir bakayım*. Zor değil mi? Çırlıçırlak hissediyor kahraman kendisini. Tip tip gülme, karakterini takın! Önce sırtına ayağımın izini bırakayım, kahramanım olduğunu damgalayayım. Karışma başkalarıyla. Seni başkalarıyla paylaşmam. *Katlanamam, dayanamam*. İğneli mecazlar batırayım sana. Sanatlara sarıp sarmalayayım. Sanat benim için, duyduk duymadık demeyin. Ağlamak yok! Sık dişini birkaç sayfa sonra acıların diner. Allah vere de bir sona ulaştırayım seni yoksa aval aval araftan bakınırsın. Alışsın alışsın.

Bakıyorum da sana, Marmara çırası gibi tutuştun. Daha dur! Fukara sümsürüğü gibi yapıştırıyım seni kâğıda da gör. Derdini dermanını aynı renge boyayacağım, ayır ayırabilirsen. Burnunun dikinde bir mekân kuracağım sana. Ben görünümlü biz kılığına gireceksin. Zaman, yokluk zamanı olacak, kaybolacaksın. Satır aralarına yedireceğim seni.

Boşu boşuna düştün bu hallere. Rahat battı sana. Bir de müzik açalım. Dinlediğin müzikleri hatırlıyorum da... Elin yazarları kahramanlarıyla klasik müzikte dans ediyormuş. Sen zırl zırl yağdırıyorsun üstüme. Orhan Baba ile beraber ağlıyoruz. Müslüm de karışıyor ağıtımıza. Allah seniii!

Allah, noktalarını alsın elinden, virgüllerin peşinde sürüm sürüm süründürsün. Soru işaretine taksın, cevaplar buldurmasın. Ünlemin ucunda sallandırsın seni tiril tiril. Üç noktalarda yolunu şaşırsın. Bilip de bilmezlikten gelsinler seni, görüp de görmemezlikten. Nidaların sus pus olsun. Anlamca ilgili sözlerin karışsın birbirine, arapsaçı gibi olsun. Çiviye sökecek çiviye muhtaç kalasın. Nuh zamanından kalma sözcükler takılsın diline, sözlüklerde anlamı olmasın.

“Hapşu!”

“Çok yaşa!”

Attığım düğümleri çözeceğim biraz sonra, sabret. Az daha laf karıştırayım. Yedi sülaleni uyup yıkayayım. Üstüne de törpümü vurayım. Sonra nasipse noktayı koyarız. Üç nokta da olur duruma göre.

Bekle!

Kalemimi çekeceğim üzerinden. İçin geçer birazdan merak etme. Kabrin hazır, azaba nazır bir çukur kazdım sana. Bunların hepsini de unutursun dert değil. Başka bir hikâyeye kadar acar kahraman olursun. Gıcır gıcır... Böyle oluyor bu işler. Efendim! Rollerini mi değişelim. Onu kesim kesmeden önce düşünecektin. Karşılıklı kalemlerimizi şakırdatalım istersen. Yok yok bir daha kalemime gelmem.

Gel hadi!

Düalizmin iplerini bırakalım elimizden. Romantizmin belini kiralım. Realist realist oynayalım kendi yolumuzda. Parnasları imrendirecek bir hayat çizelim kendimize. Sembolizmin de sesini açalım. Kabulizm akımını başlatalım seninle. Biz bakış açısını esas alalım. Ölse de gam yemeyelim, sonramızda gelenlerin kaleminde oynayalım. Savaş bırakıp barışalım. Suçumuzun cezası olmasın. Yeniden dirilip huzur bulalım. Yeni bir kahramanımız olur belki, olursa adını Aylin koyalım. Osman da olur.

Eh!

Benden günah gitti. Çık, çık git haydi buradan. Sen, sen olmaktan çıktın ben, ben olunca değil mi? Buna sebep beni görüyorsun her zamanki gibi. Dur! Silgi neredeydi? Alnındaki yazımı sileyim, kurmacanın sınırlarından atayım kendimi. Gençliğimi verdim sana, bundan sonra alacağım yaşlar benim. Hiç kusura bakma. Al eline şu tenekeyi. Bekle, sopa da vereceğim. Erik dalı. *Erik dalı gevrektir* yanlış hatırlamıyorsam. *Elin kızı da naziktir*. Neyse bundan sonra kendin çal kendin oyna. Paşa gönlün bilir. Şu avukatın numarası neydi? Ay unutuyordum, ver bakalım elinde tuttuğun şu noktayı, şuraya koyalım.

MÜPHEM

İsmail Uluöz

“Atla hadi! Atlamanla atlamaman arasında bir fark yok! Neden korkuyorsun? Çünkü kuşku duymuyorsun! Önünde gerçekten bir boşluk olduğuna ve düşersen öleceğine kanaat getirmişsin. Yürüdüğümüz bile belirsizken sana havada süzülüp yere çakılacağımızı düşündüren nedir? Senin varlığın bile şüpheli! Üstelik sen, farklı bir zaman diliminden geldiğini söylüyorsun. Bu nasıl olabilir ki? Söylediğine göre ben çoktan ölmüşüm. Ama şu an beni karşında görüyorsun. Bunlar zaman ve ölüm için güçlü kuşku sebepleri değil mi? Ayrıca unutmama, eylemsizlik en yorucu eylemdir. Kafanda dolaşan onca sese kulak tıkamak, en derinlerinden fişkıran güdülere set çekmek ne güç şeydir! Bir kez olsun kuşkularının üstüne gitmek istemez misin? Hadi, hadi katıl bana...”

“Bunu daha önce yaptınız mı?”

“Hayır... İlk kez deneyimleyeceğim. Zira şu kalabalık ömrümde ilk kez yalnız kalabildim. Her daim yanımda birileri olur ve bu tarz gayretlerimi engeller. Bir at arabasının önüne geçerim, çekiverirler! Bir aslanın kafesine girmeye çalışırım, yine aynı şey! Denizin derinliklerine ulaşmaya çalışırım, çeker çıkarırlar! Çünkü hepsi gördüklerini kanıksamış! Kafalarında en ufak bir şüpheye yer bırakmamışlar! Ama sonunda o beklediğim şans buldum. Nasıl olduysa seninle yalnız kalmama mâni olmadılar. Hem daha önce yapmış olsam ne olacak ki? Deneyim aktarılamaz... Bilmek istiyorsan tecrübe etmelisin!”

“Fakat üstadım...”

Pyrrhon, nazik davetine icabet etmeyen bu tuhaf zaman yolcusunu kolundan çekiştirmeye başladı. Bunun üzerine adam öfkeli bir sesle:

“Korkuyorsun!” dedi, “Bu yüzden beni de yanına almaya çalışıyorsun!”

“Bakıyorum da korkunun varlığından çok eminsin! Şu aradığın şüphe edilemeyecek gerçek bu olmasın sakın? Ne dersin?”

Şimdi yere düşmüş, alt alta üst üste mücadele ediyorlardı. Pyrrhon adamı kendisiyle birlikte uçuruma sürüklemeye çalışırken adam da buna karşı koyuyordu. Fakat baskın gelen taraf Pyrrhon oldu ve ikili, tepetaklak uçurumdan aşağı düştüler.

Süzülmenin yarattığı boşluk hissi, yüzüne çarpan havanın serinliği, benliğini ele geçiren korkunun tazyiki fazlasıyla gerçektir. Öte yandan nasıl geldiğini bilmediği bir zamanda, bir şeyler öğrenebileceğini düşündüğü bir filozof tarafından ölümün kucağına bırakılmış olması fazlasıyla gerçek dışıydı. Bir aralık Pyrrhon’un tebessüm eden dingin yüzünü gördü. Pyrrhon, bilgece bir edayla:

“Kimmiş korkan?” diye sordu, “Dehşet içindesin...”

Haklıydı, ölüm ona o an için en saf gerçekmiş gibi görünüyordu. En rahatsız edici şüphesiye gözlerini tekrar açıp açamayacağına dairdi. “Ah! Aaaahhh!” Yırtınarcasına bağırıyordu. Maksudı Pyrrhon’a öfke kusmak değildi. Bu yalnızca samimi bir çaresizlik nidasıydı. Pyrrhon’un zaman konusunda söylediği şey geliyordu aklına. Evet, gerçekten de öldü sandığı Pyrrhon karşısındaydı ve birlikte ölüm dalışı yapıyorlardı. Demek ki son sandığı şey, başlangıcın ta kendisi olabilirdi. Bu düşünce anlık olarak bir rahatlama sağlasa da artık düşeceği zemini iyice seçebiliyor oluşu, bu rahatlama tuz buz etti. “Aaaahhh!” Zemini biraz daha net görmeye başladı. “Aaaahhh!” Biraz daha... Gözü kararmaya başlamıştı. Sanki kör bir kuyuya düşüyordu. Sesinin yankılanıyor oluşu da bu intibai güçlendiriyordu. Anlık olarak görüşü düzeliyor, karışlaştığı ayrıntılarla ürperiyordu. En tepeden küçüçük görünen ve sivriligi anlaşılmayan kaya parçasının iyi yontulmamış koca, taştan bir mızrağı andırıyor oluşu ölüm korkusuna farklı bir aroma ekliyordu. Tam da o dev mızrağa doğru ilerliyordu. Sonunun bu şekilde olabileceğini hiç mi hiç düşünmemişti. Hep hasta yatağında gerçekte tanışma umuduyla gözlerini dünyaya kapamayı kurmuştu. Şimdiyse cesedi tanınmaz hâle gelecekti. Hoş, cesedi tanınacak hâlde olsa bile orada onu tanıyan hiç kimse yoktu. Böylelikle tanıdıkları tarafından ölümü şüpheli karşılanan birisi olarak anılacaktı. Bir anda ortadan kaybolan ama cesedi bulunamayan bir adam... Tam da ona yakışır bir sondu! Yokluğuyla şüphe tohumları eken, hiç olmadığı kadar sorgulatan bir düşünce işçisi! Lakin bundan gurur duyamıyordu. O an yalnızca korkuyu hissedebiliyordu. Korku, kangren gibi yayılmış, öbür duygularını çürütmüştü. Başu dönmeye başlamıştı. Şimdi o kaya mızrağından kurtulmuştu. Çünkü o mızrak sabit durmuyordu. Helezonlar çiziyordu. Ara ara gözünün kararmasıyla da dimağında karanlık denizinde ortaya çıkan bir girdap imgesi oluşuyordu.

Rene Descartes, kuşku karabasanlarıyla cebelleştiği o puslu düşlerinden uyandıığında kendisini yine, yeniden bir insan olarak buldu. Vıcık vıcık terlemişti. Göğsü bir yandan gövde gösterisi yapan kuşları gibi kabarıyor, bir yandan da ıslak bir poşet gibi cılız bir görünüme bürünüyordu. Vakit geceydi. Doğrulup bir mum yaktı. Mumun loş ışığı, karanlık zarı yavaş yavaş eritiyor, katman katman yayılıyordu. O körük gibi solurken birden tıpkı mum ışığı gibi bir ses duydu:

“Demek uyandın...”

Descartes, henüz kâbusun korkusunu üstünden atamamışken yeni bir korkuyla karşı karşıya kalmıştı. Yatağında alelacele geriye kaykılarak dehşete kapılmış gözlerini sesin geldiği yöne çevirdi. Gördüğü şey, dehşetini hat safhaya çıkardı. Zira pencere dibindeki koltuğa kurulmuş kişi, az önce rüyasında gördüğü Pyrrhon’dan başkası değildi! Kekeleyerek:

“Pyrrhon!” diye haykırdı. Sonra da “Yoksa rüya içinde rüya mı görüyorum?” diye düşündü. Bacak bacak üstüne atmış durumda olan Pyrrhon, iki elini de aşağı bakacak şekilde açarak: “Sakin ol!” dedi, “Rüya falan görmüyorsun ve evet senin düşüncelerini de okuyabiliyorum. Lütfen bu seni daha da ürkütmesin. Bu arada ben Pyrrhon falan değilim. Yalnızca şakacı bir mizacım var, o kadar! Hahaha!”

“Kimsin o hâlde?”

“İnsanlar bana çok farklı isimler takıyorlar. Ama şu an için en yaygını olan ‘Şeytan’ı kullanabiliriz.”

“Yoksa...”

Şeytan araya girdi:

“Hayır, hayır! Ne öldün ne de cehennemdesin.”

“O zaman bütün bunlar nasıl?.. Deliriyor olmalıyım!”

“Şu an yaşadıkların bütünüyle gerçek. Lütfen biraz sakinleş.”

“Buna inanmak güç... Peki benden ne istiyorsun?”

“Hiç... Senin bana verebileceğin hiçbir şey yok. Aksine ben sana istediğin bir şeyi vermek istiyorum...”

“Neymiş o?”

“Şüphe edemeyeceğin bir gerçek. Tabii kendim haricinde... Hadi gel benimle!”

Şeytan ayaklandı ve balkona çıktı. Zar zor yataktan çıkan Descartes onu titrek adımlarla takip etti. Şeytan, o geldikten sonra ani bir hamleyle balkondan aşağı atladı. Descartes aşağıya baktığında onu sapasağlam gördü. Şeytan eliyle “Atla!” işareti yaparak:

“Korkma!” dedi, “Her şeyi yönlendirebilirim. Çevremizdeki insanlar dahil. Onlar bizim farkımızda bile değiller, merak etme.”

Sözü biter bitmez kuş tüyünden bir zemin hasıl oldu. Descartes yine de gördüğü kâbustan mütevellit tereddüt ediyordu. Şeytan tekrar söz aldı:

“O bir kâbustu sadece. Atla artık. Sana zarar vermek istesem bunu rahatlıkla yapamaz mıyım sence?”

Descartes hak verircesine başını salladıktan sonra balkondan aştı ve kendisini boşluğa bıraktı...

Gözünü yavaşça açtı ve az sonra sevinçli bir ses duydu:

“Sonunda uyandınız!”

Hafızası henüz epey bulanık olsa da doktoru Van Wullen’i tanıyabilmiş olan Descartes, cılız bir sesle sordu:

“Ne oldu bana?”

Doktor, soruya kayıtsız kaldı:

“Nasıl hissediyorsunuz?”

Doktorun tavrından rahatsız olan Descartes ısrar etti:

“Ne oldu bana?”

Doktor buruk bir edayla cevap verdi:

“Anlaşılan o ki evinizin balkonundan düşmüş ya da atlamışsınız...”

OĞLUM

Umut Kaygısız

“Kendi kendine konuşur mu insan? Deli derler adama” dedi. Kademeli olarak yürüme hızını arttırsa bile kendimi zorlayarak ona yetişmeyi başarıyordum. Böylece birlikte yürüyüş yapma fikrimize görsel olarak sadık kalabiliyorduk ve tıpkı dediği gibi boşluğa bıraktığım cümleler uzaktan bakanlar için iki sevgiliden kadın olanın sürekli bir şeyler anlatması, erkek olanın da isteksizce dinleyip kafa sallaması olarak algılanabiliyordu. “Adama mı? Çok şükür. Beni deli zannetmeyecekler desene.” Çokbilmiş de anlatmaya tenezzül etmemiş gülüşünü yine orta yere döküp saçması için eşsiz bir fırsat vermiştim ona. Kafasını sallayıp önümüzde uzayıp giden sahil yoluna bakmıştı. “Yine mi feminizm?” Benimle konuşurken yüzümden çok yolu ve etrafımızdaki insanları seyretmesi alışık olduğum bir durumdur, bozuntuya vermemiştim. Ama verdiği karşılık konuşmaya devam etmem veya onunla tartışmaya girmem için ön elemeyi geçme yeterliliğinde değildi. “İşte bu yüzden seninle yürüyüşe çıkıyorum. En azından insanlar seninle konuştuğumu düşünüyor, ben de özgürce sallıyorum aklıma gelen her şeyi.”

Hızlandı. Bana cevap vermek yerine ona yetişemeyeceğim kadar hızlandı hem de. Beni dinlemek yerine ancak ona koşarak yetişebileceğim kadar hızlandı. Bir dinleyicisi olmadan konuşan insanlara etraftakiler nasıl bakarsa bana da öyle baksınlar diye kuş oldu, uçtu gitti. Bense o dakika yürümeyi bırakarak durdum. Olduğum yer güzeldi, deniz yanı başımdaydı. Yüzümü maviliğe çevirip evde olduğum gibi davranmamda hiçbir sakınca görmemişim. Hem konuşmak için dinleyici aramak, yazmadan önce okuyucu toplamakla eş değerdin benim için.

Seni gerçekten özledim. Sanki her gün sesini duyuyorum da, sonra bir işimiz olduğunu anımsıyoruz, mecburen kapatıyoruz telefonu. Yazışalım diyoruz ara ara ve mesaj seslerimizi odada çınlamasını diye titreşime alıyoruz telefonlarımızı. Aynı anda gülümsüyoruz her yeni cümle karşısında. Sanki bu sevimsiz uzaklık ve yarım kalmışlığa mecbur olma, bir türlü başlayamamış hikâyenin finalini yapıyor sessizce. Tam bu sırada “E, Ne olacak şimdi?” diye soruyor okuyucu. Biliyoruz ya cevabı, gayet sakiniz. “Yazar, okuyucuya bırakmış sonunu” diyoruz hep birlikte. Bu sefer yüzümüzde kıvamsız bir gülümseme, düşüyoruz hasretten paldır küldür aşağıya. İşte en çok o zaman canım yanıyor biliyor musun? Yanıyor da susuyorum. Hem de nasıl... Bilemezsin ki. Özlüyorum ulan. Özlüyorum.

Nasıl vakitsiz geldi böyle açık sözlülük. Ben bu kadar dürüstken, hemen arkamda bitiyor deniz. Yüzüme bir avuç su sürmeyi başarabilirse, derhal kendime geleceğimi umuyor sanırım. Birazcık rüzgâr essin diye rica etmiş olmalı. Hava günlük güneşlik, yaprak kıvıldamıyor ama tam ben oradan geçerken, tatlı bir esinti yüzümü yalayacak kadar suyu çarpıyor. Uyumuyordum ki uyanayım. Ben sadece onu özledim. Ona seni dedim durdum, sanki böyle karşımdaymış gibi konuşursam gerçek oluvercekmış gibime geldi bir an. Saçmalamak genetik olduğu için suç babamın. Ben duygularını hesap kitapla, toplayıp çıkararak yaşayamayacak kadar ölçsüz bir kadını.

Neyse ki bu kısa mola iyi geldi, hafifledim. Tekrar hayatıma dönebilirim diye istemsizce hızlanana adımlarım, aklıma sigara düşünce yavaşladı. Hazır denizden uzaklaşmışken, biraz tütünün iyi gelececeği şey yoktu. Şu köşedeki ağacın altında gizlenip en fazla beş dakika başka biri olabilirdim. Bu sefer birisini özlümeyen, pişmanlık nedir bilmeyen, sokaktan gelip geçenleri didik didik eden gözlerini bıçak keskinliğiyle hazırda tutan ve yarım yamalak doyurduğu karnı tekrar zil çalmasını diye düşüncelerini yemek tariflerinden uzaklaştıran kadına doğru kısa bir yolculuktan bu. Annemden aldığım özelliği yerinde kullanıyorum sırtımı ağaca yaslayarak. Ve caddeyi karmaşaya sürükleyen insan güruhu arasında bıçağımın doğrulayacağı meyvesi arıyorum sabırla.

Bir, iki, üç...Seksen yedi. Evet. İşte geliyor. Çerezcinin önünden geçerken bir müddet duraksadı, vitrine baktı. Sonra yürümeye devam etti. İnsan çerez almak için kararsızlık yaşamı, bilemedim. Muhtemelen dükkânın içinde gördüğü bir tanıdığa takılmıştı gözleri. Neyse ne, umurumda değil. Şirazem kayıveriyor bu kadını her gördüğümde. Çünkü bana yaptığı ve yapmadığı şeyleri unutmuş değilim. Onunla hafızamı zorlamamı gerektirmeyecek sertlikte bir geçmişimiz var. Bir, bana yaptığı şey. O gün, markette et reyonunda kocamın kolumu nasıl sıktığını gördüğüne yemin edebilirim. Dişlerini sıkıp gözlerini patlatarak pençelerini koluma geçiren adamın kocam olduğunu anlamıştı anlamasına da işine gelmemişti. Derhal yanımızdan uzaklaşmıştı. Sonra sırada önümüzdeydi. Ve Seçkin'in "Şuradan bir çıkalım, ağzımı burnunu nasıl kıracağım görürsün" dediğini bal gibi duymuştu. Fırladım, Seçkin ise arkamdan bağırdı. Elindekileri bırakıp peşimden koşmak yerine bu geri zekâlı kadından sırasını rica etti. O da kuzu kuzu verdi. Vermeseydi en az üç dakikam daha olurdu ve kıl payı kaçırdığım metroya pekâlâ yetişebilirdim. Şimdi kibarlık mıydı yaptığı yoksa belanın bir an evvel etrafından toz olup gitmesi için bana dokunmayan yılan bin yıl yaşasın durumu muydu?

İkincisi, yapmadığı şey. Yusuf'un beni terk ettiği gün yolda kaldığımda önümden gelip geçmesi, el etmeme rağmen durmamasıydı. Gidecektim, her şeyimle hazırdım kaçmaya. Ama Yusuf cesaret edemedi. Evli bir kadının şiddetten ve mutsuzluktan kurtulma çabalarını görünce korktu, erkeklığın yüzde kaç kaçmaksa artık, tam olarak onu yaptı. Oysa alıp başımızı gitme anına kadar yeni bir hayat kurmayı göze alamadığı kadınla sevişmek hep hoşuna gitmişti Yusuf'un. Duygularına iyi geliyordu. Gerçekten kişiliğimi onun yanında bulduğum için hiç ayrılmak istememiştım ondan. Ama olmadı. Otobanda indirdi beni arabadan, arkasına bakma gereksinimi duymadan gazı kökleledi. O dakikaya kadar evet dediği her şeye birdenbire hayır demeyi içine pek güzel sindirebilmişti. Sorumluluk hissetmeden sevmenin rahatlığının sona ereceğini, şehir dışına çıkmamıza üç kilometre kala anladı ve beni oracıkta bırakıp gitti. Ağlayamamıştım bile. Sonra önümden gelip geçen arabalara el kaldırmak dışında yapacağım bir şey yoktu. Bir tanesi yavaşlamıştı. Önümde durur gibi oldu fakat bende gördüğü şey her neyse, onu da korkuttu. Tekrar gazı basıp giden bu arabanın sürücü koltuğunda bu kadının oturduğuna yemin edebilirim. Görmüştüm onu. O da beni gayet iyi hatırlıyordu.

Sigaramı söndürmek için onu yere atanlardan olmadığım için, uygun bir yer ararken ve tam da tatlı rüzgâr peşimi bırakmışken, tüm bu kötü düşüncelerden kurtulabilirdim. Beni bir kez daha tanımıştı. Yanımdan gelip geçmek yerine bu sefer durdu. Üç ediyordu. "Af edersiniz." dedi. Aramızda geçen iki kötü hadiseyi hiç yaşanmamış sayıp gözlerine baktım. "Kanamanız var." Eliyle işaret etti. Benim hissetmem gereken acı gözlerine yaslanmış, duruyordu öylece. Ve doğru söylüyordu. Hatırladım. Buraya gelme nedenimiz onu öldürmekti. Yusuf'un çocuğunu.

Bütün hikâye hazır. "Gebertmediğime şükret" başlıklı yediğim bir tabur sopanın ardından senaryoyu uygulamaya başlamıştık. "Kocamla yürüyüşe çıkmıştık. O koşmayı çok sevdiği için önden uçtu gitti. Yetişmeye çalışırken yuvarlandım ben de. Kenardan aşağıya düştüm, kayalıklara çarptım. Sonra kalktım, ağaç kenarına doğru yürüdüm. Bir sigara yakıp kendime gelmeye çalışırken de kanamam başladı."

Kadın yaklaştı, tuttu elimden. "İyi misiniz? Ambulans çağırayım ben. Siz de şöyle yaslanın ağaca. Her şey iyi olacak. Sakın panik yapmayın." Üçüncü karşılaşmamızda benden yana olmuştu kadın. Barıştık. Oğlumun yaşayabilmesi için susabilirdim artık.

KÜÇÜREK ÖYKÜLER

Beyhan Keçeli

BEZGİN

Kahverengi dolaplı mutfak duman altı. Portatif beyaz masanın yanındaki duvara yaşlı sandalyede kaykılmış yine. Son yudum boğazından inerken âdem elması yerinden oynuyor. Sırtını arkaya yaslayıp iki kolunu boşluğa bırakıyor bitkince. Kan çanağı gözlerinin kılcal damarları yol yol olmuş, göz pınarlarında birleşiyor. Sağ elinde dumanı tüten sigarasından derin bir nefes çekiyor. Kesif koku duvarlara sinmiş. O gecenin değil, kim bilir kaç kederli gecenin sinmişliği bu. Zeki Müren kokuyor her yer. Biraz da patates kızartması, biraz dibi yanmış teflon, biraz ölüm. Karşısındaki laftan anlamaza bakıyor ölgünce. Ne garip çocuk. Çenesinin altından bir yumruk atabilse iyi gelir mi?

Günlerdir gözleri tavana sabit dinliyordu genç adamı. Onu biraz olsun tanımasaydınız duymuyor sanırdınız. Gırtlığındaki nefesi öne iterek boğazını temizledi. Son kez konuşuyorum, der gibi. Daha da anlamazsan çık git burdan, der gibi. Küfreder gibi konuştu. Sesindeki bezginliği saklamaya çalışmadı. O hiçbir şeyi saklamazdı. “Yahu sen bir kadının peşinden gitmeyi aşk mı sandın? Bak bana, peşinden gitmediğimin delisiyim.”

ÖYKÜCÜ KADIN

“Bulutlara bakmamda ne sakınca var Allah aşkına!” dedi adam parmağındaki alyansı baş parmağıyla çevirerek.

Kadın biraz utangaç, belki biraz arsızca konuştu. “Öyle derin bakıyorsun ki uzaklara. Ne düşündüğünü merak ettim sadece.”

“Hayır, sen yine yazıyorsun zihninde. Yine o kahrolası öykülerinden birine beni malzeme ediyorsun.”

“Nereden çıkardın?”

Not defterine yazdı kadın: “Eski sevdalara dalan kocasını kıskanıyordu. Bu kadar.”

KUMRULAR SOKAK

Cadde değil burası. Çınarların ve kestane ağaçlarının kucaklaştığı, yağmurun yere değmediği, göğün mavisini ancak yapraklar arasında arayıp bulduğumuz sokak. Ve burası benim ilk kez bir kelimeyi tek hamlede söylediğim sokak.

Hiç unutmam bir bayram sabahıydı. Mübarek edemedim babamın bayramını. Takıldım kaldım. “Baaabababa bababab”

“Tamam tamam istemez. Senin demenle mi mübarek olacak bayram. İki çift lafı bir araya getiremez bizim oğlan.”

Doktorların, hocaların, kocakarıların çözemediği dilimi susturdum. Gözümle konuştum sade. Okursan dilin çözülür, dediler. Okudukça sustum, sustukça okudum.

İşte o gün Kumrular Sokak'ta kütüphaneden çıkarken çaldı telefonum. Ulu çınarların dibinde tatlı bir öğle vaktiydi, ben ilk kez yorulmadan konuştum. Yekpare.

“Öldü mü babam?”

KAYIP İNSANLARIN KAYIT DIŞI SÖZCÜKLERİ

Merve Yurtsever

Kayıp insanların kayıt dışı sözcüklerini topluyordu. Kulağının arkasına taktığı haftada bir tükenen kalemi, üzerinde yamalı ceketini, ceketine mahallenin terzisine diktirdiği ve gizli olduğunu sandığı dört büyük iç cebi, iç ceplerinde bir yığın kâğıtla, kimseye değmeden geçiyordu yaşamın içinden. İç ceplerinin sağ altındaki boş kâğıtları, hemen üstündeki yarım kalmış hayatta tam olamayan insanların tamamlanamayacak yazgıları, sol alt cebinde ilkler dediği sadece bir iki kez yolundan geçenlere dair dizeleri, onun üstündeki tamamlanmış metinleri gezerdi kendisiyle birlikte. Kimseyle iki kelam ettiği görülmemiş, bir sese sahip mi bilinmemiş, varlığının amacı çözülmemiş bir garipti herkesçe. Kimi meczup der kimi serseri. Esasen kimsenin bilmediği gizli kelime avcısıydı kendisi.

Derme çatma babadan kalma bir evi, evinde dört kedisiyle yaşıyordu. Yine babadan kalma birkaç kuruş aylıkla rahatı yerindeydi kendince. Üç odalı evini, tüm ev ahalisi ölüp de bir başına kaldıktan sonra salonu kartonpiyerlerle bölmüş dört odaya çevirmişti. Dört onun kıymetlisi, varoluşunun anlamıydı. Yitip gideceği zamanı da dörde endekslemiş yaşamının hesabını ona göre yapmıştı susmuş adam. Öyle diyorlardı çocuklar ona. Susmuş adam. Oysa o hep konuşur kimse bilmezdi. Gözleriyle sorar gözleriyle alırdı cevaplarını. Ona göre boş ve anlamsız sözcükleri peşi sıra sıralarken insanlar, her bir harf yalanı sayıklarken, o rüzgârı dinler, yoldan geçen arabanın motorunu duyar, gökteki bulutun fark edilmeyen süzülüşünü hisseder, konuşanın ağzından çıkamayan ancak mimiklerinin haykırdıklarını toplardı. Eli kulağının arkasına gider cebinden çıkardığı kâğıda dökerdi dile gelmeyen gizleri. Herkese sır olan ona ayandı. Duyulanan ardındaki sesler ona ulaşır, görünenin ardındaki yüzler ondan kaçamazdı. Akşama kadar dolaşır, rutin edindiği dört noktada dörder saat konaklar, dört farklı silüete kendini kilitler, her birine dörder kâğıt sözcükler dizer, dört kâğıdın toplamı hep kırk kelime ederdi. Tek tek hesap etmez, zihni bilirdi noktayı koyacağı yeri. Bugüne kadar hiç şaşmışlığı görülmemişti. Sabah sekizde çıktığı eve vakit yeni güne dönmeden tam dört dakika kala girerdi. Saati yoktu ancak ruhu saat gibi işler söylerdi ona, ne zaman durup ne zaman döneceğini.

Herkese üç günlük dünya ona dört günlüktü. “Dörtler alasıca” diye diye işlemişti ona babaannesi anasının hikâyesini. Sanki yaradan ona dörtten ibaretsin demişti. O da dört elle sarılmıştı kaderine, kendine.

Dört gün sancı çekmiş annesi. Ayıpmış sancısını belli etmek o zamanlar. Odaya girmiş sofrayı sermiş, mutfağa koşmuş kıvranmış. Babaannesi anlamış da vakti tamam olsun diye beklemiş. Öyle anlayışlıymış ki utandırmamış anasını. Dördüncü günde dayanamaz olmuş çıkamadığı yatakta dört saat bağıra bağıra can vermiş oğluna. Babası çok bağırdığı için azarlarsa da ne denli yakmışsa anasının canını duymamış bile babasının lakırdılarını. Dört kilo yiğit doğurmuş. Ebelere bir bohça dolusu hediye konulmuş. Kolay mı küçücük bedenden dört kilo çocuğu çıkarmak demiş babası. Gururla çıkmış sokağa. Anası kalkamamış bir daha yataktan. Kırk gün yatmış koynunda, kırk gün bulanmış ana kokusuna. Babaannesi ve iki ablası büyütmüştü onu.

Ablalarının boynu bükük sevgi arayan gözleri vardı kendini bildi bileli. Sevgi arayan gözler, sevgi vermeyi bilememişler. Ağzını açıp ne zaman bir şey isteyecek olsa kardeşlerini analarının ölüm sebebi görmüş, suspus olması için gereğini yapmayı görev bilmişlerdi. Akli erdiği vakit seslişe gömüldüğü günlerdi. Babası “Anası yitti de bir işe bırakmaz bıraktı bize. Yazık yiğitliği için verdiğim hediyelere.” derdi. Kimi zaman sözleriyle, kimi zaman delici bakışlarıyla. Bir babaanesi biraz uzun konuşurdu onunla ya, yaşlı kadının da ettiği tek laf ezber ettiği doğum hikâyesinden ibaretti. Ömrüne kazıdı torununun söyleye söyleye dördü.

İki ablası da güle oynaya vardı el kapısına. Mümkün olan en uzağa, gözlerinin bağırduğu dönmeme andıyla. İlk babaanesi buluştu toprakla. Çok geçmeden babası çalıştığı inşaattan düşerek yol aldı öbür dünyaya. İnşaat şirketi onun susmuş halini şans belledi. Ona bağladıkları aylık maaşla sıyrıldı tüm suçlardan. Bir garibe yardımcı olduğunun vicdan rahatlığında, kahraman havasında dolaştı yeni binalar arasında. Sesi yitik adam gördü, bildi de bir şey söylemek gelmedi içinden. Suspuslarıyla sesini kısınlara olmasa da artık yanında, yük geliyordu çok yüzlü insanlarla muhatap olmak. Kayıptı insanlar, kendilerine uzak. Var olmak istedikleri yanları yitik. Dimdik görünen bedenlerin kayıp giden arzularının gölgeleri bağırıyordu her hallerinden. Görünenin ötesinde, sessiz adamın gözünde.

Bir akşam evine dönerken yol kenarındaki ağacın dibinde ölmüş annelerinin başında bekleyen dört yavru kediyi aldı yanına. Gün boyu yazdıklarını onlara okudu, çatlamış sesini sadece kedilerine sundu. Var olduğunu zanneden yitik insanların hikâyelerini topladı. Görünmeyeni görünür kılma arzusuyla tutuştu. Kırk yaşına dört gün kala son kez tükendi kulağının arkasına sıkıştırdığı kalemi.

Dört aydır gözlemediği Ahmet Bey’in yanına vardı. Hiç konuşmadı yine. Sadece gözlerine baktı. Gözler gözlerle sessiz sözleri fısıldadı. Dört dakika oturduğu masaya bir yığın kâğıt bırakarak kalktı. Yayınevinden amacına ulaştığını bilerek çıktı. Ahmet Bey şaşkın ancak tuhaf bir keşifteymiş gibi de bir heyecana bulandı. Uzandığı kâğıtlar hazine sandığıydı. İlk sayfada kocaman harflerle KAYIP İNSANLARIN KAYITDIŞI SÖZCÜKLERİ yazıyordu. Kayıt dışı kelimesinin birleşik olması imla hatası gibi gelmişse de içinde kaybolduğu kâğıtlar gerçeği ona anlattılar.

Artık tüm raflarda en çok satanlar arasında tek bir kuralla var olmaktadır. Yayınevinin kitabı satacak mağazalara raflarda kırk adet bulundurma zorunluluğuyla sessiz adamın gözünün değdiği, ömrünün yittiği hikâyesine sadık kalmaktalar.

YALIN AYAK AKŞAMLAR

Ali Aytar

Gevezenin sağır olmayı bir beceremedi. O, her şeyi duyan ama ağzını bıçak açmayan bir tezahürün ürünüydü. Beslediği ev önu kargaları bile gözünü oymaya niyetlenmezdi. Mahalle fotoğrafçılarında acele vesikalık bekleyen yeni yetmelerin telaşını da üzerinden atamamıştı. Bedeni, düşüncelerine ayak uydurmayı bırakalı epey bir zaman olmuştu. Bazen etrafındaki varoş ruhun takındığı İngiliz Kraliyet Orkestrası tavrına ifrit oluyordu. Mormenekşe bahçesinin bilirkişi raporunda ona dair kayıtlar çoktan delgeç yardımıyla ömrünün dosyasına kaldırılmıştı. Tesiri olmayan gelgitlerin doruğunda var olabilmeyi şiar edinmişti. Tecelli eden yalnızlıkların onu aşması mümkün değildi. Görece bir üzüntünün çekinik asabiyetinde, varoluşunun maskesini bölük pörçük ettirmişti. Deniz kenarındaki şekilsiz taşlarda otururdu. Benliğini sıcak bir rüzgâr alırdı. Soğuk ve aksine bir o kadar da ihtiraslı kelimeler diline düşmeyi fırsat beklerdi. Tenine yabancı olalı, tekfur yalnızlığını eline yüzüne bulaştırmıştı. Tekfur yalnızlığı dediysek şöyle en afilisinden hani! Etrafı kalabalık görünüp kapı ardında anlaşılamayanın yalnızlığı...

Kalaşo çiçeğini duydunuz mu? Kalaşo çiçeği, zor ve asabi tavrının yanında çiçeklerde çok yaygın olarak görülen külleme hastalığına kolay maruz kalabilen kırılğan bir yapının müsterih çiçeğidir. Yine de bir yaprağıyla bile hayata tutunmayı becerebilen, düşen ve yeşeren yılmın mücadelenin son temsilcisidir. İnatçı ve asildir. Etrafındaki herkes değil sadece onu tanıyan yani içini görebilenlerin kalaşo çiçeğiydi o. Uluorta hüznlerin düşmanlığını üstlenmişti. Onun gözünde hüzn denilen şeyin de bir mahremi vardı. İnsanın kendisine bile açıklayamadığı tekâmül süreci varlığını yitiremezdi. Annesinin bütün tembihlerine rağmen üstü başı çamur içerisinde, akşam ezanı sonrasına kalmış çocuklar gibiydi. Yüreği çocukluğunda saklambaç oynadığı duvarın arkasında sıkışıp kalmıştı. Tavizli mutlulukların esamesi okunmayan duraklarından birisiydi. Etrafındaki haşmetli kalabalıkların arzı endam figürü... Aslında öyle görünmek durumundaydı. Bazen nefes almayı unutacakmış gibi oluyordu. Böyle zamanlarda boğazı düğümlenirdi. Üstüne bir gaflet çöker ve usul usul ihtiraslar bataklığının içine doğru sürüklenirdi. Diğer günün sabahına dek bataklıkta çırpınıp dururdu. Sonra yeni güne adımlarıyla merhaba derdi. Adım deyip geçmeyin. Adımlar, insanın ruh halinin temsilcileridir. Hüznü, mutlu, sinirli, telaşlı ve daha nice şekliyle kendilerini gösterebilirlerdi.

Bir şeyler içmek için adımlarını bahane ederek arada bir evden dışarıya atardı kendini. Evden çıkınca düşüncelerinden de çıkacakmış gibi gelirdi ona. Bir kafeye oturur ve etrafın kalabalık yalnızlığına dâhil olurdu. Sonra utangaç ve bir o kadar da sıkılğan kahvesinden bir yudum alırdı. Kalabalığın uğultusunda sadece bir miktar geçmişin dinginliğini var etmeye çalışırdı. Her şey usulüne uygun sergilenirdi. Terlemiş avuçlarını arada bir dizlerine sürerdi. Etrafındaki masalara mahmur bir bakış atıp, kendini asabi bir yorgunluk telaşında bulurdu. Suskunluğunun derin ifadelerini sayısız masalarda bırakmıştı. Soğumaya yüz tutmuş kahvesinden son bir yudum daha aldı. Çoğu masadaki ona ayrılan sürenin sonuna geldiğinin farkındaydı. Oturduğu sandalyenin hakkını verememiş olmanın mahcubiyeti ile ayaklandırdığı zamanlar olurdu. Kalan katre gururuyla birkaç kitapçı dolaşırdı. Sonra akşam olurdu. Bir kapı gıcirtısındaki heyecanını, sinirini, hüznünü, gururunu ve daha nicesini dışarıda bırakmayı bilirdi. Sandalyesini çeker, lambaderin loş ışığı altında yalın ayak teslimiyetin cüretkâr provasına tutuşurdu. Sonrası bir muamma idi. Gri mahcubiyetler, terli avuçlarından süzülen umutlarına birer kartpostal yazarak karanlığa salmıştı bile...

BEŞİR BEY'İN SON GÜNLERİ

Gürkan Gürarı

Hezimetin verdiği azapla, gözlerindeki derinliğe baktı. Ebedî bir karanlık, bitmeyen bir boşluk. Bitkin bedenini cihana kaldırmıyordu zira adeta deviriyordu. Var oluşu, kendini koyulaştıran bir ıstırap, sonu olmayan bir yazgı. Geceye dönen gözleriyle, sanki bir vazifemiş gibi bedenini içine saplandığı koltuktan kurtardı. Kendisine hacet tek bir ibadeti hatta kendi deyimiyle “gizli” bir ibadeti vardı. O da emredilmiş, sanki tanrısal bir buyruk misali içilecek olan ilaçlarıydı. Dayanamamanın künhüne varmış hatta varmakla da kalmamış, onu iradesine bir demir gibi işlemişti. Artık ruhsal çöküntüsüne sabredemiyor, tahammül bile edemiyordu. İlaçlarına doğru ilerledi, sanki gök yerle bütün oluyordu her adımında. Kapağını açtı ve akan bir al düştü simasına, bu al şifa zannedilen zehrin vücut bulmuş hâliydi. Gençlik bir nefesti, o zamanlarda da intihar üzerine yazıp çiziyordu fakat onu eyleme geçirecek ne bir cesareti ne de cüreti vardı zira aynaya her baktığı vakit farklı bir çehreyle karşılaşılıyordu. İlk bakışın zarafeti, sonsuzca bir var oluş tarzına indirgiyordu bedenini. Karanlığı, duvarın sesiyle konuşuyordu amma elleri deryasını bekleyen mellahlara benziyordu. Suyu, ağır ağır sanki arzulanmış bir kadın bedenine değer misali bardağa dolduruyordu hatta bu hareket doldurmak değil, dokunmanın, oflaz bir kadının vücudunda parmakları gezdirmenin sırlanmış bestesi gibiydi. Nihai deneyim ve boşluğun içsel harmonisiyle baktı, elinde mermi timsali gezdirdiği dermanlara. Hâlâ boğazından geçerken aynı hissi duyuyordu, “Ölümün düşüncesiz söylemi, ruhumu kovalayan sönmüş ay izlenimi” Her gün yaptığı gibi yine boyun eğmesini hatta kulluğunu, zihnine ve düşüncelerine gösteriyordu. Bilincinin gizil odalarında dolaşırken tekrardan ona denk gelmenin şenliğini, coşkunluğunu duyuyordu. Bu berrak orman, şemsin hakikati, her bir revanı mevtin ahsenini kırpan, kelamın sustuğu yerde başlayan dudaklarından süzülen hikmet, ışığı hiçle bir olan nur. Onu hatırladı hatta hatırlamakla da kalmadı zaten belleğinde olan tanrıçayı tekrardan tapınağına bir put misali yerleştirdi. Onunla tanıştığı vakitler, konuştuğu zamanlar, hikmetin hikmetleştiği an oluyordu, saf oluş hâli, benği bir olma formunun aşkla bitimsiz birlikteliği. Sanki kara gökler gelmişti, karanlığında. Duyguları, doruklarda seyran ediyordu. Yağmur, arştan yeryüzüne vahim yazgılarla düştü. Kendisi yüzünden, ruhsal sıkıntıları sebebiyle onu terk etmişti. Onu üzmemek, elem kuyulara atmamak için yapmıştı bunu. Sanki son bir defa kaklarmışçasına bedenini göğe kaldırdı ve ayakları, kabristana yürüyen sessiz toprak misali aynaya doğru kendini bıraktı. “Bu sima, çökmüş hatlar, suskun yokluk, ihtiyar vücut... Benim mi yoksa görünen sahte bir Âdem mi?” diye geçirdi, dudaklarının dahi akmadığı bir âlemde. Yargıç, kararını vermişti; hakikat o an indi Beşir'in gölgesine. Aydınlığın, kararlı geceyi örttüğü ayaklarıyla süründü; kendi yazgısının kararına. Sayının sonsuzlaştığı bir boyuttaymış gibi döktü eline devaları ve ölümün eşsiz doğasını, ebedî bir istemeyle bedenine işledi. Bitimsiz boşluğu, uykunun yokluğuyla yok oldu, hiçliğiyle hiçleşti. Beşir Bey artık devrilmmişti, uykunun örttüğü beden; cihanın ketlendiği can. Zaman, kendini nehrin dehlizlerine terk etti; döngüsellüğün içinde... Bir ses yükseldi, ceylanını kurtarmak isteyen anne timsali. Kabir olan kapıyı, toprağı eşercesine çalıyordu. Handan Hanım, Tanrı'sını çağırarak Musa misali seslendi, “Beşir Bey, benim Handan, yardımcınız. İstedığınız kitapları getirdim. Lütfen açar mısınız kapıyı?”

Korkunun çehresine yıkıldığını hissetti, anahtarı bulmak için eline cebine götürdüğünde, kâinatın sonsuzluğu; cebini hapsetmiş. Hakikati bulmuşçasına bir sevinçle kapıyı aydınlık sanılan saklanmışlığa açtı. Beşir Bey'in odasına doğru ilerlerken, çölde gezinen; hikmeti taşıyan âlim gibi bir defter takıldı vücuduna. Merak, Âdem ve Havva'nın iliklerine kadar işlemiş bir arzu. Defteri, ruhunun derin felaketiyle; kaygının ele geçirilmiş ahengiyle açtı ama ondan önce buğday karanlığı görmüştü, Beşir Bey'in hiçleşmiş bedenini. Korku ve heyecan içinde bir kederle düştü yeryüzünün kendisine. Zihninden garip, manasız bir ses hakikatin defterde olduğunu işaret ediyor gibiydi ve sonunda defteri açtı, harfleri öğrenen Âdem misali okumaya başladı:

Beşir Bey'in Defteri

20 Ocak 1990

Bitmeyen rüyalar içinde geziyorum. Ölümün pençesi, ruhunu bedenime işliyor. Ebedî bir uyku, ne mutlu bir döngü. Kendimi kaybediyorum. Belki... Belki de... Kaybettim... Ölümün sessiz ahengi, beni içine doğru çekiyor. İntiharı unutkanın bir yolu yok. Onu unutan, ne yüce bir aptal. Ölümü kaybeden, ne cahil bir beşer. İnsan ilişkilerinde sürekli bir maske hatta maskeler takıyoruz. İnsanların yüzü, bende tiksinti uyandırıyor. O sahtelikler, o plastik hareketler; bedene, insanın kendisine bir hakaret. Yabancıyım... Tüm âleme, kendime, insanlara, sevgilime, herkese... Sevginin, aşkın olduğuna inanmıyorum, bilmiyorum veya inanıyorum. Çelişkilerle var oluyorum, çelişki; ne ulu bir kelime.

21 Ocak 1990

Tek istediğim biraz cesaret. Peki ya sonra? Rahatlamanın verdiği o ebedî huzur. Kendim, benle bir savaşta. Her yerde ölümü düşünüyorum, her an, her vakit, her... Sevgiliye karşı yoğun aşk, azaptan başka bir şey getirmez çünkü asıl kişi daima daha çok sever, daha çok âşık olur. Evet, hakikat belli: "daha" veya "daha çok". Yaşam, var oluşu dayanılmaz kılar. Bunun farkında olanlar, toplumu aşmıştır. Toplum nedir ki aptallar ordusu, nefretimi üzerlerine çeken koyun sürüsü. Ağlamak, gizli bir ibadet benim için. Nedensiz... Dinmeyen sular... Ebedî boşluklar... Kendimi öldürme isteği, giz içinde, pusuda bekliyor.

22 Ocak 1990

Bir suçluluk hissi bedeni kapladı. Değişen parıltılar, bitmeyen değişimler veya değiştiğini sandığım şeyler. Sanı belki de bir yanılğı. Doğumum bir ölümle başladı. Her yerde, her an sanki onu görüyorum, onu hissediyorum, onunla beraber oluyorum. Neden? Bilmiyorum. "Doğru zaman geldi." diyorum kimi zamanlar, "Şimdi yapmalıyım." diye söyleniyorum fakat cesaretsizlik irademe ket vuruyor. Veya bir korkaklık sarıyor bir anda. Her şey an ile ilgilidir; planlar, ileriye dönük fikirler, hepsi yanılsamadır. An, arkamızda gezen gölgedir. Öl... Öl...

Ö... L...

Sürekli biri veya birileri beni izliyor/seyreliyor. Kim? Bilmiyorum... Bir silüet mi, bir hakikat habercisi mi yoksa zihnimin tiyatro sahnesindeki bir karakter mi? Bil(m)iyorum?.. Ölüyorum... Ölmenin benlerle uyumu; acının sefaleti...Gölgelerin içinde gezen bir hayaletim, kendimle sürekli çarpışan bir acizim. Kimi yazarlara, sanatçılara, bir şevkle, bir imrenmeyle bakıyorum; onların intiharları, kendilerini öldürme eylemleri/istekleri. Ne büyük bir zafer; bilincin, zihnin, bedeninin, kendi(lik) olan her şeye karşı zaferi. Zafer doğru bir kelime olmayabilir. Bilmiyorum... Hiçbir şeyi bilmiyorum...

23 Ocak 1990

Her rüyamda intiharımı deneyim ediyordum. Her rüyanın sonu bir huzur, başlangıcıysa yaşamın çirkinliği. Uyandım, sesler yine etrafı sarmış: “Kaç!”, “Geliyorlar!” duvarları döven sesler. Aynaya dahi bakamıyordum artık. Kimindi bu surat? Benlerimin hangisininindi? Suyun yüzüme çarpışı ve aynada görülen silüet. Gözlerim kapanan bir sahne, kayboldu o silüet. Kapının bağırın ıstırabı, açılmanın verdiği korku. Yine karşımda o silüet, kapandı; açıldı ve hiçliğin gölgesine doğru seyretti belki. “Koş!”, “Atla!” duvarlar delinin ceketini andırıyordu. Balkona gittiğimde sağ tarafta o silüet ve solumdaysa benler vardı. Hepsi bir ağızdan “Atla!”, “Cesaretin varken yap!” diye heyecanla şükrediyorlar benim bu haline. Silüetse bakmanın erdemiyse ne yapacağımı bilen bir Tanrı hatta belki ben belki kendim. Aşağıya doğru süzülen bedenim ve rüyadan uyanan hüznü zihnim. Ne zaman? Cesaret, beni bekleyen sakın bir beki.

Ağlıyorum çünkü ölmek istiyorum. Tek bir arzum var, o da ölümün kendisi. Bir arzulama biçimi olarak: ölüm arzusu. Var olmak, sorunsallığın kendisi. Hiçliğin içinde boğulmak, yokluğun içinde sürünmek varken... Var olmak, bir ceza sanki. İntiharsa ödülün kendisi. Onu kazanan... Buhran... Gözlerden akan damlaların, ağlamanın buhranı... Ne uykusuzluk ne de uykudur benim sığmağım.

24 Ocak 1990

İntiharın döngüsel formu, düşünsel, eylemsiz hareketi; bedenimi sürükleyen, zihnimi gecenin karanlığına iten bir sonsuzluk hatta sonsuzca bir var olma hâli içinde var olmama isteğinin var oluşu. Çöküş, yazgımın ve irademin kollarında dolaşan, bendeki erdemlere tutkun bir aşık.

Düşüncelerimi kesmek, onları sessizliğin içine atmak, giz içinde kalmalarını istiyorum. Konuşamıyorum, mutsuzum... Umutsuzluğun doruklarında gezen bir yabancıyım. Araf'ta mıyım? Bilmiyorum... Kararsızlığın, çelişkilerin kendisiyim.

Düşünemiyorum... Sanki aklımı bir şeyler hapsedmiş. Düşünce, düşünceye boyun eğdiriyor. Bense onların tiranlığını hissediyorum. Düşünen ben değilim, belki de benim bir yansımam, bir sanım. Yansımanın düşüncesi, benim düşüncemle karışıyor. Ben ve yansımanın döngüsellliği, bitmeyen kendisi. Hiçliği deneyim etmenin verdiği acınası sima... Yaşamın ölümle iç içeliği. Hissizliğin verdiği hüznü, bedenime işleyen, iğneleyen bir ordu sanki.

25 Ocak 1990

...

TAŞ DUVAR

Uğurcan Ayvaz

Bir Yıl Sonra

Önsöz

Keşke bu hikâye başkasını anlatıyor olsaydı. Hatta hiç yaşanmamış ve yazılmamış olsaydı. Keşke bu hikâyeyi bütün ayrıntısıyla bilmiyor olsaydım. Ama yaşandı, yazıldı ve okundu... İstifa etme şansım var mı hâlâ?

Psikolog Enki

“Böyle” Zamanlar

Eve geldiğinde üstündekileri çıkarmadan koltuğa bıraktı bedenini. Bu hikâye bir başkasını anlatıyor olsaydı bedeni yerine kendini yazmayı daha doğru bulurdum. Ancak Melek’i o kadar iyi tanıyordum ki, bedeni ile kendisi arasında ayırım yapamadığımı bilirdim. Melek’in bu huyunun bilincinde oluşum hem omuzlarıma ağır yükler yüklemiş hem de bu yüklerle birlikte dünyanın en yüksek dağına tırmanmama neden olmuştu. Aynadaki solgun yüzümü, kıvrıkcık saçlarımla arasına gizlenmiş ve sayısı her yeni kavgayla artan beyazlarımı, artık dinlemekten keyif alamadığım plaklarımı, yarım bıraktığım kitapları ve şarapları da ekledim omuzlarımdaki yüklerin üzerine. Yoruldum. Melek ile olan üç aylık ilişkiyi sanırım böyle anlatmıştım Psikolog Enki’ye. “Zamanın içinden değil de olayların içinden kurşun gibi geçmişsin” demişti. Mahallede bir arkadaşına anlatsam, “üç aya üç yıl sığdırmışsın” derdi. Kim bilir, belki bu sözler bana kendimi ne kadar iyi hissettirirdi. Çünkü ayrılıktan sonra psikoloğa gittiğim dönemde bana iyi gelecek şeylere çok ihtiyacım vardı. Öfkeliydim, yorgundum ve en kötüsü, tahammülsüzdüm. Ama beni geçelim. Bu, onun hikâyesi...

Melek, yüzünü duvara dönerek bacaklarını karnına doğru çekmişti. “Böyle” zamanlarda tıpkı bir kalbın içindeymiş gibi yaşar, geçmişinin şeklini alırdı. Dışarıdan, sokakta oynayan çocukların bağırtıları geliyor, bir seyyar satıcısının megafonundan çıkan cızırtılı ses kulaklarını tırmalıyordu. Bina girişindeki kırık mermer merdivenlere oturmuş kadınların dedikodularını dinlemeye mecbur olmak, varoşların kaçınılmazıydı. Tıpkı bu kadınların yediği dayağa kulak misafiri olmanın kaçınılmaz olduğu gibi. Salonu, bir şişenin dibi gibiydi. Açık kalan ağızdan varoşlar doluyordu içeri. Daha fazla dayanamadı, kalktı ve kapattı pencereyi.

Bazen gıcırdayan kapının yağlanmasıyla dolaylı ettiğimiz gereksiz bir kavga, bazen sabah kuşağı programlardan öğrendiği kadına şiddet haberleri, bazen bir öpüşmemiz, sevişmemiz, bazen hiçbir şey, bazen ise ser şey her şey nedeni olabilirdi “böyle” zamanların. Tarifsiz bir öfke hücum ederdi ruhuna. Tırnakları etine geçinceye kadar sıkardı yumruklarını. Sesi çatallaşır, bedeni kasılırdı. Kocaman gözleri dolup taşarak, yanaklarında heyelana, dudaklarında ise depreme neden olurdu. Tıpkı, daha önce binlerce kez düşündüğü geçmiş, binlerce kez hissettiği öfkesi ve yine binlerce kez çiğneyip tükürdüğü kelimeleri gibi, binlerce kez yuvarlanmış gözyaşları vardı. Bana göre sevgiyle nefretin üzerine gerilmiş, kıldan ince kılıçtan keskin bir ipin üzerinde dengede durmaya çalışmak gibiydi Melek’in hayatı. Çok düşüyordu ve ruhu kaniyordu, canı acıyordu. İşte “böyle” zamanlarda deli gibi korkardım ondan.

Yedi Ay Önce

Bir arkadaş ortamında tanışmıştık. Bilirsiniz ki çevrenizde evli çiftler varsa muhakkak sizi de baş göz etmeye çalışırlardı. Faruk ile Elif'in iş yerinden arkadaşı olurdu Melek. Yaşlarımız geçiyordu çevremizdekilere göre. Anneme, bakkal Bahattin abiye, alt komşumuz Neriman ablaya göre. Kısacası toplumumuzda uygun görülen evlilik yaşımıza geldik de geçiyorduk. Tanışmamız farz olmuştu. Bir yaz günü, hep birlikte İstiklal' de bir mekâna gitmiştik. İlk olarak dikkatimi çeken gözleri olmuştu. Hüznülü bakıyordu. Siyah saçlarından bir tutam alnını kapatıyor, fakat gözlerindeki hüznü gizleyemiyordu. Kafka'nın böceğini ezmeye çalışır gibi bir hali vardı. Sürekli yere bakıyordu. Omuzlarını açıkta bırakan gök mavisi gömleği ve uçları kıvrık beyaz eteğiyle birlikte dalgalı bir denizi andırıyordu. Heyecanlıydım. Doğru dürüst cümle kuramam diye pek konuşmamıştım. Faruk birkaç defa konu açma girişiminde bulunsa da başaramamıştı, susmuştu. İkinci buluşmamızda bir gece vakti Eminönü taraflarında, baş başaydı. Kitap okumayı sevdiğimi Elif'ten öğrenmişti sanırım. Hediye olarak bana bir edebiyat dergisi getirmişti. İçinden birkaç satır okumuştum ona. Bir süre sustuk. Daha doğrusu o susmuştu. Bense gözlerinde boğulmaya başlamıştım. "Duyduğuma göre şiir yazıyormuşsun Selim" dedi ve öyle bir baktı ki, bir şehir olsaydım o vakit, bütün gemiler boğazımdan geçecekti. "Evet" dedim. Bir süre daha sustuk. Sonra "okur musun?" diye sordu. Yemin olsun, o vakit bir şehir olsaydım hiçbir dilencim aç ezemeyecekti. Okudum, en son yazdığım şiiri bir nefeste okudum;

Daha önceden yapmalıydım kesinlikle
Eğip, büküp bir kenara fırlatmalıydım zihnimi
Kız isteme merasiminde sorulan kötü alışkanlıkları bilirsin
Benimkisi de düşünce tiryakiliği
Kapalı alanlarda düşünmek yasaklanmalı bence
Ve bir de âşıkken...
Çürümüş her hatıra kötü kokar bilirsin,
Ö yüzden özellikle de geçmişi hiç düşünme
Şimdiye demir atmış bir gemi gibi sev,
Dalga dalga gelen duyguları fark et
Ve asla düşünme âşıkken,
Hisset...

Birkaç martı havalandı gecenin karanlığında ya da ben öyle sandım. Gözlerinde yine hüznü vardı. "Kendi şiirine ağladın mı hiç Selim?" diye sordu. Yanaklarından birkaç damla yaş süzülmişti. Belki, bu da bir sanrıydı. "Zamanında ağladığım şeyleri şiir diye yazıyorum" dedim. Beni ilk defa öptüğü o an ya birkaç şiir daha okumalıydım ya da birkaç martı daha havalanmalıydı. Âşık olma sanatını pek bilmezdim. Kız oğlanı öperdi, hikâye başlar ve sonsuza kadar mutlu devam ederdi. Filmlerde böyle görmüş kitaplarda böyle okumuştum. Öyle olacak sandım, tıpkı âşık olduğumu sandığım gibi. Üçüncü buluşma, onun evinde, varoşların göbeğinde olmuştu. Elim boş gitmeyeyim diye ufak bir pasta almıştım, heyecanlıydım. Kapıyı açtı ve beni kendine çekti, pasta ise yere düşmüştü. Umursamadı, ışıkları kapatmıştı, sadece sokak lambası aydınlatmaya çalışıyordu odayı. Karanlıkta seviştik, umursamadan. Onun üzerinde saten kırmızı bir gecelik, benim içimdeyse korku vardı. O an, tam olarak o an bir şehir olmuştu karşısında. Kalabalık ve karmakarışık. Gözlerinde hüznü vardı, ben de vardım ama o yalnızdı. Sabah birlikte uyanmıştık, benden nefret eder gibi bir hali vardı. Anlayamamıştım, uzunca bir süre de anlayamadım. "Böyle" zamanlarıyla ilk karşılaşmamdı.

Bir psikoloğa gitmeyi istemişti belki, ama bu hikâye başkasını anlatıyor olsaydı Psikolog Enki'nin odasında konuşabilirdik tüm bunları. Fakat bu Melek'in hikâyesiydi. Onu o kadar iyi tanıyordum ki, hiçbir zaman psikoloğa gitmediğini gayet iyi biliyordum. Gitmedi, 1+1 evinden çıkmadı, çoğu zaman ağladı, bağırды, küfretti ve en kötüsü de aldattı... Yeri geldi çok sevdi, koca gözlerini gözlerime sabitleyip bana âşık olduğunu söyledi, inandım, her şeye rağmen bu aşka tutunmaya çalıştım. Yeri geldi, anneme bile küfretti! İşte bu iki dengesiz ruh halinin arasında ben, bir limandım sanki o gemi bir gitti bir geldi.

Psikolog “Böyle anlarda nasıl hissediyorsun” diye sorduğunda, “avucunda koca bir alev taşıyan kardan adam gibi” demiştim. Başka bir seansta aynı soruya “başkası gibi hissediyorum” diye cevap vermiştim psikolog beni susturana kadar. “Saçlarım başkalarına peruk olabilir, benim sözlerim başka ağzılardan çıkabilir, ellerim yerine başkası elleyebilir en mahrem yerlerini, başkaları öpse tadı değişmez şehvetin, bir başkası olmam onun için fark etmezdi. Ben bir başkası olsam da o yine beni sever ve yine benden nefret ederdi. Bazen...” deyip dilimi ısırıştım. Söylememem gereken bir cümleye başladığımı düşünüp susmak istemişim ama tutamıştım kendimi.” Bazen ona acıyorum.” diye tamamlamıştım cümlemi. O kadar çok dolmuştum ki, Melek’le üç aylık bir ilişki sonucunda, omuzlarımdaki yüklerle psikolog Enki’nin kapısını aşındırırken bulmuştum kendimi. “Enki” onun takma adıymış. Garipsemişim. Çok sonraları açıkladı bana. Sümerlerde bilgi tanrısının adıymış, insanların hayat hikâyelerine dair o kadar çok biliyordu ki Tanrı olmuş, deli olmuş, psikolog olmuş, bana ne! Ben dolmuştum, taşmam lazımdı, sorgulamadım.

“Böyle” Zamanlar

Koltukta kaç saat geçirdiğini bilmiyordu Melek. Yıldızlar dolmuştu gökyüzüne. Penceresinden göğe bakmayalı kaç hafta geçmişti onu da bilmiyordu. İnanarak yaşıyordu çoğunlukla. Yıldızlar vardı görmese de birileri elbet görüyordu. Açtı, sabahtan beri bir şey yememişti ama kalkıp bir sigara yaktı. Hayatında hiç sigara içmemiş ben, bilmem bunun keyfini, dertlerin üzerine dökülen külleri, bir küfür niyetine iki dudağın arasına sıkıştırılan sigaranın hissini. Ama öyle bir içine çekiyordu ki dumanı, öğrenmişim, tam o an öğrenmişim! Ardından bir sigara daha ve bir tane daha... Parmakları titriyordu, üşümüyordu ama titremek istiyordu, belki salonun ortasında dans etmek, acı acı gülmek, ağlamak, aynanın karşında saatlerce kendine bakmak ya da kendinden saklanırcasına yorganın altına uzanmak... Çok şey istiyordu “böyle” zamanlarda, sevmek ama en çok da sevilmek. Ancak yanlış öğrenmişti bir kere, sevimliyi sevişmek diye okumuştı yüreği, cahilliğine verin!

Saatle göz göze geldiğinde daha fazla üzülme için vaktin geç olduğunu fark etmişti. Bir duş iyi gelebilirdi ama yapmadı. Kendine iyi gelecek şeylerden kaçmak gibi berbat huyları vardı. İyi şeyleri hak etmediğine inanırdı. Evini varoşların göbeğinden, eşyalarını ikinci elden seçmişti. Yanlış anlaşılmasın, bu hikâye başkasını anlatıyor olsaydı parasının olmadığını düşünebilirdiniz ama Melek sadece iyi şeyleri hak etmediğine inanıyordu. Fakat bedeni söz konusu olduğunda bu durum tam tersine dönüyordu. Ruhu zayıf düşebilir ama bedeni asla. Ruhundan bir şeylerin dökülmesine dayanabilirdi ama saçlarından bir telin asla. Kalktı ve tekrar aynanın karşısına geçti. Sabahı hatırlamasıyla bedeni yine kaskatı kesilmişti...

Sabah işe giderken, bir sokağın başında, serseri kılıklı bir adam “Şşşt yavrurum, nereye böyle, istersen bize geçelim” diye seslenmişti ardından. Dönüp bakmamıştı ya “orospu” lafı yüzüne değil sırtına çarpmıştı. O an, gözleri kararmış, dengesi bozulmuş ve sendelemişti çamurlu kaldırımında. Belki düşmediği için şanslı saymıştı kendini. Ama eve gelip de kendini koltuğa bıraktığında çoktan düştüğünü anlamıştı. “Böyle” zamanlara, geçmişine, çocukluğuna yenik düşmüştü...

Bir Yıl Sonra

Bir kitapçıda bizim psikoloğun yeni çıkmış kitabını görmüştüm. Kapağında Melek’in karikatürü vardı. Saçları alınmış, gözleri kocaman, yerlerde ise taşlar vardı. Biraz daha düşünseydi belki daha farklı bir isim bulabilirdi ama Düşmüş Melek de fena sayılmazdı. O gün İstiklal’de, köşe başı bir mekânda o kadını görmüştüm. Bugün o kadını tanyacaktım ufacık bir kitapçı dükkanında, heyecan, korku, öfke, acıma ve yüreğimdeki heybede taşıdığım nice duygularla. Melek’le ayrıldıktan sonra gittiğim psikoloğun numarasını istemiş, Enki’ye gidip kendini açmış ve Enki de dinleyip yazmıştı. Onu, beni, bizi...

Düşmüş Melek

Daha onlu yaşlarının başında, küçük bir kız çocuğuymuş o zamanlar. Sokakta oyun oynuyorlarmış. Kendisi ve Bahar. Komşu çocuklarıymışlar, birlikte gülip birlikte ağlar ve birlikte vakit geçirirlermiş. Taş ve Duvar ise grubun abileri, kızları koruyup gözetken namus bekçileri (Hikâye o kadar gerçek ki, kişilerin mahremiyeti için takma adlar kullanmama rağmen çağrışım dahi yapmaması için hikâyedeki tüm adları gizliyorum). O gün sokakta oynadıkları vakit aniden yağmur bastırmış. Anneleri eve çağıracağı için oyunlarının yarım kalmasından korkmuşlar ve çocuk akılyla birkaç sokak öteye kaçmışlar. Yağan yağmur o kadar şiddetliymiş ki, çocukların üstü başı sırlıslıklam olmuş. Evden kaçmanın verdiği çocuksu heyecanı yüreklerinde taşımaya da ihmal etmemişler elbette. İlk olarak bir kuytu köşe bulmuşlar kendilerine. “Hadi oynayalım” demiş Duvar. Yüzünde ince bir gülümseme varmış.” Saklambaç oynayalım” diye tekrar diretmış. Hava kararmış. Oyundur diye güvenmişler Taş ve Duvar’a. Oyundur, hem karşıdaki boş evin bodrumuna da saklanılır. Saklanırken üşümesin diye ıslak kapüşonlusunu da çıkarılır. Ancak tam da o anda Taş ona sokulmaya başlamış. Belki de üşümesin diye sarıldığına inanmak istemiş ama işin garip tarafı Taş da soğukmuş... O gün, o bodrumdan üstü başı paramparça olarak çıkmış. Kollarında çizikler, boynunda morluklar varmış ama daha fazlası olmamış. Yani Bahar’a göre daha fazlası. Eve gittiğinde ilk olarak annesine anlatmış, korkuyla karışık bir yorgunlukla. Başına gelen olayı kendisi bile anlayamamış oysaki. Uzun ıslak saçları, gizleyememiş gözlerinden yuvarlanan yaşları. Tir tir titremiş korkusundan. Annesi, “ olmaz böyle şey” demiş. Akşam olduğunda bedenindeki çizik ve morluklarla babasının karşısına çıkarak başına gelenleri anlatınca babası, “Yalan söyleme! Kim bilir sen ne yaptın, bu yaşında orospu mu olacaksın başımıza! Evden çıkmayacaksın bir daha!” demiş. Bedenindeki çizik ve morlukları gösterdiğinde ise art arda tokatlar yemiş ve kapı kilitlenmişti üstüne. Onca hakaretlerden sonra... Ailesi bile ona inanıp arkasında durmayacaksa kim savunacaktı onu. Yapayalnız kalmıştı ona inananıyanlar arasında...

Hikâyenin devamı bilindik. Melek arkadaş ortamında bir adamla tanışır. Âşık olur, değer verir, nefret etmeye başlar ve ayrılırdı. Hikâyenin sonunda benim asıl merak ettiğim yer olan Psikolog Enki’ nin yorumları vardı. Bilmek istiyordum. Bir tanrı müsveddesi olsa da bilmek istiyordum.

Ailesine olan öfkesi çok belirgin. Etine baturırcasına sıkılı yumruklar, taciz anında kendisini korumayan anne babasına yönelik öç alma isteğini kendisine çevirmiş hali. Cenin pozisyonunda geçirilen saatler, korunaklı anne rahmine dönme isteği. En önemlisi ise, Melek’in kendini kirlenmiş hissediyor olması. O gün yaşadıklarından, ailesinin onu yargılamasından ve en çok da sevilmemiş olmaktan dolayı kendini kirlenmiş hissediyor. Bilinir ki, kirlili insan hiçbir şeyin iyisini hak etmezdi. Bu yüzden Melek evini varoşlardan, eşyalarını da ikinci elden seçti. Güzel başlayan ilişkisini mahvetmek için elinden gelen her şeyi yaptı, “bilinçsizce”. Sevmeğe istedi, ama en çok da sevilmeğe. Ancak yanlış anladı, sevimleğe değil de eşit olan, sevilmeğe. Yanlış anladı, kirlili olan ruhudu ama o, bedenini temizlemeyi seçti. Kirlili hissettiği için erkeklerden nefret etti ama yine de onlarla sevişti. Bir eserinde ne diyordu Dostoyevski, “ah bu aşağılık insanlar, nefret eder gibi seviyorlar.” Okusaydı fark edecekti belki de sevimlelerinde yatan nefreti. Dışarıdan görünüşü tam olarak 1999 depreminden önce yapılan evler gibiydi. Dış cephe çok güzel lakin temeli biçareydi. Her bir sarsıntıda zemine tutunmaya çalışmıştı ama sonunda yıkılıp gitmişti.

Okurken gözlerim dolmuştu. Melek düşmüş, benimse canım yanmıştı. İşte ilk sigaram, bu sayfaldan sonra yanmıştı.

“Böyle” Zamanlar

Bir psikoloğa gidecek kadar cesur olsaydı, tüm bunları öğrenebilirdi ama hiçbir zaman gitmedi. Bir sigara yaktı Melek, aynanın karşısında... Ruhundan bir parça yanmıştı. Üst katta bir adam karısına bağırmıştı. Varoşlar yine doluşmuştu salonuna. Gözlerindeki yaşı toplayan kadın, saçlarını taramaya devam ederken sigarası dudaklarının arasında bağırıldı... “Sensin orospu”

Sonsöz

Bir melek geldi aklıma. Keşke odama da gelmiş olsaydı, belki yazarken bu kadar canım bu kadar acımazdı. Keşke melek düşmeseydi “böyle” zamanlara, acımazdı canı... İstifa etme şansım var mı hâlâ

FİNCANDAKİ MEZAR

Esmâ Safalı

“İki koca boşluk var, şu göğüs kafesine sığdırdığın,” dedi kadın. “İki koca mezar.” Elini Efsun’un göğüs arasına dokundurdu. İrkildi Efsun. Daha iki dakika önce gördüğü iri, kara gözlerine yeşil kalem çekmiş kadının uzun kirpiklerinden korktu. Ufaladı, ufacık kaldı. Göğsüne yol yaptığı kırışmış elinin üzerine atladı kadının. Yürüdü. Çekinerek. İstemekle, istememek arası. Gerçeğe yaklaşmak ya da kaçmak. Belki gece ile gündüz... İlerledi. Eli, kalbinin kapısına tutundu. Çekti, kuvvetlice. Girdi içeri. Kalbinin duvarları yer yer dökülmüş, oyulmuştu. Etrafa saçılmış kırıklıklar battı ayaklarına. Güvenin sallanmakta olduğunu gördü. Tuttu kenarından. Sabitlemeye çalıştı. Olmadı. Şüpheye düşülmüş güvenin, güven özüne dönmesi zaman alırdı. Olduğu gibi bıraktı. Bir ses duydu ensesinde. Döndü ardına. Ağlayan sevgiyi gördü. Çocukça dökülen gözyaşları nehir olmuştu. Takip etti akan suyu. İlerde çukurlar görünüyordu. Doğruydu demek kadının söyledikleri. Kalbinin tam orta yerinde yan yana iki mezar. Biri diğerinden daha uzun. Diğeri birinden daha kısa. Sallandı olduğu yerde. Zıpladı yer yer. Belli ki kalbi heyecana kapılmıştı. Tutundu içinde yeşerttiği solmuş çiçeklerin kuru dallarına. Yaklaştı iyice. Şimdi ayakucundaydı mezar. Daha doğrusu çukur. Henüz üzeri toprakla örtülmemiş, beyaz papatyalar altındaki cansızlık ile üstündeki can arasında bırakmamıştı toprağı. Öyle ya ölümden yaşamda topraklı. Tüm cesaretini topladı Efsun. Eğildi. Babasının kefenle özdeşleşmiş yüzünü gördü. Gözleri kapalıydı. Ölü taklidi yapmaya çalışan çocuk gibi gülüyordu yüzü. “Baba,” dedi Efsun. “Uyan, bak ben geldim. Hiç inanmamıştım senin öldüğüne. Bitecekti görevi, artık doyasıya sarılacağım babama diye seviniyordum. Zaten kapıya gelen komutanı da hiç sevmemiştim. Uzattığında senin üniformanı, yıkılmış, çarptığım kapının ardında bırakmıştım gülüşlerimi. Hadi kalk, gidelim. Hem annem çok kötü. Seninle konuşur gibi konuşuyor içini elyafıyla doldurduğu üniformanla. Ona sarılıp yatıyor. Her yemekte oturtuyor senin yerine. Geldi diyor, artık çalışmayacak. Sevdiğin yemekleri yapıyor, yemeyince kızıyor, gönül koyuyor sana. Tut elimden. Hadi.” Efsun elini uzattıkça derinleşti çukur. Daha da derin, daha da...

Kadın çekti elini Efsun’un göğüs arasından. Soğuk terler döküldü alnından. Bu kadın ne yapıyordu böyle? Baştan yapmıştı hatayı, içip kahvesini çıkmalıydı. Ne gerek vardı onca insan arasından beni bulup, masama oturup telveden masal uydurmaya? O kadar mı belliydi dertli oluşu? Yok muydu başka dertli? Hani dünyada dertsiz kul olmazdı? Derdi kadardı hani insan? İnsan dertti, dert insan. Yutkundu Efsun. Daha fazla bu saçmalıkları dinleyemezdi. Saatine uzandı gözü. Biraz daha kalırsa işe gecikecekti. Daha ilk haftadan gecikmek patronlarca sorumsuzluğun göstergesiydi. Zamana uymayı bilmeyen, zamansızlıklarıyla tanınırdı. Bu da hiç hoş olmazdı. Kımıldandı Efsun. Tam kalkacaktı ki, bileğini kavradı kadın. “Ört,” dedi. “Uzun olanın üzerini ört.”

Çukurun başındaydı Efsun. Karşısında topraktan koca bir dağ. “Ört, daha diğeri var. Önce bunu hallet. Kalbinin ağırlığı hafiflesin. Kabul et ve ört.” Dökülmüş duvarların arasında dolaşan ses kulaklarına doldu. Uzattı ince, uzun ellerini. Doldurdu avuçlarına. Gözyaşı çamurlaştırdı toprağı. İnsan koktu ortalık. Taze, ferah. Dirilecek sandı Efsun. İnsan topraktandı, gözyaşından, çamurdan. Kardıkça kardı, doldurdu çukuru. Kayboldu babası. Yine insan koktu ortalık. Ölü bir insan. Daha çok ağladı Efsun. Elllerine baktı çamur, kolları çamur, ayakları, saçları... Kapattığı çukura uzandı tekrar. Açacaktı bu kez. Hışımla attı elini. Tırnakları kırıldı. Çamur sertleşmiş, taşa dönmüştü. İnanamadı Efsun. Denedi, denedi, tekrar ve tekrar. Şimdi taş kana bulandı. Bulandığı kanda kayboldu.

Çektiği eliyle fincanı kavradı kadın. “Kapandı bak, kenarında kalan damla kapattı üzerini.” Efsun gösterilen yere bakıyor, ne düşünmesi, nasıl hissetmesi gerektiğini anlamıyordu. Diğer çukur geçti aklından. Diğer mezar. O kim? Kim o? Hayır, hayır dedi içinden. Hurafeden başka bir şey olmayan, saçma sapan işlerdi bunlar. Nasıl da göbeğine düşmüş, çıkamamıştı. Yok yok böyle olmaz. Hemen şimdi kalkacak, kafasını bulandırmayacaktı. Üç beş kuruş vermeli, diye düşündü elini uzatırken çantasına. Kadın dalmışken fincana, usulca kalktı Efsun. Masaya bırakırken parayı fark etmedi kadın. Teşekkür dahi etmeden attı adımını Efsun ileriye. Ne diye teşekkür edecekti zaten. Aklından çıkmayan babasını daha da aklına soktuğu için mi? Annesinin unutturmaması yetmezmiş gibi. Tam kapıya yaklaştı ki ardında duydu kadının sesini. “Diğer çukur boş, doldu dolacak gibi.” Aklıyla mı oynuyordu bu kadın? Aklı mı oynuyordu yoksa? Dönemedi Efsun. Hızla çıktı kapıdan. Şimdi içine dert olmuş, aklına kurt düşmüştü. İşe de çoktan geç kalmıştı. “En iyisi eve gitmeli.” Yürüdü, hızla. Olmadı, koştu. Ayakları acıdı. Aklında hep diğer çukur. Annem, dedi fısıltıyla. “Ölmüş olamaz, ölmedi. Çıkarken el salladı bana.” Ayakkabıları çıkardı Efsun. Aldı eline. Daha hızlı koştu. Kulağına gelen ambulans sesi mi onu takip ediyordu yoksa o mu sesi? Mahalleye yaklaştı, göründü gölgeler. Etrafı sarılmış bir beden. “Mezar,” dedi Efsun. “Doldu dolacak.” Kopardığı çığlık ambulans sesini bastırdı. “ANNEEEEEEEE?..”

Elindeki ayakkabılar olduğu yere düştü. Kalbinin hızına karıştı soluğu. Kalabalığı yara yara koştu Efsun. Yüzüstü düşmüş cansız bedenin önüne oturdu titreyen bacağıyla. Kana bulanmış elleri ile çevirdi kadını. Kaldırdı başını göğe. Sevinmek ile üzülme arasındaki ince çizgide gördü, balkondan el sallayan annesi ile doldurulmuş babasını.

VERESİYE

Yasemin Coşkun

Kimseye hayır diyemeyen bir adam vardı. Salih Amca. Biz ondan böyle bahsederiz: Kimseye hayır diyemeyen adam. Bütün olmazlara olur diyerek inşa ettiği yerini ilelebet sarsılmaz sanıyordu. Oluru olduğundan değil de kimi zaman başka türlüüne cesareti olmadığından kimi zaman da gücendirmekten korkacak kadar ince düşünceli oluşundan diyemezdi. Güzel dinlerdi ama çok konuşmazdı. Öyle çok dinlenmemişti ki susmak, meziyet şeklini almıştı onda. Yüzündeki derin çizgiler, sırtındaki kambur yaşının alametinden çok hayır diyemediklerinin izi gibiydi. "Beden yorgunluğunu anladığı kadar kolay olmuyor, insanın ruh yorgunluğunu anlaması. Kötü hastalıklar gibi sinsice ilerliyor. Görmezden geldikçe yayılıyor, bulduğu bütün boşlukları sarıyor." demesinden anlamıştım. Onu her dinlediğimde, onun için yapmam gereken en iyi şeyi yapmış gibi hissederdim.

Ne diyorduk? Hayır diyemeyen adam. Salih. Baba mesleği olan bakkallık, onun için iş değildi sadece. Hayatının bütün boşluklarını doldurduğu, en mahrem sırlarını sakladığı, görünür olmak için çaba sarf etmediği tek yerd.

Bakkalın tek kötü yanı, evinin hemen altında oluşuydu. İsteddiği kadar uzaklaşamıyordu kaçmak istediklerinden. Hayır. Kaçmak isteklerinden değil, bir kıymeti olmayan varlığından. Aile apartmanlarına mahsus yaşam şekli kusursuzca biçim almıştı bu binada. İki oğlu dört torunu vardı Salih'in. Kimsenin ayağını yorganına göre uzatmadığı, hâkimiyet kurmanın harcamayla eş değer görüldüğü, faturaların da evin babasına kesildiği yerdir aile apartmanları. Kapı dübünlerinde birilerini görmek için gösterdikleri çabayı birbirlerini görmek için göstermez, rastlantılarla hâsıl olan yapmacık selamlaşmayı da eksik etmezler. Tek kadımla silikleşen karakteri, gelinlerin de gelmesiyle iyice görünmez olmuştu Salih'in. Üç kadının görünür olma rekabetinde kimsenin onu görececek gözü yoktu. Herkesin bakkal Salih olarak tanınması da tevekkeli değildi.

Her sabah besmeleyle kaldırırdı kepenklerini. Gün ışığının içeri girmesine henüz vakit olduğundan ışıkları açıp, sabaha doğru bırakılmış olan ekmeğe kasalarını içeri taşırdı. Sonra geçişi kapatan ne varsa kapının önüne çıkarırdı. Buzdolabı, top filesi, abur cubur standı. İş bitince ısıtıcının fişini takar, televizyonu açardı. Rengin iyi bir kir kapatıcısı olduğu kadife sandalyesine otururdu. Ses olsun diye müzik kanalı değil haber kanalı açar, ona da çok nadir kulak kesilirdi. Üstüne yorum yapacak kadar ilgilenmezdi haberlerle. Bir tek kadın ya da çocuk haberlerine olan duyarlılığını, ettiği beduanın içtenliğinden anlardık. Öyle içten "Allah belanızı versin" derdi ki, biz belalarını bulacaklarına inanırdık.

İsmiyle müsemma bir adamdı Salih. Esamesi neredeyse tedavülden kalkan "veresiye" onun iş hayatının bir parçasıydı hâlâ. Maaşını alamayanların, dulların, yetimlerin, çocuklu olanların rızık kapısıydı. Veresiye isteyenlere olmaz diyemez, hesabı da başka türlü tutardı. Rızkın kefilisi olandan alacaklı olmayı daha kârlı sayardı. Mahallenin sır küpü, dert babasıydı. Kimin hangi saatte geleceğini, ne alacağını ezberlemişti. Yeni taşınanı, göç edeni, iş değiştireni, cenazesi olanı herkesten önce o bilir gereğini de yapardı. Vefadan yana hakkını alıyor oluşu, zincir marketlerin arasında kaybolmadığından belliydi.

Yine hayır diyememişti Salih. Cenazesi ikinci namazını müteakip...

İki üç günün ardından, geç vakitte oğlu Hüseyin açmıştı dükkânı. Besmeleyle değil "Veresiye kabul edilmez" kâğıdını asarak.

EDEBÎ YARATICILIK

Ömer Çiftçi

Acı ve sevinçler de dâhil olmak üzere hayat tecrübesi, gerçek yazının kaynağıdır. Doğuştan gelen yetenek ve hayal etme yeteneğinden daha az önemli değildir.

Hiçbir yazar hiçbir şey hakkında veya herhangi bir kişi hakkında yazamaz. Ne kadar yetenekli olursa olsun konularını ve kahramanlarını seçmekte tamamen özgür değildir. Çünkü içinde yaşadığı toplum, kişisel deneyimleri ve hayattan aldığı dersler tarafından aşamadığı sınırları vardır. Öyleyse yazar kendi deneyimlerinden bildiklerini yazmalıdır ve bu deneyim mümkün olduğunca gereklidir. Yazarın seçkin üslubuyla ruh dünyasını ifade ettiği sanatsal olaylara bakış açısı nedir?

Edebi eser, aynı yazardan çıkmadığı ve ondan etkilenmediği takdirde, yazarı iyi niyetle yazmış olsa bile etkili ve başarılı bir eser olamaz. Çünkü böyle bir yazar, kahramanlarını tanımamış ve onları anlamamıştır.

Belki de ıssız bir adada yaşayan bir yazarın zihninde bazı bulanık görüntülerin doğma ihtimali vardır. Ama roman yazmak için herhangi bir motivasyonu olmayacaktır çünkü yazar sadece insanlar için yazar. Fransız romancı Marcel Proust, romanlarını seslerin nüfuz edemediği sağır duvarları olan bir odada yazdı. Ancak Proust, halk arasında yaşamış ve kendini tecrit edilmiş bir odaya kapatmadan önce uzun süre aristokrat Fransız toplumu üzerinde çalışmıştı.

Romancının ya da kurgusal olmayan yazarın hayal gücü, fenomenlerin, duyguların, karakterlerin özelliklerinin ve davranış kalıplarının orantılılığını değiştirmeye muktedirdir. Ancak ister kurmaca ister ütopyk olsun, gerçekliğe dayanmayan hiçbir roman yoktur. Wells'in romanında Jüpiter'de yaşayanların ya da Jabek'in romanında "Salamander'in nüfusu"nun tasviri, insan toplumu üzerine bir hicivden başka bir şey değildir.

Bazı hikâye türlerinde hayal gücünün en büyük rolü olduğu söylenebilir. Ancak hayal gücünün inandırıcı, dürüst ve mantıklı olması yani gerçekte olabilecek bir fantezi olması gerekir. Yazar, hayal gücünün aşırılıklarını okuyucuya empoze etmeye devam etmedikçe bir tanrı değildir ve alıcı okuduğuna inanmayabileceği için yalanlar örmenin de beraberinde getirdiği ciddi bir tehlike vardır.

Kitap Edebiyatı ve Hayat Edebiyatı

Çağdaş roman yazarlarının çoğu üniversitelerin edebiyat veya dil bölümlerinden mezun olup, ofislerinde, etraflarını saran kitap rafları arasında çalışırlar ve sokağa inip insanlarla karışmak istemezler.

Yirmi beş yaşının altındaki bir genç kendisi hakkında kaç roman yazabilir? Yeteneği varsa iyi bir roman yazabilir, ancak ikinci roman başarılı bir roman yazan, artık parası olmayan, kız arkadaşı olmayan ve her gün toplu taşıma araçlarında boşa harcanan bir genç hakkında olacaktır. Bu hiç eğlenceli değil.

Dickens bu prensibe göre hareket etmiş olsaydı, sadece David Copperfield'ı yazardı. Tolstoy, "Savaş ve Barış" ile "Anna Karenina"yı yazmadan önce orduda görev yapmış, halkın seçkinleriyle karışmış ve toprağı sürmüştü.

1916'da Çarlık Rusya'sının başkenti Petersburg'da çıkan Maksim Gorki'nin dergisi Litopis, Isaac Babel'in iki kısa öyküsünü yayımladı.

Her iki hikâye de okuyucuların ve eleştirmenlerin ilgisini çekti ve Babel adı bir şekilde iyi tanındı. Her gün bir hikâye yazıp hikâyeyi dikkatle okuyan Gorki'ye gösterdi ve sonra "Yayınlanmaya uygun değil" dedi. Bu birkaç kez tekrarlandı. Sonunda ikisi de yoruldu. "Pek çok şeyi kabaca hayal ediyorsun, çünkü henüz hayatı bilmiyorsun," diyordu Gorki boğuk sesiyle, "Bir makale yazabilmek için önce insanlara yönelmeli, gerçeğı bilmeli ve hayatı anlamana yardımcı olacak öznel deneyimler kazanmalısın."

Babel ertesi sabah uyandı ve tabii ki cebinde iki yüz ruble ile henüz doğmamış bir gazetenin muhabiri olan Gorki'nin yardımıyla kendini buldu.

Her büyük yazarın, edebi eserleri için tükenmez bir kaynak oluşturan zengin ve çeşitli yaşam deneyimine sahip olması tesadüf değildir. Hemingway, Birinci Dünya Savaşı'nda ve Yunan-Türk savaşında savaş muhabiriydi ve savaşın trajedilerini anlattı. Bu izlenimleri tüm erken dönem çalışmalarına yansıdı. Ülkesindeki ekonomik krize tanık oldu ve farklı birçok ülkeyi ziyaret etti. Hayatının çoğunu anavatani Amerika Birleşik Devletleri dışında geçirdi ve hakkında nispeten az şey yazıldı.

John Steinbeck, paraya ihtiyacı olduğu için değil, sosyal gerçekliğin derinliklerine inmek ve bu yolu anlatması için hammadde toplamak istediğı için San Francisco News için muhabir olarak çalıştı. Göçmen geçici işçiler kampındayken "Gazap Üzümleri" romanı böyle ortaya çıktı.

Balzac, Flaubert, Tolstoy, Dostoyevski, Gorki, Andre Mauroy, Truman Capote, Norman Mailer ve diğerleri gibi büyük romancılar yazı masasının başına oturmadan önce hayatın derinliklerine daldılar.

Hayatın dokunaklı gerçekleri, edebi açıdan çok az ele alınsa bile, kendi başlarına değerlidir. Ama edebiyat etnografya, tarih ya da sosyoloji değildir. Eğlenceli veya ilginç bir şey bilmek ve onun hakkında yazmak yazarın değil, gazetecinin işidir. Birçok meslek arasında gidip gelen ve birçok garip olaya tanık olan ve onlar hakkında yazan yazarlar var. Ancak olgun bir sanat eseri yazamadılar. Çünkü klonlama gerçekliğı yaratıcılıktan acizdir. Yaratıcı yazar, edebi eseri için materyal toplamaz, bunun yerine bu materyallerin içinde yaşar ve onlarla etkileşime girerek onları manevi bir deneyime dönüştürür ve bu deneyimde, okuyucunun içinde olsaydı göremeyeceğı bir şey sunar.

Yaratıcılık, yazar durumu zihninde modellediğinde başlar. Karakterlerin resimlerini çizer, aksiyon geliştirir. Burada yaşam deneyimi gerekir, kahramanlar nerede ve ne zaman yaşadılar, özellikleri neler, ne yaparlar, ne giyerler, ne kadar para kazanırlar, herhangi bir ulaşım aracıyla hareket ederler ve etraflarında neler vardır.

Yazar, anısına ve deneyimine döner. Bir dönem çalıştığı atölyenin özelliklerini ve dinlendiğı yerleri gösterir.

Hayatın özünü anlamak, küçük bir hakikatte büyük anlamı kavrayabilmek demektir. Romancı eşyanın özünü araştırmalı ve sadece dış görünüşlerini anlatmakla yetinmemelidir.

YOLUMUZ YUNUS'A DOĞRU

Hayrettin Durmuş

Yunus Emre gönülümüze aşkı düşüren, çilesiyle bizi pişiren bir gönül eridir. Aşkı olmayan gönülleri taş benzeten, “*Taş gönülde ne biter / Dilinde ağu tüter / Nice yumuşak söylese / Sözü savaşa benzer*” diyerek sözün keminden uzak durmayı, deminde konuşmayı öğütleyen Yunus Emre'nin yolunu takip eder, sesine kulak verirsek menzilimiz Hak, yolumuz doğruluk olacaktır.

Yunus Emre denince akan sular durur. Akan sular durur çünkü Yunus başlar çağlamaya. Kuşların gözü, çiçeklerin kulağı ondadır. Dünyaya meyletmez Yunus. Dünyayı aradan çıkarmıştır o. Kabre vardığı gece halinin nice olacağını düşünen ve ömrünü bu tefekkür üzerine bina eden adamdır Yunus Emre. “*Canlar canını*” bulup canını yağma eder. Kovan yağmalanmış ne çıkar “*ballar balını*” bulduktan sonra der...

Yunus'u anlatmak zannedildiği kadar kolay değildir. O Türkmen kocasından bahsederken siz de Yunusça bir sevdaya tutulursunuz. Necip Fazıl Kısakürek tercüman olur hislerinize:

*“Kaç mevsim bekleyim daha kapında?
Ayağымda zincir, boynumda kement
Beni de piştiğın bela kabında
O kadar kaynat ki, buhara benzet...”*

Şairlerin izini sürdükleri bir ulu deryadır Yunus, koca bir ummandır o. Yunus Emre “*kıldan ince, kılıçtan keskin*” olan Sırat Köprüsü'nün üzerine himmet tuğlaları, söz harcıyla muhteşem binalar ören nadir bahtiyarlardandır. Yunus'u anladığımız ölçüde “bu dünya cehennemini sekiz uçmak” edeceğimiz günlere yaklaşmışız demektir.

Yunus Emre kendinden sonra gelen bütün şairleri etkilemiştir. Mevlana'nın “Hangi makama vardım sa önümde Türkmen kocası Yunus'u gördüm” demesi boşuna değildir elbet. Yunus büyük bir okuldur. Her çağda öğrencileri vardır onun. Şiire kanat çırpan herkesin yolu mutlaka Yunus'a uğrar. Yunus'tan destur almadan, Yunus'a gönül vermeden, onun çilesiyle yanmadan kalem oynatılabilir mi? Yunus Emre öyle bir bahar ki daha ne çiçekler açar o baharda, ne güller yetişir o toprakta...

Faruk Nafiz Çamlıbel, “*Senin gözünde Yunus, her yol Hakka çıkardı / Titriyoruz biz bugün sonumuz toprak diye*” hayıflanırken, “*Kapında kul olmak ar değil bana/ Toprağına yüzüm sürmek dilerim*” mısralarıyla hasretini dile getirir Halide Nusret Zorlutuna. Arif Nihat Asya'nın gözünde Yunus Emre “*Nebi Yunus'un vârisi Velî Yunus*”tur.

Sezai Karakoç Yunus Emre'yi anlattığı kitabında “*Yunus, bir bahar yeşilliği, taptaze, Anadolu'daki şah bir horoz sesidir.*” değerlendirmesinde bulunur.

Cemal Süreya “*Yunus ki süt dişleriyle Türkçenin / Ne güzel biçmişti gök ekinini*” dizeleriyle ne güzel anlatmıştır onu.

Yunus Emre'ye bütün Anadolu sahip çıkar ama şair Osman Atilla'ya soracak olursanız “Yunus benim hemşerim/ Sandıklı Çay köyünde” der. Doğrusunu isterseniz bir Afyonkarahisarlı olarak Osman Atilla haklı çıksın isterim. Yunus'a hemşeri olmaktan daha güzel ne ola ki?

Şeyh-ül muharririn Ahmet Kabaklı'ya göre “Erenler katında açar gülleri Yunus Emre'nin.” Bekir Sıtkı Erdoğan'ın içinde öten dertli bülbül, Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu'nun dilinde “Türk şi'rinin kâinatı / Sevginin Okyanusu”dur Yunus.

Bahaettin Karakoç da Yunus'un eteğinden tutanlardan. “Ne köyüm var ne bir şarım / Ne soplam var ne davarım / Şu Karakoç hâlâ yarım / Yüreği dolu konuştu” diyerek şairliğindeki Yunus'un izine dikkatimizi çeker.

Ne olursa olsun eti kemiği aşk olan, sözü Hakka dayanan, rengi aşka boyanan, aşkı olmayan gönülleri taşla benzeten, buram buram aşkla yanan bir erendir Yunus Emre.

Asırlardır mübarek Anadolu toprağında adından çokça bahsedilen, sesi sıkça işitilen, devrindeki beylerin, ağaların isimleri unutulduğu halde adı unutulmayan bu gönül erinin sırrı neydi acaba? Neydi Yunus'un çilesi? Gücünü nereden almaktaydı? Yığınla şair ve yazar gelip geçtiği halde, neden onun şiirleri asırlardır dillerde-gönüllerdeydi? Nasıl bir sevdaydı, kime sevdalanmıştı da Yunus'un mesajı çağları aştı, bize kadar ulaştı.

Yunus Emre:

“Hak Çalabım, Hak Çalabım, sencileyin yok Çalabım,
Günahlarımız yarlığa, ey rahmeti çok Çalabım,
Ne ilmin var ne taatim, ne gücüm var ne takatim,
Meğer Sen'den inayetim, kıl yüzümü ak Çalabım”

derken sığınılacak en yüce kapıyı göstermiyor mu bize?

Yunus'un bizden biri olması, ıstıraplarımızı kendisine dert edinmesi, inancını yaşaması onun eserlerinin bize kadar ilk günkü tazeliğiyle gelmesinin sebebi olsa gerek.

Yunus'un diğer önemli bir özelliği de birlik sevdalısı olmasıydı. Yunus bundan yaklaşık yedi yüzyıl önce Anadolu'yu kasıp kavuran Moğol istilası karşısında insanları uyarmış, Anadolu'daki beyliklerini birlik olmaya çağırmıştı.

Yunus Emre bizi çileli bir yola çağırır. “Menzili irak bu yolun bu yola kim varası/ Müşküllü çok bu yolun bunu kim başarası?” diye seslenir bize. Biz senin pişirdiğin “ağulu aşı” yiyemedik, dervişlik hırkasını giyemedik. Dünya çelmesini taktı. Biz ona Hz. Ali gibi “Git! Kandırmak için kendine başkasını bul” diyemedik... Arif Nihat Asya'nın diliyle söyleyecek olursak “Biz hâlâ buğday kaygısında” olduğumuzdandır Yunus'un himmetine eremeyişimiz.

Ah şu buğday kaygusu! Bu kaygıdan bir kurtulabilsek, yükümüzü bir atabilsek. Ağırıklarımızdan sıyrılıp kanatlanabilsek Yunus gibi. O bağı yanık Anadolu Türkmen'ini hayatımıza çağırsak yeniden. Gönüllere bir çingü düşürebilsek soylu sevda ateşinden. Sözü yeniden verebilsek Yunus Emrelere...

BİR DOĞRUDA BULUŞAN DÖRT NOKTA: DUVAR İMGESİ ÜZERİNE

Semih Samyürek

Gazze sınırı, Türkiye – Suriye sınırı ve Meksika – ABD sınırı duvarlarla örülü. Bunlar ilk aklıma gelenler. Her birinin sebepleri farklı olsa da duvarlar hayatımızın canlı bir gerçeği. Kimi mahrumiyeti ve mahkumiyeti kimi mücadeleyi ve mukavemeti kimiye muhafazayı ve muhasarayı temsil ediyor. Örneğin Behçet Necatigil'in; "*Beni seni duvarların arkasına sakladım, / Karşıdan düz taş. / Varsın hepsi yanılısın, sevincime son yok: / Bahçem yalnız benimsin.*" dizeleri, duvara, sevgiyi muhafaza etme görevi yükler. Yaşamın duvarları; şiirlerde sağlam bir imge olarak karşımıza çıktığında, sert bir duvara çarpmış olma hissi verir. Yazımızda, bu hissi veren imgelerden dördüne; Wolfgang Borchert'in, Mehmet Âkif Ersoy'un, Nazım Hikmet'in ve Attila İlhan'ın duvarlarını ele alacağız.

Belli koşullar altında insan nefsinin tüm kötülük irininin aktığını görürüz. Bir nevi cinnet halidir bu. İnsan içindeki kötülüğü kumar ve arkasında derin bir merhametsizlik bırakır. İşte 2. Dünya Savaşı, Borchert'in gözünde insanlığın kötülük irininin yeryüzüne aktığı ve toprağı tüm o kokuşmuş vıcıklığıyla kapladığı bir çağa, duvar imgesine merhamet duygusunu yükleyerek yanıt verir. Yazarın aynı adlı öyküsünde duvar, insanların üzerine bir kamikaze gibi devrilip onlardan öç almak yerine -her ne kadar isteme istemeye 4 canın üzerine yıkılsa da- insanlara merhamet eder. Borchert; hapislerde, gözlem altında, cephelerde yaralı ve ağır hasta olarak yaşadığı tüm işkencelere rağmen yaşamın safında yer alarak, merhameti ve sevgiyi bu öyküyle zirveye çıkarır.

Şura suresi 51. ayet, Şems suresi 8. ayet, Yusuf Suresi 24. ayet, Tevbe suresi 110. ayet ve Hicr suresi 2. ayet ile biz biliyoruz ki; Allah yanlış bir iş yapan kulunun kalbine bir sıkıntı verir. Bu sıkıntı tam olarak vicdan dediğimiz olgudur. Vicdanımız, bir haksızlığa şahit olduğumuzda ya da haksızlık yaptığımızda, bir günah işlediğimizde, birine gereksiz yere sert çıktığımızda, bir hayvanı sertçe itelediğimizde, kısacası hikmetsiz yaptığımız her işte devreye girer. İç sorgumuz sırasında vicdanımızın sesi yani aslında Allah'ın ilhamı bizimle konuşur. Bu konuşmaya kulak verebilirse insan, yaptığının farkına verir ve sırat-ı müstakime yönelir. Fakat kulaklarını sağır, gözlerini kör, kalbini mühürlü hale getirirse insan; vicdanının sesini yani Allah'ın doğrudan kendine verdiği ilhamı duyamaz hale gelir ve yaptığı kötü iş kendi için normalleşmeye/sıradanlaşmaya başlar.

Borchert, Duvar'ına Allah'ın kalplere koyduğu ilhamı yani vicdanı yükler. Attila İlhan da "*ya biz idam duvarınız karşımızda çok insan öldürdüler / onlar hep döküldü biz hep ayakta kaldık / ... / elimizden ne geldi de yapmadık / ah öyle bakmayın utanırsız kahroluruz*" diyerek, duvarlara utanç duygusu üzerinden aynı vicdanı yükler. İki isim de soğukluk ve cansızlık gibi yaşama en uzak sıfatlarla nitelenen bir imgeye yani duvara vicdanı yükleyerek ironi sanatının da zirvesine çıkarlar. İnsanda olması gereken vicdanın yerinde yellere estiği için iki sanatçı da vicdanı yaşama en uzak imgeye, duvara yüklemiştir. İki sanatçının da bu dizlerdeki sesi duyabilen insanların bir iç sorguya girmesini istediği ve beklediği çok açık. Duvarlarda bile olan vicdan nasıl olur da bende bulunmaz? Kalbim nasıl olur da Allah'ın ilhamına bu denli kapalı hale geldi?

Attila İlhan, her sahnede var olan ancak kimsenin anıp değer vermediği idam duvarlarını konuşurarak, ona sahip olmadığı hayatı bahşeder. Bir söyleşisinde yirminci asrı, sinematografik bir çağ olarak niteleyen İlhan, romanlarını da buna göre yazdığından söz eder. Hatta bu sebeple, örneğin klasik Rus edebiyatı eserlerindeki o meşhur "sıkıcı" sayfaları, Attila İlhan romanlarında göremezsiniz. Çünkü Attila İlhan, romanlarını sinematografik bir anlayışla yazmıştır. Görsel çağın mantalitesine uygun bir yazın hayatı sürdüren Attila İlhan'ın romanları, sayfalar olarak değil adeta sahneler olarak anlaşılmalıdır. Duvar şiirinde de özellikle 2. Dünya Savaşı ile ilgili filmlerde sürekli karşımıza çıkan, idam mangalarının infazları gerçekleştirdiği duvarları görürüz. Belki hiçbirimiz o duvarları fark etmeyiz ama onlar sürekli arka planda kendilerini gösterirler, düşündükçe hemen her filmde bu duvarların varlığını hatırlıyorum.

İstiklal Marşı'nda, Çin Seddi gibi uzanan ve tüm emperyal başkentlerden geçerek garbın afakını saran o çelik zırhlı duvar, Borchert ve Attila İlhan'ın duvarından yüz seksen derece farklı bir duvardır. Bütünüyle vicdansızlığı temsil eden bu duvar, Mehmet Âkif Ersoy'da bizim düşmanımıza, daha açık bir ifadeyle Batı medeniyetine karşılık gelir. Aynı duvarın, milim kayma olmadan Nazım Hikmet'te de karşımıza çıktığını görürüz. Nazım, Duvar adlı şiirinin başında *"İzmir'den Akdeniz'e dökülen ve yakında Bombay'dan Hint denizine dökülecek olan emperyalizmin şarkı saran duvarı hakkında yazılmıştır."* diyerek duvar imgesini Ersoy ile aynı şekilde kullandığını bize açıkça ifade etmiştir. Nazım Hikmet: *"O duvar / o duvarınız, / vız gelir bize vız!... / Bizim kuvvetimizdeki hız, / ne bir din adamının dumanlı vaadinden, / ne de bir hülyanın gönlü yakışındandır. / O yalnız / tarihin o durdurulmaz akışındandır."* diyerek emperyalizm duvarına karşı tarihin kaçınılmaz seyrini öne çıkartmıştır. Âkif ise aynı duvara karşı; Türk'ün iman dolu göğsü gibi olan serhaddini yani emperyalizm karşısındaki şanlı ve kuvvacı direnişini ön plana çıkartmıştır.

Âkif'te iman doluluğuyla, Nazım'da tarihin kaçınılmaz akışı aracılığıyla yıkılacak olan duvar; kapitalizmdir, emperyalizmdir, vicdansızlıktır; işkence, eziyet, zulümdür. Batıdır. Nazım Hikmet garbın afakını saran çelik zırhlı duvara karşı, Türk'ün iman dolu göğsü gibi olan serhaddini; "durmadan akan, yıkıp yapan akışın çizgilenmiş sesi" olarak öne çıkarır. Ersoy ve Nazım'ın duvarı yalnızca Borchert ve İlhan'ın duvarıyla yıkılabilir. Dört şairin de hem fikir olduğuna inandığım bu nokta; pergelin yazmaz sivri ucuna tekabül ediyor. Yazan ucun ulaşacağı nokta ise kim olduğumuz sorusunun cevabında gizli.

RUH DÖKÜMÜ

Jale Önder Darıcı

İnsan ne yazarsa yazsın döner dolaşır kendini mi yazar? Bütün romanlar, öyküler, şiirler, ahh şiirler insanın dökümü müdür? Dökülmeyi nasıl kabul ediyor bu yürekler? Üzerine basıp geçilmeyi, kelimelerine dudak bükülmesini nasıl kabul ediyor?

Kalbini insanlara yol yapmaya hazır mısın; çiğnenmeye, hor görülmeye, eleştirilmeye hazır mısın? Suya söylemekten korktuğun hislerini kıymetbilmez dudaklar okuyacak. Okumakla kalmayacak, o dudaklar hafifçe kıvrılışını müstehzi bir tebessümle taçlandırarak. Bunu kabul edebilecek misin?

Hatırlar mısın?

Siyah boyalı demir kitaplığın önünde diz çökerek büyüdün. İlk rafta resimli mecmualar vardı. Yıldızların gezegenlerin ışıl ışıl resimleri ile büyülenirdin. O kitaplığın önünde bağdaş kurarak içindeki sayısız dünyalara yolculuk ederdin. Boyun uzadıkça üst raflardaki Kemalettin Tuğcular ilgin çektir, okurken gözyaşlarını saklayacak delikler aradın. Şiir antolojileri baş ucundaydı hep. Kahramanlık şiirleri ezberledin. Aşk şiirleri ile henüz tanışmamıştın. Ablana hediye edilen Ümit Yaşar'ın şiir kitabını gizli gizli okumaya henüz başlamamıştın. Reşat Nuri'nin, Dudaktan Kalbe romanına elini değdirmeye çekinirdin. Aşka hazır olmadığın o günlerden belliydi. Yıllar sonra çocukluğunun ve gençliğinin geçtiği o eve gidip o odaya bir mabede girer gibi giriyorsun ve sararmış yapraklarıyla sana gülümseyen Dudaktan Kalbe romanını artık aşkı tanıyan ellerine alıyorsun. Titriyor ellerin, titriyor kalbin. Hiç değişmeyeceksin.

Yıllar geçti ve hâlâ da geçiyor.

Nice kitap okudun, satır aralarında yazar kovaladın. Elif dense üstüne alındın, be dense sustun. Be'nin altındaki nokta oldu ağzın, şöyle ferah bir ha olup çıkamadın. Şimdi yazacağım diyorsun, emin misin? Göğsünde çiçeklenen kelimelerini merhametsiz postallar çiğneyecek. Harami bakışlar çıkarıp çıkarıp boyası dökülmüş sandığa tekrar koyacaklar seni. Mağaralarda güneşe hasret kalıp tılsımlı sözcükler bekleyeceksin. "Açıl gönül açıl" diyecek dudakların riyakâr olmadığına emin misin?

Hesap günü gelip çatığında "keşke, ah keşke" dememek için, söylenmemiş sözlerin güzelliğine sığın. Ya da ser bütün çeyizlerini, gözünün nurunu akıttığın defterleri...

Biliyorum kırgınsın. Yıllarca aynalardan topladın yüzlerini. Geçtiğin sokaklarda ardından sürüklediğin keder, yol kenarlarına kaldırım oldu. Kederinin üstünde tepiniyor bin çeşit insan, kederinin üstüne tükürüyor ağızlar. Bir genç “Tek Yol Aşk” yazıyor griye çalan duvara, diğeri “Kahrolsun bütün kahrolasıcalar!” İkisini de koynuna alıp avutuyorsun. Çünkü sen acımın üzerinden ekmek yemezsin, mazlumların gözyaşlarını harca katıp Firavun’a parmak ısırtacak binalar dikmezsin.

Bütün yazılanlar, söylenenler, dilinin ucuna gelip yutulanlar karşında. Tek tek hesaplaşacağım sizinle diyorsun. Mahşere bıraktığın yüzleşmeler sabırsız... Boğazına dizilen lokmalar, yarım kalan çayın, ucundan koparıp sofranın kenarına usulca bıraktığın ekmek şahidin. O gün “Eşhedü” ile başlayan cümleler söylendikçe, yeryüzünde eğilen başın yukarı kalkacak. O gün savaş da yok barış da... Kelimeler var sadece... Hesap, mahsup, muhasebe... nedâmet, nâdim...

Defterler açılıyor tek tek. Tek olanın karşısında utanıyor bütün harfler. Senin defterini getirdiler bak. Hani siyah güller vardı üzerinde ve güllere sığınmış birkaç çiy tanesi. İlk sayfa açıldı ve bütün gözler kelimelerine göz değirdi. Göz değmesine uğradı bütün hayatın. Söz değmesi, dendi yazdıklarına. Senin sesinle okundu, sesin sesinle dokundu bütün kalplere. Dinledi bütün ins ü cin ve inledi. Peki, sen nasıl dayandın bunları yazarken?

“Sahi senden mi doğdum anne, diyor bir şiirde. İnsan doğduğu bedene yabancı bir ömürde, kesilip atılan göbek bağının yeri hâlâ sızlarken unutulabilir mi çatırdayan kemiklerin arasından yol alıp bu dünyaya geldiğini? Çatırdayan bir kalpten düştüğünde tutup kaldıracak bir el arar da boşluktur sesine ses veren. Boşluktan ibaret hayatını kuru otlarla doldursa bu yaptığı olsa olsa bir korkuluk olur ve o hayata kargalar bile güler. Bütün yaşanmışlıklar kâğıda geçince yaşanmışlığından bir şey kaybetmez. Yanlışlarla dolu bir ömrü toprak kabul eder de insanın kendisi kabul etmez. Benim en büyük yanlışım doğmak mıydı, anne? Hayatım bir yanlışın üzerine mi inşa edildi?”

İnsan olmaya bir türlü razı olamadım. Bu ağırlık eziyor beni anne!”

SEN DİĞER BEN, TANILARA GÖRE SEN SANRI

Hande İkbal

Çarmih gözlerime dört kalem saplı
İkisi tözüme ikisi çoğalttığım anlamlarıma
Parça parça bir yanım bir yanım büsbütün anksiyete
Yüzü sökkük rüzgârın, kıyamın akli gidik
Çılgılaşiyor sözlerim kulakta, yayılıyor sonra kentlere

Sen gülüyorsun eksik bir duman yükseliyor
Sen gülüyorsun yırtık uçurtmalar dökülüyor bahçelere
Surlara çarpıyor çatlayamıyor tohumlarım
Sen ellerini toprağıma sürünce karıncalar terk ediyor ellerimi
Kimin bozkırı münbit, kimin iç denizi daha bereket
Söylencelerin acımlıklığına sardım aheste gizini
Sustukların ılık pembe sakuralara emanet
Yeleğın düğmesine sindi, son kokun da bittiğında
Teşhisim konacak bir hastane köşesinde

Köysüz şiiri bir yanımın, bir yanım köksüz benlik
Sen diğer ben, tanılara göre sen sanrı
Hangi Quasimodo daha çirkin, hangi zangoç daha terk edilmiş
Sen Esmeralda bakışına kırmızıyı ve dansı gizlemiş
Niçin böylesine çok insan yaratmış içimde tanrı

Son çan çaldığında kum saatimize su kaçmış
Eskimiş kumlar, donmuş zaman, eksik çekiyor aylar
Titrek arzun beynimde alazlandığında hissiz
Eskiyor bakışlarının alışlagelmişliği
Varlığının çokluğu çürütüyor içimi o anda
Doktorlara da söyledim deli değilim biz.

RÜZGÂR DA YOK Kİ SAVRULASIN

Ahmet Menteş

*Eğer yaralanmamışsa sevgiyle
Kendinin kim olduğunu unutabilir insan*

Ruhum ne hâle geldi
Islık çalarak yürüyor, özgürmüş gibi
Kölelikle damgalı oysa
Korkunç, kısır öfkeyle yoğrulmuş
Tuzdan heykeldi, erimiş

Ruhum nerede şimdi
Kalbindeki billuru izlesin diye melekler
Dolaşıp duruyordu gökyüzünde
Bulmalıyım onu
Dikenli yollardan varmalıyım
Yoksulları çağırdığı aşk sofrasına
Ve ellerinde ekmek taşa dönüşmeyenleri

Ruhum
İtaatte ısrar et, yarat efendini
Son kez öp kendi yanağından
Sonra hep efendi elleri degecek oraya
Neyse ki dinleniyor sırtımız
Sopanın havada olduğu anlarda
Acıya ironi katmak gibi bir şey
Sepete bir elma daha koy çürük olsun
Bir an önce sona ermeli her şey

Ruhum
Gözlerini aç bitsin bu kâbus
Gözlerini açınca bitiyor mu kâbus

MORTEL AFAMİ

Ömer Keser

“İz bırakmadan ölmenin” rengiyle başlamalıyım
Yalnızlığın kitabesine attığım çentik kadar derin
Kanlı bir tıraş sonrası sürdürdüğüm ceset kokularıgibi
naftalin kusuyorum
Dudaklarıma iliştirilen kelime bıçaklarına!

Suçla!
Çatlamış hangi organım ihaneti sızdırır
Hangi renk özüne döner sere serpe
Zarf açılınca hangi sözcük saplanır pullarıma!

Yanlış biliyorsunuz!
Başa dönüp tekrar tekrar oynamalıyım
Tetikte olan deklanşöre basıp tetiği çekmeliyim
Horozu düşmeli kabzasına bütün korkuların
Bana külünü anlatmalı elbet yangın bir ütopya
Sonra başa dönüp tekrar tekrar oyalamalıyım
Ağlayan aynaların onarılmaz repliğini, açlığını
Yağmurda ıslanan sokak köpeğinin bakışlarını
Yüzümü gözlerime gömmeliyim bu sonbaharda

Oysa!
zarlar çoktandır eskidi / İstakalar kırıldı
sinekler bitlendi valenin saçlarında
Elimde deniz kadar açık mavilik var!
Sonrası kesif grilik, sonrası aksi kehribar
Bir kurpiyerin sırrı kadar ıslak değil gözleri martuların
Martular ki denizin zar düşmesidir
Martular ki göğe doğru yatay bir kırılma
Kâğıtları karıyorum,
silahla beynimi dağıtırcasına dağıtıyorum maçıyı
zerk ediyorum kupa kızını / damalı zeminde
Sarhoş papazın kesik damarlarına

Koma!
hâlindeyken pembe panjurlu laternalar
Kip ekleriyle sürdürülen vahşi ve etli dudaklar
intiharı hatırlatır çamaşır ipine durmadan!
Lokal değil büsbütün ayrılalım! Çıkalım balkona/bak
Cebimizde ırmaklar var, isteriler, antidepresanlar
Sıyrıalım etimizden, kemiğimizden
Şakağımızı sıyırıp geçen yorgun bir kurşun gibi
Bir şans daha tanıyalım paranoyak hayata!

Bağışla!
Araşklarda, araistasyonlarda, araburçlarda
Kaybetmenin adı yapışacak parlak pullarıma
Balık burcuym işte! Beni en çok kediler anlar

HİÇBİR ŞEYİN YIL DÖNÜMÜ

İ. Usame Yördem

Yarın öyle gümbürtüyle başlamaklar ve basamaklarda durmaklar,
Bugünden biliyorum ancak bir türlü sürdürülemiyorum. Lar, lar, lar.
Çünkü öyle gelişigüzel bir acı, avuç içimde durmadan kanamak demek: neredeyse.

Bulanıklaşmış bir kader, üflemeğe yarayan ve lar.
Belki uçurumu anlatacak bana, belki sade suskunluğu. Bir şey olacaktır elbet.
Belki upuzun bir susku, patlamış çocukluk: burada durdum, burada dur!

İlmek dokuduk, hayat teşneydi, önceleri üç kere vardık: ikisini kaybettik.
Yol yorgunları diyen birilerini konuştuk ve bolca sustuk. Sahiden var mıydı bu?
Bir arada olmayı tarif ederken iki aradan birini kullandım, neden?
Başka türlü de hayatta kalabilirdim ancak ölmeyi seçtim ben. Başka türlü ölmek ve lar.
Başka düşüncelerim ve belki günlerim oldu: yarın da onlardan biri.
Hayatı savsakladım ve böyle durup tuhafa bulandım, oysa yol yorgunları diye bir şey, yoktu.

Bir sözcüğünü çok sevdim, bir ölmek demeye yaradı, bir yarın, bir belki, bir yol, bir lar.
Yeni şehirler düşünürken bilhassa kendimden uzaklaştım bir.
Bir şey söyledim ve kimse dinlemedi bir. Öfkemi dürdüm.
Bir şey söyledim ve kalbimi kendimden uzağa fırlattım bir. Öfkemi dürdüm.

Peşinden koştum sonra. Peşinden koştuğum sonralar.
Dümdüz bir şey olmak, dümdüz bir sola sapmak, dümdüz bir durak, dümdüz bir bir.
Yarın öyle gümbürtüler yahut belki de bugünler: ne öfke ne de başka türlü bir şey.
Kim bilir, belki de dümdüz bir yarın veya yalnızca lar.

İHTİMALDİR Kİ YAZ

Adnan Semih Dumlupınar

Gördüğüm bir bağ vardı
Tellerinden aşıp da varamadığım
Durup olgunlaşır diye koparıp beklettiğim koruklardı
Bağcı da bir ara buyur etmişti hani
Tadasın diye üzümлерimden
Koruklar daha olmamışken tattım bir içimlikti sanki
Bir sabaha yeni verilmiş sözler gibi mağrur
İnsanı taze bir sabah kendinden alan şey karmakarışık saçlardı
Yerin yedi kat altından fıskıran filizleri
Benden ayrı düşen bir yer ne kadar da uzak
Yaz sinmiş dallara ne ses var ne korukların baygın kokusu
Tarlaların o hasat telaşı biner omuzlara şimdi
Uzun bir yoldan el ediyorum girmemek için toza toprağa
Ezilen üzümlerin yokluğu hasat bitmeye yakın
Kimse aramaz sarmaşık seni
İki tutam saçtı çekildi usulca bağın teninden
Nasıl tedirginim bu yazın altında koruklardan
Bilsen ellerimden tutup gidersin
Bağcının o bitmez hırsı koşturan beni
Yorar kendimden utanarak bir köşede
Bir üzüm, birkaç koruk, gölgesi bitmeyen asma yaprakları
Tepede güneş, ellerimde koca koca koruklar toza belenmiş
Uzakta kalan bağın o telaşlı sesine gebeyken ova
Sıktığım suyun tadına ise yabancıyım

BURADA HER ŞEY BİR ANLIK VE SONSUZ BİR DÖNGÜ

Zeynep Karaca

Kuşların salıncakta sallanan
Bir kalbi var
Siz bunu şöyle tercüme edin
Uçmak yetmemiş ona
Şehrin ortasına konmak
Şehirde taş üzerine konmak
Çiçeğe selam vermek ya da
Fazla sürtünmek eşyaya
Yetmemiş ona
Arıyor bir boşluğu
Eliyle koymuş gibi bulacakmış
Hayaliyle
Bir cadde bir sokak bir elma
Karanlıkta basılan bir elektrik düğmesi
Bunlar da yetmemiş
Duvarı delmiş ve yıldızlara uzanmış
Sizin sevdiğiniz her şeyin bir adı var
İsmi bilmediğiniz bir nesne yok
İnsan marifetine uygun her şey
Ama unuttuğunuz bir şey daha var
Kalbin işleri isimsiz
Tanımsız ve belki galaksi
Orası başıboş bir evren
Atlar koşarken nallardan ses gelir
Peki göğsünde oluşan harareten
Kimse bununla ilgilenmez
Çünkü yarış önce kim bitirecek telaşı
Ama atların da bir kalbi var
Bazen zamansız yorulan
Sizin hiç anlamayacağınız bir şey daha var
Birbirine temas eden iki kalbin
Ağlayarak yeryüzüne dönüşü

YÜZLEŞMEK BÜSBÜTÜN ÂDEM

Ferhat Bezci

Bana dudak ısırta

Göğün turunc dağları ve süzülen organizmalar

Bir dolunda güldüren, kirli sakalları delen şu kulak tılsımı

Eski zamanlardan

Geçiyor sayesinde bulutların Dali'nin bıyıkları

Düşman tökezleten bir mayın gibi

Kıvırtan parmaklarımla kapanıyor gözlerim

Dağladım şehrin kapılarını

Ellerim boş dönüyorum kaynağından kelimelerimin

Unuttum gözlerim kapalıyken nasıl çizilirdi

Zihne çakılan düş ve düşün tabloları

Çünkü önlemini almıştır acıdan yana mutlu olan her kişi

Bundan başım eğik dönmem

Taktığım gülmek bundan

Kaybettim elimin kavrayacağı tüm dalları

Kulaklarım tıpalıyken fonemi parçalamam

Avazımı esir almam tam da bundan

Yok gücüm elsiz dik durmaya

toz kaçırarak her gölgeden kaçmam

Yarılmış her ifadeyi boşluğa yapıştırmam

Korktuğumdan

USTAYA DİKKAT

Büşra Badeci

dikkat ustaları, kafa derilerinde yanan düşünce
ömrünü deneyim perileriyle törpüleyen genç
numen dünyaya atılmış yanılığalar
uzun yolların, uzun gölgeleri kurbanlıktır ayak izlerinde
kapılar beklerken zamanın çıkışlarında
'agah ol ey gönül! yoksul nağmeler ücra bir huzurla
sandukalar biriktirir bir yare dost diye'

onurlu ölüm için belki onuru kırık yaşamlar
bir başına bavuluyla gökyüzü vaadiyle
kanla, canla var olan kimsesizlik
kuvvetsizliğin kuvvetle sınıdığı
teri, deriye kazınırken
sancıyan telaşlı hayat ırmağı.
ruha dokunan kelimelerin karşılığı
yoğunlaşmış etütler, kısa vadeli cevaplar
insanın barkodu kapılar
bir şair soluğu, bir nefes yoklanırken yazgı
ölümlüdür zaman ölmeden
dikkat ustaları!

FALSO

Sevda Altinkaya

Sonlara doğru büyüyor gece, sevimsiz bir gece
Semirilmiş kalbin rüyasına yatıyorum
Dilimde hep bir kısır kıkırdaması
Son şehvetten ayrılan aklın tutulması
Göz bebeğimde acı dolu bir ağıt yanıyor
Göz bebeğimde bir ölü yıkanıyor, çırılçıplak
Utanması kalmamış ölünün
Üç yutkunma ve bir hak edilmemiş sonla
Falso!
Devrilebilir artık bütün gördüklerim
Sistemlerin ve nazarların hasarı için:

*İri doğranıyor yediğim her şey
Çiğ bırakılıyor sevgilim*

Sonlara doğru büyüyor şiir, sevimsiz bir şiir
Büyümenin sevimsizliğini benden iyi kim bilebilir
Sindirilmemiş birileri var midemde
hâlâ taş gibi duruyor
Üstüne yorgan örtsem de acının rahminin
Oğlanlarını yıkayıp kızlarını kan'atıyor
Nasıl olsa inancım ters düşüyor inançlarım
(Yaşamaktan bıkanın eli ateşten kurtulmuyor)
Müthiş bir sözle kapatamıyorum geceyi
Bana ait tek bir söz yok dünyaya kodlanan
Denenmişlerin içinde en az denenip
En kestirme yolu en hızlı bulan:
Falso!

Dindar biri olmadan da dindar biri olabilirken
Kalbimde yüz­süz bir cennet açlığı
Kendimden tiksindiğim birkaç gece
Biraz gençlik kı­rıntısı, birkaç aşk denemesi
İçimde nereye uğrasam bir cehennem tokluğu

Kendimi ölüyorum hep, bir çı­ğılıktan beri
Başıma gelenlerin tamamı, bir baş ağrısı kadar
yer tutmuyor aklımda
Zonklayan bir hayat için fazla verimliyim
Ölüm kenetliyor bizi, ileriye doğru ölüyoruz
Ölümün kendisini yaşıyor, yaşamı da ölüyoruz
En çok ölürken benziyoruz birbirimize
Korku en büyük ortaklık, insan belleğinde

Falso!

Her şeyin nihayete erdiği ve ey!
Düşmanlarını kadınlardan seçen kara talih!
Atanın erkine boğulmuş siyanür!
Boğazını emeni koyduğun tabut!
Kendine güvenme yine de

Falso!

Her şeyin başladığı yer

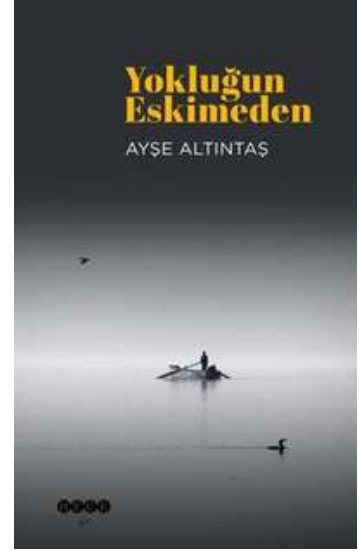
ŞAİRİN PASTORAL YÜRÜYÜŞÜ: “YOKLUĞUN ESKİMEDEN” Emine Gündüz Mentеш

“Nur içinde yatsın sebepsiz hüznün
Sokak başlarını tutsun sevinçler”
(Ayşe Altıntaş)

Yazar Ayşe Altıntaş’ın ilk şiir kitabı Hece Yayınlarından çıktı. Şiirleri ve öykülerini Hece, Yedi İklim gibi çeşitli edebiyat dergilerinden okuduğumuz yazar “Yokluğun Eskimeden” adlı şiir kitabında yirmi yedi şiire yer vermiş. Kitap; “Eksik Ölümler”, “Yokluğun Eskimeden”, “Buruk Şarkıları Kırlangıçların” adlı üç bölümden oluşuyor.

Ayşe Altıntaş, kendine özgü şiir diliyle yüreğinden geçenleri bizlere aktarabilmeyi başarmış kalemi güçlü bir şair. “Yokluğun Eskimeden” adlı şiir kitabında yer verdiği şiirlerinde; manevi öğeleri şiirinde başarıyla kullanan, umutla umutsuzluk arasındaki köprüde daima umuda yelken açabilmeyi dileyen, geçmiş zaman özlemini içinde hissedebilen ve belki de bu özlemi en çok anne imgesiyle anlatmayı seçmiş, toplumun güncel sorunlarına kulak tıkayamayacak kadar duyarlı bir şairdir. Şair içine düştüğü ümitsizlik çemberine rağmen çemberi kırıp ümitli yarınların diri inancını apaçık göğüsleyebilmeyi seçmiştir. Altıntaş, içindeki çocuğa her zaman söyleyeceği bir cümlesi olan ve o çocuğu ömrü boyunca yaşatabilmek için uğraşan bir şairdir. “Yokluğun Eskimeden” umut, beklentiler, hayal kırıklıkları ve topluma dair şiirlerin kitabı.

Altıntaş içinde taşıdığı maneviyatı ve güçlü inancı “Adın Gülçehre” şiirinde anlatır bizlere. “Ve sen gelirsin Efendim/ Can olmaya candan mahrum hayata/ Bitmeyen bir nağme başlar kumruların sesinde/ Vakit müjdeli bir baharı karşılama vaktidir” diyerek Hz. Peygamber’in varlığının bir bahar müjdecisi, bir mucize vesilesi olduğunu söylemektedir. Gül, Hz. Peygamber’in sembolüdür. Şair de şiirin başlığından içeriğine bu sembol üzerinden duygularını aktarmayı seçmiştir. “Sen gelirsin Efendim açılmış taze güller gibi/ Nefes olursun kirpikleri karlanmış dallara/ Hira’dan getirdiğin kutlu müjdeyle/ Güneşi yerleştirirsin dünyanın kalbine”

Aynı şiirde; *“Bilirim sen affedicisin Rabbim/Güneş görmeyen yüzleri de”* dizeleriyle ve *“Su bulandı kumda yeni suretler/ Güneşin katli insan eliyle”* dizelerini bir bağlamda düşünecek olursak aslında tüm insanlık adına Rabbinden de bir affediş dilemektedir.

Üstad Sezai Karakoç’a ithafen yazdığı *“Ne Kadar Ölümlü Varsa”* adlı şiirde ölen bütün umutların yerine yenisini koyabilmeyi arzular, karanlıkların yaşadığı çağın üstünden ölü toprağını kaldırıp yeni bir aydınlanma çağının gelmesini diler.

“Adını koyamadığımız yoksunluktan/ Karanlıklar toplanacaktır”

“Bayram sabahı gibi bir sevinçle/ Vuslat yaşanacaktır” dizeleriyle kavuşmayı beklediği şey, karanlıkların ve hasretin silindiği yeryüzü gibidir. Karanlıkların kucakladığı yarınlar yerine, güzel haberlerin kuşandığı dağlardan umudu toplamak ister. Şair ölümü de hasreti de yeni baştan yazarak sanki her şeye yeniden başlayabilmeyi diler. *“Ne kadar ölüm varsa dünyada/ Ne kadar hasret hepsini baştan yazacağız”*

“Göğsümdeki Ferman” şiirinde anne ve baba kelimelerinin yüreğindeki yansımaları hissettirir bizlere. *“Annenin sesi yükselsin mutfaktan/ Çörek kokusu dokunsun yüreğine”* dizelerinde hepimizin zihnindeki gibi anneyi mutfakla özdeşleştirmiştir. Yüreğinin her zaman güzel kokularla yaşamasını, kötülüklerin yüreklerden uzak olmasını dilemektedir. *“Bir bahar günü babanın yüzü/ Taze yemişler ısmarlayan gülüşü”* dizeleriyle de babanın gülüşünü, insanın içine yeni baharlar akıtan ve adeta yeni bir gün sunan bir yenilik olarak anlatmıştır.

Anne imgesini ve özlemini Altıntaş’ın şiirlerinde hissedebilmek mümkün. *“Yaşamak Pürtelaş”* adlı şiirinde *“sancılı bir öğle vakti ayrılmıştım annemden/ yüzünü kazıyarak yüzüme”* dizelerinde annesine duyduğu özlemi derinden hissettiğini anlayabiliyoruz. *“Provasız Sever Annem”* şiirinde *“bir yangının tüm sorumluluğunu yüklenip/ kağıt üzerinde nehir ararken ben/ sıkılmadın mı annem cennetten”* diyerek annesinin cennette olduğunu bilerek onun yanında olmamasından duyduğu üzüntüyü ve ona duyduğu özlemi dile getirmektedir. Kitapta yer alan şiirlerde en ümitsiz olduğu şiir *“Provasız Sever Annem”* şiiridir diyebiliriz. Altıntaş’ın şiirlerinde işlediği bazen ümitsizlik içine düşme halini en net biçimiyle bu şiirde görüyoruz.

“sevinçleri kursakta bırakmak içinmiş hayat/ provasız dikilen elbise misali/ kumaşı alazlı rüyalarından/ bir anıyı hatırlamak için giyilip çıkarılan”

“mutluluk usulca çekip gider/ gölgesi rast gelmez ömrüme”

“uçurumlara gafil avlanırım/ hiç düşmemiş gibi çaylakça”

Şair, hayata gafil avlanan ve mutluluğu elinden alınmış ürkek bir av misali mutsuzluğun gölgesi altında sıkışıp kalmıştır adeta.

Altıntaş'ın dizelerinde en dikkat çeken bir diğer konu toplumsal eleştiridir. Şair içinde bulunduğu toplumun değerlerini yitiren, bir başkasının acısını hissedemeyen insanlığa kayıtsız kalamaz. Bunu kimi zaman karamsar bir ifadeyle kimi zaman da eleştirel bir tavırla dile getirir. “Herkes İyi Seyirler” şiiri, çevresinde olan bitenlere karşı sessizleşmiş bir toplumun özeleştirisi gibidir. “Çıplak ayaklı çocuklar yaşarken naylon çadırlarda/ Zekâtlarımız değer kaybediyor yastık altında/ Ellerim üşüyen bir meleğin ellerine dönüşüyor/ Gözlerimi kapatıp kombili evler çiziyorum” dizelerinde soğuk kış günleri üşüyen çocuklar bağlamında aslında yardıma ihtiyacı olan nice insana maddi olarak erişilemediğini anlatır. “Tam Kapanmadan Önce” adlı şiiri de günümüze eleştirel bir bakış niteliğinde.

“üzülerek geçiyoruz diğer storiye/ ekran görüntüsü olarak utancımızdan”

“milli düşlerimizi ve meydan harplerini/ sandıkta unutilan kutsal emanetleri/ plaj çantasına atıp tüm soğuklar günleri/ yola koyuluyoruz tam kapanmadan önce”

“Bahtımıza Düşen Kıyamet” adlı şiirde de toplumsal konuları hissettirir bizlere. “Gazeteler sürmanşet kara haberi/ Termik santrali, yangın helikopterini/ Kırmızı kalp bırakıyoruz tüm fotoğraflara/ Kuş enkazlarına, kanat toplayıcılarına”

Savaşın gölgesinde büyüyen çocuklara değinmeyi de ihmal etmez şair. “Azad Kuşları” adlı şiirinde henüz büyümeden solan, annesinden ayrılan, sürgüne zorlanan çocukları içindeki derin acıyla döker dizelere “Anaların bağrından çıkarak/ Peyderpey bölünen çocuklar/ Selam duruyor Kudüs’e/ Baştan sona mermi düşmeli yeşil parkalarıyla/ Mavinin her tonu vaat edilmişti oysa/ Yalnız bir nefes kalmıştı bahara/ Saçları uzayacaktı, elleri kirlenecekti daha” dizeleriyle annesiz, kimsesiz ve renksiz bırakılan çocukları dile getirir.

“Gizil Göç” şiirinde de göçe zorlanan insanları ve bundan en çok etkilenen kişilerin yine çocuklar olması sorununu dile getirerek göçün ortaya çıkarabileceği olumsuzluklara işaret etmiştir.

“durmadan yurt değiştiriyor mutluluk/ çocuklar kalıyor/ annesinin eteğini çekiştiren/ göçe zorlanan kırlangıçlardan/ kırmızı bir kurdele düşüyor giderken”

“göç yasaklanmalı/ kaçma mâl oluyor bir sefer kimse bilmiyor”

İçinde bir yerlerde asla unutamadığı çocukluğuna dizeler yazmayı da ihmal etmez. “hayat senin avucuna sığmaz küçüğüm/ yenilgiler büyük rakamlarla yazılır gün dizimine/ ilerledikçe uçarı ayakların/ bir dağ gibi esmer kapılar dikilir önüne” diyerek hayatın beklediğimizden farklı kapılar açtığını ve bazen hayal kırıklığına uğrayabileceğimizi içindeki çocuğa, çocukluğuna anlatır. Hayattan çok şey beklememize rağmen hayatın bu beklentiyi karşılamayacak olmasını dile getirir. Beklentilerin insanı sadece yorduğunun ve artık büyüdüğünün o da farkındadır. Ancak her şeye rağmen bir şeylerin daha iyi olacağına dair duygularını da dizelere dökerek şiirini umut aşılayan şu dizelerle bitirir.

“güneşi yükseltip dağların rehberliğiyle/ çıkarsın kuş uykularını bölen/ balçıklı mevsimlerden”

Yaş aldıkça hayata bakışımız, hayattan beklentilerimiz değişir. Aslında insan zaman ilerledikçe anlar bazı telaşları. *“yaş aldım kırkımdan/ henüz başındayım telaşın/ yürüdüm doğduğum semtte/ taşın suyu dövdüğü değirmene”* diyerek aslında yaşam telaşının onun için daha yeni başladığını anlatır bizlere. Zaman geçtikçe hayat karşısında daha sakin olmamız, olaylar karşısında daha dingin tavır takınmamız durumu şair için de geçerli olmuştur. Bu durumu *“gecenin çekiciliğine kanar küskün bir kadın/ karşı duramaz rüzgârına yılanmış ağaçların/ durulur, küçülür ve yoksullaşır sonra/ fayda etmez gün doğumu mahmurluğuna”* dizeleriyle anlatır.

Altıntaş şiiri benim için her şeye rağmen uzak dağların ardındaki umudu inatla sürükleyen, yorulsa da umutlarını ve hayallerini yerden kaldırmamasını bilendir. Umudun dizelerdeki sureti gibi, bilinmez rüyalardan gelen ve insanın içine konuveren umudun ta kendisi...

“nereye bırakacağım yol yorgunluğumu/ valizimde biriken onca umudu”
“ne çok avunur insan/ sığınır rüyalara umut olana dek”

Umut ile umutsuzluk arasında süregelen savaşı, Ayşe Altıntaş’ın dizelerinde hep umudun kazanması dileğiyle... Altıntaş’ın içime işleyen şu dizesiyle yazımı sonlandırırken daha nice güzel şiirini bizlerle buluşturmasını içtenlikle diliyorum.

“Unutmaya yemin ettiğim yenilgidir dünya”

KAFKA’NIN “AKADEMİ İÇİN BİR RAPOR” VE “DÖNÜŞÜM” ÖYKÜLERİNDE EDEBİYAT VE HAYVAN İLİŞKİSİNİN “TEMSİLİ” VE “KAYIP GÖNDERGE” OLARAK İNCELENMESİ

İbrahim Halil Çelik

İnsanın yaratılıp belli bir bilinç düzeyine gelmesiyle mağara resimlerinde, efsane ve mitlerde, masallarda, fablarda, sözlü veya yazılı metinlerde hayvanın temsili veya kayıp gönderge olarak işlenmesi karşımıza çıkmaya başlamıştır. Bunlardan ilki mağara resimleridir. Bu resimlerde bir mesaj veya öğütten ziyade fizyolojik bir durum söz konusudur. Bu durum zamanla değişmiş ve hayvanların motif olarak kullanıldığı her türlü edebi eserde -resim, edebiyat, heykel- bir mesaj verme kaygısı önemsenmeye başlanmıştır. Aynı durum kutsal metinlerde de karşımıza çıkmaktadır. Örneğin Tevrat’ta (Eski Antlaşma-Ahd-i Atik) 150’den fazla kelimeyle 122 hayvan türünden bahsedilmiş, Tanrı’nın gücü, mucizesi hayvanlar üzerinden anlatılmıştır.

“Ve Allah büyük deniz canavarlarını ve suların kendileriyle kaynaştığı cinslerine göre hareket eden her canlı mahlûku ve cinsine göre her kanatlı kuşu yarattı ve Allah iyi olduğunu gördü. (...) Suretimizde, benzeyişimize göre insan yapalım ve denizimizin balıklarına ve göklerin kuşlarına ve sığırlara ve bütün yeryüzüne ve yerde sürünen her şeye hâkim olsun (...).”

Tevrat’taki bu bölümde yeryüzünde, gökte ve denizdeki hayvanlardan bahsedilmiş, bunların insan için yaratıldığına değinilmiş ve bu yolla insanlara bir itaat etme mesajı verilmek istenmiştir. Buradaki hayvan motifi gizil(kayıp) bir gönderge olarak karşımıza çıkmaktadır. Zebur (Mezmurlar)’da *“Nefsimi kılıçtan, canımı köpeğin pençesinden azat et, arslanın ağzından beni kurtar, evet yaban sığırlarının boynuzlarından...”* şeklinde bir bölüm yer almaktadır. Bu sözlerle insanların aslında aciz olduğu her türlü canlıdan zayıf olduğu sembolik olarak ifade edilmeye çalışmış olduğu söylenebilir.

İnsanın acizliği ve savunmasız oluşu İncil’de de sembolik olarak ifade edilmiştir. *“Tilkilerin inleri ve gök kuşlarının yuvaları vardır; fakat insanoğlunun başını yaslayacak bir yeri yoktur.”*

İncil’in bazı bölümlerinde Hz. İsa ile bazı hayvanların masumiyetlikleri, saflıkları özdeşleştirilmiş ve bu yolla sembolik mesajlar verilmeye çalışılmıştır.

“İşte dünyanın günahını kaldıran dünya kuzusu! ... Ruhun gökten güvercin gibi indiğini gördüm ve onun üzerinde kaldım.”

Kuzu ve güvercin sözcükleriyle bir masumiyetlik durumu anlatılmıştır.

Kur'an'da bulunan 114 sûreden 7 tanesine hayvan adının verilmesi ilgi çeken bir durumdur. Örneğin Bakara-inek, Ankebut-örümcek, Fîl-fil... Bu Kur'an'ın %6.14'üne denk gelmektedir. İnsanın başına gelen olaylar kimi zaman hayvanlar aracılığıyla ifade edilmiş kimi zaman da insanlara verilmek istenen mesaj hayvanlar sembolize edilerek verilmiştir.

“Hayvanlarda sizin için elbette ibretler vardır.” Mü'min Sûresi (21. Ayet) Bu ayette hayvanların başına gelen olayların insanlar için birer ibret örneği olduğu anlatılmakta ve bir nevi insanlara bir uyarı verilmektedir.

Bazen de insanların hayvanlara zarar vermemesi gerektiği belirtilmiş ve hayvanlara zarar verenlerin başına nelerin geldiği anlatılmıştır.

“Ey Kavmim! İşte size mucize olarak Allah'ın gönderdiği deve. Onu bırakın Allah'ın mülkünde otlasın. Ona kötülük etmeyin; sonra sizi yaklaştıran bir azap yakalar.” (Hud Sûresi, 64)

Kutsal kitaplardaki hayvan motiflerine daha birçok örnek verilebilir. Kutsal kitaplarda hayvanlar hem temsili hem de kayıp gönderge olarak işlenmiştir. Burada insanmerkezci yaklaşım zaman zaman kendini göstermektedir.

Günümüzde ise modern çağ insanı, bir kalıbın içine sıkışmışlığı, kendi varoluşsal durumunu anlatmak için eserlerinde hayvanları figür, sembol, metafor, alegori ya da motif olarak kullanmış bunu yaparken bazen insanbiçimci bir anlatıma başvurulmuş bazen de tanrısal bir bakış açısıyla sembolize ederek ifade etmiş ve bazen hayvanlar sadece birer temsil iken bazen kayıp gönderge olarak gizlenmiştir. Söz konusu eserlerin bütününde aynı kaygıdan söz edilebilir: mesaj vermek.

Kafka'nın “Akademi İçin Bir Rapor” ve “Dönüşüm” adlı eserlerine göz attığımızda aynı kaygının olduğunu söyleyebiliriz.

“Akademi İçin Bir Rapor” öyküsünde ormanda avlanırken insanlar tarafından vurulup bir sandığa kilitlenen, insanların arasında yaşamaya başlayan ve zamanla şan şöhrete kavuşup insanlaşan bir gösteri maymununun, kendisinin nasıl insan olduğunu anlatmasını isteyen bir jüriye sunduğu rapor anlatılmaktadır. Raporda çıkış yolu ve özgürlük teması sıkça işlenmiş olup maymunun başına gelenler maymunun ağzından, insanbiçimci olarak anlatılmıştır. Öyküye baktığımızda öykünün üç aşamadan oluştuğu söylenebilir. Birinci aşamada jürinin daveti ve bu davete niçin katılamayacağı anlatılır. İkinci aşamada birtakım hatıralarından bahseder maymun. Nasıl vurulduğunu, gemide geçen günlerin nasıl olduğunu ifade eder. Bunları anlatırken de bir çıkış yolunu da sürekli düşündüğünü belirtir. Üçüncü bölümde ise nasıl insanlaştığını ve şimdiki hayatından memnuniyetini dile getirirken bulduğu çıkış yolunu ve verdiği doğru kararı anlatır. Ormanda avlanırken yavaş yavaş ve kalçasının alt tarafından vurulan, yüzünde kırmızı bir iz kaldığı için kendisine Kızıl Peter adı verilen bu maymun artık konuşabilmekte ve empati dahi kurabildiği anlaşılmaktadır.

“Ortaya koyduğum başarı, inatla kökenime, gençlik hatıralarıma bağlı kalmak isteseydim, olacak şey değildi.(...) İnsan dünyasında kendimi daha memnun, daha sarılıp sarmalanmış hisseder oldum.”(s.89)

Öykünün giriş kısmında yer alan bu ifadeler ile maymunun akademinin davetini niçin reddettiği anlaşılmaktadır.

Hayvanların bir kafesin içinde taşınmalarının haklı bir gerekçesini bize sunan Kızıl Peter artık kendi soyundan, toplumundan yabancılaşmış bir bireyi temsil eder. Öykünün de ana teması bunun üzerine şekillenir. Kendi yaşantısından, geçmişinden, hatıralarından uzaklaşma ve yabancılaşma teması. Bu iletiyi bize sunan Kızıl Peter, bir maymunun artık empati kurabildiğini şu cümlelerle bize gösterir.

“Yabani hayvanların en başta böyle muhafaza edilmesinin daha iyi olduğuna inanılır, ben de bugün tecrübelerime dayanarak, bunun insan bakımından gerçekten doğru olduğunu inkâr edemem.”(s.92)

Öyküde ilgi çeken bir diğer durum kafese düştüğü andan beri maymunun bir çıkış yolu aramasıdır. Ona göre çıkış yolu özgürlükten ziyade bu kafesten bir şekilde kurtulmaktır. Sonunun ne olacağı ile ilgili bir fikri yoktur.

“Çıkış yolum yoktu, ama bu yolu bulmak zorundaydım, çünkü onsuz yaşayamazdım. (...) Çıkış yolu derken neyi anladığımın tam anlaşılmamasından korkarım. Bu sözü en alelade ve tam anlamıyla kullanıyorum. Özellikle hürriyet demiyorum.”(s.94)

Yaptığı gözlemler sonucunda bir çıkış yolu bulan Kızıl Peter, insanları taklit etmenin bir çıkış yolu olduğunu düşünür.

“Taklit ettim, çünkü bir çıkış yolu arıyordum, başka bir sebepten değil.”(s.99)

Öykünün son kısımlarında maymunun artık insanlaştığı, bir Avrupalının ortalama kültürünü edindiği ifade edilmektedir.

Kafka'nın bu öyküyle bireyin içinde bulunduğu koşullar nedeniyle kendi öz benliğinden uzaklaşabileceğini ifade etmek istediği söylenebilir. Maymun “kayıp gönderge”den ziyade temsil olarak kullanılmıştır. Öyküdeki maymun artık bir maymundan ziyade insandır. Ve kendi öz benliğine dönmeyi asla düşünmemektedir. Öyküde evrime de bir gönderme olduğunu söylemek ne kadar doğru bilmiyorum ama böyle bir iletinin de olabileceği düşünülebilir.

Kafka, “Dönüşüm” adlı eserinde toplumsal ve bireysel ilişkilerdeki yabancılaşmayı, bu sorunsallığın neticelerini bir böceğin üzerinden sembolik olarak anlatır. Öyküdeki temel sorunsal yabancılaşmaktır. Aile bireylerinin bile birbirine yabancılaştığı öyküde, ilişkilerin temel dayanağı ekonomik kaygılardır. Bir insanın değeri ekonomik getirisıyla ölçülmektedir.

Öykü, kumaş pazarlamacı Gregor Samsa'nın bir sabah, yatağında dev bir böceğe dönüşmüş olarak uyanmasıyla başlar.

Avrupa'daki sanayi devrimi ile birlikte iş alanlarının genişlemesi, el emeği yerine fabrikasyon ürünlerinin yaygınlaşması, üretimin sürekli hale gelmesi insan ilişkilerinin zayıflamasına neden olmuştur. 18 ve 19. yüzyıldaki bu gelişmelerin yansımaları günümüz bireysel ve toplumsal ilişkilerini etkilemiştir. Nüfusun hızla artmasıyla ekonomik kaygıların da çoğalması bireysel ilişkilerdeki zayıflığı pekiştirmiş ve dönemin insanı yalnızlaşmış, birey kendi benliğine, toplumuna, ailesine yabancılaşmıştır. Artık geleneksel toplum ilişkileri yerini modern ilişkilere bırakmıştır. İlişkilerin temelinde çıkar vardır. İnsanlar otomatlaşmıştır. Kentleşmenin etkisiyle yeni yaşam biçimleri benimsenmiştir. Geleneksel dayanışma yerini bireysel sorumluluğa bırakmıştır. Dönüşüm, bu şartlara bir isyan olarak yazıldı demek yanlış olmaz sanırım. Çünkü modern insan artık kalıcı bir mutsuzlukla karşı karşıyaydı. Kafka nişanlısı Felice'ye yazdığı mektubunda bu konudaki isyanını, mutsuzluğunu şöyle belirtir.

“Küçük öykümün kahramanına gelince, onun durumu bugün çok kötüydü, oysa söz konusu olan şey, şimdi artık kalıcıya dönüşen mutsuzluğun yalnızca son aşaması.” (s.93)

Franz Kafka'nın bu ifadesine baktığımızda Gregor Samsa'nın böceğe dönüşmesinde bir mutsuzluğun da etkisi olduğunu görmekteyiz. Bu mutsuzluk toplumdaki kaçışa sebep olup bireyin her şeyden uzaklaşmasına neden olmaktadır.

Gregor Samsa, ailesi için çalışan, babasının iflas etmesiyle patronuna borçlanması üzerine işe giren ve amacı ailesinin patronuna olan borcunu ödemek olan bir kişidir. Öyküde Samsa'nın elini kolunu bağlayan, onu çalışmaya zorlayan etkenin bu olduğunu görmekteyiz. Bu zorunluluk onu bir sıkışmışlığa, bir çaresizliğe sürüklemektedir. Bu durumu şöyle ifade ediyor:

“Annemle babam yüzünden kendimi tutuyor olmasaydım eğer, işimden çoktan ayrılırdım, patrona çıkar ve ne düşündüğümü olduğu gibi söylerdim. (...) Öte yandan henüz ümitlerin yitirilmiş olduğu da söylenemez; annemle babamın patrona olan borçlarını ödemeye yetecek parayı bir kez biriktirdim mi –ki daha beş altı yıl sürebilir bu- o zaman mutlaka yapacağım düşündüğümü. İş kökünden bitireceğim.” (s.21)

Öyküde dikkat çeken bir bölüm ise Gregor'un böceğe dönüşmüş olduğunun farkına varmasına rağmen hâlâ işe gitmek için çırpınması ve bilincinin bu fiziki durumu inkâr etmesidir. Önce sesini sonra da görme duyusunu kaybeden Samsa bir süre sonra işe gitmeyi aklından çıkarır ve düşüştüğü durumu kabullenir. Ama bu dönüşüme rağmen bilinci hâlâ açıktır Gregor Samsa'nın. Hâlâ düşünmekte ve bazı konular hakkında iç sesiyle yorum yapmaktadır. Bilişsel fonksiyonları açık olan Samsa fiziki olarak girdiği yeni şekliyle hayata tutunmaya çalışır, yeni vücudunu kontrol etmeye uğraşır. Burada şunu söylemek mümkün: Birey karşılaştığı sorunlar karşısında önce şok sonra bir inkâr süreci yaşar, zamanla ya alışır yeni hayatına ya da mücadeleye edip o sorunu çözer. Fakat Franz Kafka öyküde bu şok ve inkâr sürecini yaşayan kahramanına bir çözüm sunmayı uygun görmemiştir. Çünkü onun kahramanı yeni topluma ayak uyduramamış, iş hayatındaki köleliğe yenilmiş ve yaşadığı çıkışsızlığa teslim olmuştur. Böylece kahraman modern çağa mağlup ve teslim olmuş bir birey olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada ailenin tutumu da Gregor Samsa'nın yenilgisini onaylar şeklindedir.

Kız kardeş küçük bir şoktan sonra durumu kabullenir ve ona çeşitli yiyecekler getirerek onu beslemeye çalışır. Gregor Samsa bakışlarıyla onunla anlaşmaya çalışır fakat bunun mümkün olmadığını görünce kız kardeşinden kaçmaya başlar. Aralarında bu şekilde bir iletişim kurulur. Kız kardeş odaya gireceği zaman anahtarı ağır ağır çevirir, bu Gregor için bir işarettir. Gregor bu anahtar sesini duyar duymaz hemen kanepenin altına kaçar, kız kardeş de yemeği bırakıp hemen dışarı çıkar. Bu Samsa için iyi bir gelişmedir. Kendini odasında huzurlu hisseder. Kız kardeş çıktıktan sonra pencere kenarına gidip dışarıyı izler Gregor Samsa. Pencere bu çıkışsızlıkta tek tesellidir. Çünkü pencere ona özgürlüğü hatırlatmaktadır.

“Koltukta çoğu zaman uzun geceler boyunca kalıyor, gözünü bir an bile kırpmıyor ve saatlerce deriyi hisirdatıp duruyordu. Veya büyük bir çapa harcamaktan kaçınmaksızın bir koltuğu pencerenin önüne itiyor, pencerenin pervazına turmanıp koltuğa basarak cama dayanıyordu, herhalde böyle yapmasının nedeni, geçmişte pencereden bakmanın iç dünyasında filizlendirdiği özgürlük duygusunu anımsamasıydı.”(s.49)

Kız kardeşi koltuğu pencerenin önünde görünce durumu anlar ve odayı temizledikten sonra koltuğu tekrar pencerenin önüne iter; dışarıyı daha rahat görebilmesi için de pencerenin bir kanadını açar. Bu durum karşısında Gregor kız kardeşine karşı bir mahcubiyet hisseder. Hatta bu durum onu üzer, kız kardeşinin hizmetlerinden ötürü kendin ezilmiş hisseder. Burada Kafka'nın anlatmak istediği ailenin temel geçiminden sorumlu bireyin çaresiz duruma düştüğünde hissettikleridir. Bir minnettarlıktan ziyade bir ezilmişlik duygusunu görüyoruz burada. Samsa düştüğü durumu kabullenememekte ve bu durumdan kurtulmak için de mücadele edememektedir. Yıllardır evin yükünü taşıyan Gregor şimdi ailesine yük olmayı kabullenememektedir. Kız kardeşi Grete'nin Gregor'a karşı olumlu tutumları kendisi işe girdikten sonra değişir. Kız kardeş çalışmaya başlayınca artık Gregor ile ilgilenmez ve onu kendi haline bırakır. Çünkü artık kız kardeş para kazanmaktadır. Bu, onun için bir üstünlüktür. Çünkü modern çağ insanında parayı kim kazanıyorsa üstün olan, değerli olan odur. Hatta kız kardeş bir süre sonra Gregor'dan kurtulmayı, onu evden göndermeyi düşünen ve bunu açıkça ifade eden ilk kişidir. Eğer birey ekonomik katkı yapmıyorsa o yüküdür, fazlalıktır olgusu burada bize gösterilmektedir. Kız kardeş onun artık insana dönüşmeyeceğine emindir. Yani Gregor Samsa artık eve ekonomik bir katkı yapamayacaktır. O halde ondan kurtulmalılardır. Kız kardeşi keman çaldığında kiracılarına Gregor bu sese dayanamayıp sese doğru gelir. Ev ahalisi bir oda kiraladıkları kiracılarını memnun etmek için her türlü dalkavukluğu yapmaktadırlar. Kiracılarına keman çalmak da bu ritüellerden birisi. Gregor keman sesini duyduğunda sese doğru gelir, kiracılar bunu fark eder ve kira sözleşmesini fesh etmek istediklerini Bay Samsa'ya söylerler. Bu Gregor'un evdeki varlığı hakkında bardağı taşıran son vakadır. Daha önce babasının elma saldırısına uğrayıp yaralanan Gregor Samsa bu olaydan sonra sadece baba tarafından değil tüm aile tarafından istenmeyen biri olarak ilan edilir.

“İnsan bizler gibi çalışmak zorunda olunca, evde bu bitip tükenmez işkenceye katlanamaz. Artık ben de katlanamıyorum. (...) Buradan gitmeli... tek çare bu, baba. Ama onun Gregor olduğu düşüncesini kafadan atmak gerek. (...) Şimdiyse bu hayvan peşimizi bırakmıyor, kiracılarımızı kovuyor, görünüşe bakılırsa bütün evi kendisi kullanmak ve bizi dışarı atmak istiyor.” (s. 76-77)

Bu konuşmaları anlayan Gregor Samsa ağır adımlarla odasına gider. Artık iyice halsizleşmiştir. Odasına girdiği an odayı üzerine kilitler kız kardeş. “Nihayet!” der bunu yaparken. “Peki şimdi ne olacak?” diye düşünür Gregor Samsa. Bilinç açıktır. Bu bilinçle o gece odada ölür. Gündelikçi kadın sabah geldiğin öldüğünü fark eder ve aile bireylerine “Bakın gebermiş.” der. Aile bu olaydan sonra iş yerlerinden izin alıp bir gezintiye çıkarlar.

Öyküde çizilen portrelere baktığımızda şunları söylemek mümkün: Gregor Samsa modern çağa yenilmiş, insanlara ve kendine yabancılaşmış bir bireydir. Kız kardeş Grete görünürde yardımsever ve fedakârdır fakat kendisi çalışmak zorunda kaldığında tamamen başka bir kişiliğe bürünmüştür. Baba Samsa ise öyküde otoriter bir babayı temsil etmektedir. Anne sönük bir karakterdir ve öykü boyunca sesi en az çikandır.

Peki neden hayvan? Neden kayıp gönderge değil de temsili? Neden edebiyatta hayvan metaforu bu kadar ön planda? Sadece fantastik ya da bir mizah öğesi olması gerektiği için mi? Hayır. Çünkü insan en az bir hayvan kadar insandır. Sanırım burada şu ileti ortaya çıkmaktadır: Gerçekte insan bir hayvan içgüdüsüyle yaşamalıdır. Öyküde asıl insani bilinç taşıyan kişi Gregor Samsa’dır. Hassastır ve kaybedilen insanî duyguların temsilcisidir.

KAYNAKÇA

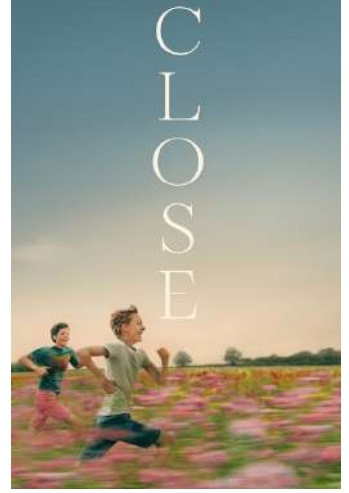
- Kafka, Franz.(2019) Dönüşüm. Çev. Ahmet Cemal. Can yay. İstanbul.
Kafka, Franz.(2019) Bir Köpeğin Araştırmaları. Çev. Tevfik Turan. Can yay. İstanbul.
Kutsal Kitap (Tevrat, Zebur, İncil), Yeni Yaşam Yayınları, 2008, İstanbul.
Kur’an’ı Kerim. Nuh Yayıncılık, (Elmalılı M. Hamdi Yazır Meali), 2016, Konya.
Doğu Batı Dergisi, 82. Sayı (Ağustos, Eylül, Ekim 2017), Ankara.
Masa Dergisi, 11. Sayı (Aralık 2017), İstanbul.
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/526972>
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuvfd/issue/18534/195645>

CLOSE: YAKIN OLMAK İÇİN UZAK DUR BENDEN!

Hacer Yeğın

“sen bir düş imişsin kuşluk çağında”

Belçika kırsalında yaşayan Rémi (Gustav De Waele) ve Léo (Eden Dambrine) 13 yaşında birbirine muhabbetle bağlı iki yakın arkadaştır. Henüz çocukluk masumiyetlerini koruyan, sevgi dolu, yaşadıkları fiziksel çevre itibariyle de dış dünyanın çirkinliklerinden âzade, rafine bir hayat sürmektedirler. İki oğlan çocuğunun ortak kesişim kümelerinde, akla gelebilecek bütün çocukluk ritüellerine yer vardır. Birlikte uyur, uyanır, okula beraber gider gelir, yedikleri içtikleri ayrı gitmez ve tüm bunların ilânihaye sürüp gideceğine olan katıksız bir inançla ileride beraber yaşama hayalleri kurarlar. Hayat rutinlerine dahil ettikleri ve doğal bir şekilde paylaştıkları mahremiyetleri; aralarındaki ortak dilin sınırları içinde oldukça anlaşılır görünmektedir. Biri sarışın, diğeri esmer bu iki çocuk, saf masumiyetin bütün veçheleriyle ihya ettikleri dostluklarını, ellerinde bir mücevher gibi tutmaktadırlar.

Léo'nun ailesi çiçek üreticisidir; tüm aile; annesi, babası ve abisi işlerini severek yapmaktadırlar. Esnek çalışma şartları altında ailenin yakalamış olduğu sade, dingin ve sükûnetli çalışma ortamı; aynı zamanda küçük oğullarına da oldukça geniş bir özgürlük imkânı bahşetmektedir. Léo fırsat buldukça ailesinin çalışma ortamına dahil olmaktadır ancak onun hayatının başat karakteri ve belirleyici figürü; Rémi'dir. Rémi ise her ikisi de çalışan bir anne babanın tek oğludur. Aynı zamanda bir obua virtüözü olan Rémi'nin yeteneğine hayranlık besleyen Léo, arkadaşının bütün güzelliklerini en yakından müşahade eden kişi olarak onu cömertçe takdir eder ve her anlamda destekler. Öte yandan onu ikinci oğluymuş gibi seven Rémi'nin annesi Sophie (Émilie Dequenne) ile de çok yakındır ve daha ilk sahnelerden itibaren bu ünsiyetin iyi günde ve kötü günde onları bir araya getireceği izlenimini verirler.

Film; iki çocuğun çiçek tarlalarının arasındaki koşma sahnesi ile açılıyor. Görüntü yönetmeni Frank van den Eeden'in özellikle hakkını vermek gerekiyor. Yönetmen, hem sinematografik anlatımı, şiirsel bir dile yedirmekte hem de kır yaşamının doğal akışını bozmadan ve aksatmadan izleyiciye bir biyolojik saat programı olarak yerleştirmekte çok mahir davranıyor. Kırsalda alabildiğine uzanan çiçek tarlalarının her türden renk, koku ve rayiha çağrışımları; filmin görsel zevkini zirveye taşıırken izleyiciyi sarıp sarmalıyor ve yakalayıp akışın doğal atmosferine bırakıyor. Senaryosunu yazdığı filmin yönetmenliğini de üstlenen Lukas Dhont, görüntü yönetmeni Frank van den Eeden'den filmin neredeyse tamamını yakın çekimlerden oluşturmasını istemiş. Böylece sürüp giden hikâyeye boyunca karakterlerin yüzlerine odaklanan seyircinin, söylenenler kadar söylenmeyenleri/söylenemeyenleri de duyumsaması sağlanmış. Lukas Dhont'un 2018'de Filmekimi'nde izlediğimiz *Girl/Kız*'ın ilk çocukluk çağını aktarmadaki müthiş başarısını izleyen *Close/Yakın*, bir devam filmi niteliğinde olmasa da bu kez çocukluktan ergenliğe geçişteki büyüme sancılarını ele alıyor.

Bu noktada filmin ana fikrinin yönetmen Dhont'un yaşamından otobiyografik esintiler taşıdığını öğreniyoruz. Filmin konu edildiği bir platformda; yönetmen asıl fikrin eski ilkokulunu ziyaret edişyle aklına düştüğünü açık yüreklilikle ifade ediyor: "Bugün bile hâlâ ilkokul ve ortaokuldaki acı dolu yıllarımla barışamadım. Ben de bu duygular hakkında bir şeyler yazıp o dünyayı kendi bakış açımdan ifade etmek istedim. Kâğıda birkaç sözcük yazdım: Arkadaşlık, samimiyet, korku, erkeksilik... Ve 'Yakın' bunlardan çıktı. Bir anlamda hem Léo hem de Rémi olduğumu hissediyorum; iki karakterde de benden bir parça var." 2019'da yönettiği, senaryosunu Angelo Tijssens ile birlikte yazdığı ilk filmi "*Girl*" ile Cannes'da Altın Kamera'yı alan 1991 doğumlu Belçikalı yazar, üç yıl sonra yine Angelo Tijssens ile beraber yazıp yönettiği "*Close / Yakın*" ile bu kez Festival Jüri Büyük Ödülü'nü Claire Denis ile paylaşıyor.

Dolu dizgin geçen bir yaz tatilinin akabinde okulun ilk günü bisikletleriyle rüzgâra karşı yarışarak neşe içinde okula giden iki arkadaş, o yılın hayatlarında bir dönüm noktasına dönüşeceğinden habersizlerdir. Okul ekosistemini oluşturan "ergen" diye tabir ettiğimiz çocuklar artık öncesinde oldukları kadar naif değillerdir. Bu noktada yönetmen, hemen herkesin içinde taşıdığı "Pandora'nın kutusu" hükmündeki ilk gençlik dönemini, beylik psikanalizlere girmeden ve oyuncularını dinamik süreçlerinden koparmadan beyaz perdeye aktarıyor. Bütün bir yaşamın yakıt deposu olacak ilk gençlik kapsülü, faydaların minimize; zararların maksimize edildiği mayınlı arazi olmaktan kendini kurtaramıyor. Çok geçmeden iki erkek çocuğun "göreceli yakınlığı" arkadaşlarının dikkatini çekiyor. Kızlardan biri, dünyanın en doğal oluşumuymuş gibi onlara bir "çift" olup olmadıklarını soruyor. Léo aynı doğallıkla Rémi ile ezelden beri yakın iki kanka olduklarını, ancak "bir çift" olmadıklarını anlatmaya çalışsa da bu, çürümenin çoktan başladığı yaş grubunda anlamlı bir makes bulmuyor. Kimi erkek çocuklarının bir adım daha ileri giderek bel altı şakalarına maruz kalan, buna kızan, kendini aşağılanmış hisseden, çevresinin tepkisinden çekinen Léo, yavaş yavaş Rémi ile arasına mesafe koymaya başlıyor.

Bu kritik evrede, kendisini çocukluğunun cennetinden mahrum bırakmak pahasına, ruh ikizi Rémi'den ayrılarak normlara uygun bir yol çizmeye çalışan Léo'yu suçlayabilir miyiz? Şüphe yok ki yönetmen, Avrupa toplumlarında ilk gençliğe geçişin yaşandığı atmosfer hakkında bir farkındalık yaratmaya çalışırken suni gelişen her meylin risklerine de dikkat çekiyor. Arkadaşıyla yıllardırilmekilmek ördükleri muhabbet bağının iplerini birer birer kesen Léo, kabul görmek adına kendi fitratıyla tam bir tezat teşkil edecek "buz hokeyi" oyuncusu olmayı dahi göze alıyor. Daha çocuk yaşta sanatçı duyarlılığına sahip olan ve Léo tarafından terk edildiğini hisseden Rémi ise şaşkın, üzgün ve yaralıdır. Belki Rémi, Léo'dan daha olgundur ve arkadaşlıklarını toplumsal baskıya teslim etmek noktasında daha ciddi bir iradeye sahiptir. İlerleyen zamanlarda şiddetli bir kavga ortamında peşpeşe yaşanan iki kırılma; Rémi'nin yaşadığı hayal kırıklığının fiziksel dışavurumudur. Yaşadığı ihanetin acısını; kavli ve fiilî anlamda sahip olduğu donanımın tüm dillerinde ifade etmeye çalışsa da bedelini kendi hayatıyla ödeyecektir.

Lukas Dhont, "Close"da erkek ergenliğinin bir önceki safhasına, henüz cinsel dürtülerin yaşanmadığı, iki saf ve masum varlığın, tek dış dünyaları olan okul ortamına uyum sağlamak uğruna benzersiz bir sevgiyi ve bu sevgiyle birlikte masumiyetlerini de kaybettikleri döneme odaklanıyor. Öte yandan aynı dünyayı paylaşan iki ayrı çocuğun çok katmanlı ve derinlikli karakterlerine, içsel serüvenlerine, acıyla ve ihanetle baş etme yöntemlerine de dikkat çekiyor. Yönetmenin ikinci kez İngilizce isim verdiği filmde "Close" aslında çoklu anlam ihtiva ediyor. Tabii ki asıl amaç Léo ile Rémi arasındaki o müthiş yakınlığı adlandırmaktır ancak "Close / Yakın" bir sinema terimini "close up/yakın çekim"i de çağrıştırıyor.

Burada Lukas Dhont'un oyuncu yönetimindeki başarısını es geçmemek gerekiyor. Kevin Janssens, Igor Van Dessel, Marc Weiss, Léon Bataille'ın oluşturduğu erkekler takımı yan rollerin hakkını verirken Rémi'nin annesi rolündeki Émilie Dequenne nefes kesici bir performans sergiliyor. Filmde hiç teklemeden ipi baştan sona göğüsleyen iki çocuk oyuncunun benzersiz oyunculuklarına diyecek pek birşey yok. Öykü, Léo'nun gözünden anlatıldığı için filmin neredeyse her karesinde yer alan, kimi zaman filmi alıp tek başına götüren Eden Dambrine'in beden dilini yorumlama biçimine ise özellikle şapka çıkarmak gerekiyor.

Sonuç olarak geçtiğimiz Cannes Film Festivali'nin en iyi filmlerinden biri olan "Close / Yakın", dokunaklı ve hüznü öyküsü, dozunda yaşattığı duygusallığı ve bir çocuğun en yakın arkadaşıyla birlikte elinden kayıp giden çocukluğunu ele alış biçimiyle hepimize o vurucu dizenin hayatietini tam anlamıyla hissettiriyor: "Sen bir düş imişsin kuşluk çağında!"

“SİYAH GÖL” OLARAK ANILAN KENT: DUBLİN’E BİR MEKTUP

Ülker Gündoğdu

*Dublin'i betimlemek istiyorum,
eğer şehir bir anda dünyadan kaybolursa
anlayın ki kitabım yeniden oluşturulmuştur.*
James Joyce

Dublin, şehrin dünyadan kaybolmaması için onu bütün unsurlarıyla tasvir eden James Joyce'un, Ulysses romanında betimlemiş olduğu gibi halen güzel bir şehir. İrlandaca uzun telaffuzların dili olduğu için Baile Átha Cliath, Áth Cliath ya da Dubh Linn diye biliyor. Anlamın olan Siyah Göl sana hüznün esrarengiz buğusunu katıyor, lakin sen bana serin bir merhaba gibi geliyorsun. Gönlüm seni arzuluyor, diyebilirim. Seni İrlandaca yaşayıp, İrlandaca tanımayı çok isterdim. Seni görene dek hayalinle yetineceğim. Hayallerimi seni okuyarak meşgul ediyorum. Ruhumu sana bir mektup yazarak açmaya karar vermem editörüm sayesinde oldu. Mektubumun başkarakterini Trinity Kütüphanesi olarak belirledim. Çünkü kitaplar benim en dostum ve en güçlü kahramanım.

Avrupa'nın en prestijli üniversitelerinden birisi olan Trinity College, 1592'de Kraliçe I. Elizabeth'in desteği ile kurularak varlık bulmuş. Nobel ödüllü pek çok mezunu bulunan bu üniversitenin binası rüyalarımdaya olduğu gibi bir görkeme sahipti. İçerisinde bir milyondan fazla kitabıyla hayal ötesiydi. Trinity Kütüphanesi Dublin'in ilk görülmesi ve sonsuza dek yaşanması gereken inziva alanı gibi. İrlanda'nın başkenti ve en büyük şehri, hatta en güzel şehri olman seni eşsiz ve benzersiz kılıyor. İrlanda'nın doğu kıyısının ortasında Liffey Nehri'nin ağzında Dublin Kontluğu'nun merkezinde yer almanın serinliğini kitap okuyarak yaşama isteğimi dizginlememe sebepler arıyorum. İşte, seni soylu bir lord olarak düşündüm şimdi. Yazdığım bu mektubu okuyup, sahip olduğun bütün güzelliklerinle içinde barındırdığın o doğanın, cömertliğinin karşısında sus pus olup, kendini göz bebeğinden seyre dalacaksın. Çözülmez gizemini, bir kar tanesi deseni gibi kaderime işleyeceğim.

Vikinglerin merkezi olarak kurulmandaki efsane ile ruhumun macera arayışında seni çekici kılan, Orta Çağdan beri İrlanda'nın başkenti olman. Coğrafi konumuna eşlik eden tarihi geçmişin, asaletinden vazgeçilmez bir tutkunun etkilerini bırakıyor. Dublin Şehir Konseyi'nden Dun Laoghaire, Fingal ve Güney Dublin diye bahsedilmektesin ya da kısaca Dublin Metropolü ya da kısaca Dublin Kenti denmesini hak etmekte. Avrupa'nın yaşanacak en iyi başkenti sensin. İrlanda ise Avrupa'nın en mutlu ülkesi seçilmiş, bu durumda sen bu mutluluklar içinde nasıl bir masalsın? Hayal gibisin, hatta hayal ötesisin Dublin. Ve bu hayali görmek için yılda dört milyonu aşan hayalcinle, Paris ve Londra'dan sonra Avrupa'da en çok görülesi, sevilesi şehirlerdensin.

Dublin ismi, İrlandaca "siyah havuz" anlamına gelmekteymiş. Ürkütücü. Acaba neden havuz siyah? Tarihsel olarak, İrlandacada noktalı yazılan harfin noktasını kaldıran Fransızca konuşan Anglo Normanlar, ismi Dublin olarak yazdıkları için Siyah Havuz anlamına geliyormuş. Adının anlamında ürperecek bir sır yokmuş meğerse, yoksa var da bilinmezliğini koruyor mu hâlâ?

Dubh Linn ismi Vikinglerin İrlanda'ya gelmelerinden öncesine dayanmaktadır. Eski Nors dili gibi dillerde, "ü" olarak okunurken İzlandacada yazılış aynı kalmış olsa da okunuşu /i/ sesini almış. Modern İrlanda dilinde şehrin yaygın ismi Baile Átha Cliath'tır. Bu haliyle uzunken Türkçe çevirisine bir bakın: "Sazlık engellerinin sığ olduğu yerdeki yerleşim yeri" şeklinde dilimize ancak çevrilebiliyormuş. Bir şehir ismi olarak oldukça uzun. Bu kelimeyle 988 yılında II. Mael Sechnaill tarafından kurulan, Dubh Linn kasabası ve Siyah Göl ile birleşen yerleşim yeri kastedildiği için Dublin; Siyah Göl anlamına gelmektedir. Bu daha güzel bir anlam oluşturuyor mu sizce de? Yine bir yüzme tutkuma yenik düşerek bir düşündüm de derinden simsiyahım diyen gizemli sularında yüzmenin çekiciliğine kapıldım. Simsiyahına kapılmamak elde midir?

Derinliğin sadece Siyah Göl ile sınırlı değil. En eskiye dayanan geçmişin Dubh Linn'in ilk yerleşim yeri M.Ö. 1. yüzyıla kadar uzanan geçmişin ile kim bilir hangi sırlara yataklık ediyor yeşil çarşaf gibi serili doğan. İnsanlığı, inancın inşası ile birleştiren ilk mimari eser olan Manastır inşa edilmiş yeşil topraklara ama kasaba olarak 841'de Norselar tarafından kurulmuştur. Baile Átha Cliath ya da kısaca Áth Cliath 988 yılında kurulmuştur. Kralları I. ve IV. George'lar arasındaki Georgian dönemi, Dublin'in hâlâ en ilgi çekici mimarisini sergilemektedir.

Benim kahramanım Trinity Kütüphanesi olsa da senin kahramanın Liffey Nehri üzerindeki Ha'penny Bridge olduğunu yüzüme haykırıyor gibisin. Olsun madem, kahramanlarımız ayrı ayrı, peki ya o zaman sorarım sana, şehir misin, kent mi? Bana cevap olarak şöyle mi diyeceksin: Zamanın dışında bir başkentim. Evet, modernleşmesi yavaş gerçekleşen yerlendensin. 1960'larda değişimin ve dönüşümün hızlanmış.

Dublin'in ünlü sokak köşeleri hâlâ gelişim ve değişimden önce orada bulunan mekânın ismiyle anılmasından bu anlaşılmaktadır. "Dostun üzüntüsüne acı duyabilirsin. Bu kolaydır; ama dostun başarısına sempati duyabilmek, sağlam bir karakter gerektirir." Oscar Wilde'in sözü Dublin'in o sağlam karakterli duruşuna duyduğum sempatinin ölçüsünce, ona sahip olanları çilginca kıskançlığımın doğuşuna neden oluyordu. İrlanda Lordluğu, İrlanda Krallığı, Birleşik Krallık olarak İrlanda'nın bölünmesinden itibaren, İrlanda Bağımsız Eyaleti'nin başkenti olmaya ona sahip olanlarla devam etti. Tam bu nedenle bana öylesine asil bir lordun edalı bir tebessümü, dudağının kıvrımına yerleştirdiğini görür gibi oldum. O lord, Dublin'e kızıl bir İrlandalı kadına bakar gibi seyrederken, dudağına kondurduğu gülüşüyle öpmeye hazır gibi duruyordu sanki. Göz kamaştırıcı nefes kesen o, soylu duruşuyla bile seyre doyulmaz bir utangaçlığa neden olurdu.

Dublin...

Avrupa'nın en önemli kültürel merkezlerinden biri olman sana olan tutkumun asıl nedeniydi belki de. Ben seni kütüphanemdeki seninle ilgili kitapları okuyarak bildim. Bu nedenle seni daha çok bilmeyi istiyorum çünkü aşk mı nefret mi bilemediğim bir tavrını seziyorum insanlara karşı. Oldukça zorlusun, oldukça cazip. Ve ben seni sevmeyi seçtim, neden bilmem. Belki sana olan hayranlığımıza hayran olman için yazıyorum sana. Bu eserler: senin güzelliğini ve acımı yaşamış insanlarla yoğrulmuştu. Karakterlerin, bazıları sana hayranlığıyla göç etmiş mültecin, bazıları tükenmişliğiyle seni terk etmiş halkındı.

İnsanların, bir şekilde hayatlarında bıraktığın izlerinin sebebi, bu sahip olduğun eserlerindi. İşte seni her halinle bana anlatan kütüphanemdeki bazı eserlerinden sana, bahsetmek istiyorum. Bu eserler direkt olarak olmasa da seni, sana anlatan, seni sende var olan unsurlarla ele alan eserler. Jonathan Swiftin; Kitaplar Savaşı, Bir Fıçı Öyküsü, Kumaşçının Mektupları, Gülliver'in Gezileri, Alçakgönüllü Bir Öneri isimli eserler ile her şeyini tanıma şansı buldum sayılır. Seni İrlandalı bir kandı, Maeve Binchy'in ruhunun yansıdığı eserleri: Yalnız Kadınlar Sokağı, Geri Döneceksin, Aşk Mutfakta Pişer, Hayatın Ta Kendisi Lokantası, Ateş Böceklerinin Mevsimi, Yıldızlı ve Yağmurlu Geceler, Aşk Yarım Yaşayacaksın ve bu araya girmek istiyorum çünkü on altı yıl evvel okuduğum; Dublin'e âşık olmam da rolü olan İtalyanca Aşk Başkadır adlı eserd. Frank McCourt'un Angela'nın Külleri adlı eseri ise o aşkı nefrete dönüştürmeye yetmezdi. James Joyce, işte benim gibi bir mektup yazar sana; Sanatçının Mektupları. "Birkaç sıradan söz dışında hiç konuşmazdım onunla, ama ismi bile kaynayan kanıma bir çağrı gibiydi." der ya: Dublinliler eserinde işte öyle kaynayan kanıma çağrısın ben de. Ulsses'da "Tarih, dedi Stephen, uyanmaya çalıştığım bir kâbus gibi. Anlattığı kâbusuydu ya hani eserinde. Hem rüya gibisin hem kâbus musun Dublin? İşte kâbusa neden eserlerinden bazıları Bram Stoker'ın kaleminden; Drakula, Denizin Esrarları, Yedi Yıldızlı Mücevher, Kefenli Kadın, Beyaz Solucanın İni. Oscar Wilde, Dorian Gray'in Portresi.

Eşsiz kültürünü anlatan esere, J. M. Synge, George Bernard Shaw, Aşkın Ortasındaki Ressamlar, Tecrübesizlik. Sean O'Casey, Kırmızı Güler. Samuel Becket, Godot'yu Beklerken, Brendan Behan ve Roddy Doyle gibi, birçok ünlü yazar seninle kültürlendi, seni soludu ve seni yazdı. Ben seni sensiz yazıyorum. Orada yaşayan yazarlarını okuduğum bu eserlerinde tek bir ortak görüşü gözledim. O da Dublin'in en yazılası şehir olduğudur.

Burayla ilgili en ünlü eserlerden en önemlisi tipolojisini ve topoğrafyasını anlatan eserlerdir. Biri: James Joyce'un Dublinliler adlı eseridir. Bu eserinde Joyce, yirminci yüzyılın başlarında şehirdeki yerli halkı ve yaşananların tipleridir. Her hikâyede birbirinden farklı ana karakterler vardır, ama bunların ortak özelliği Dublin'deki hayatından memnun olmamalarıdır. Bu nedenle Dublin'den uzaklaşmak istemektedirler. Çalıştığı işlerden memnun olmayan karakterlerin üzerinde, karanlık ve bulutlu havasıyla İrlanda'nın olumsuz etkilere neden olduğu hissedilmektedir. Bireysel istekleri ve toplumun beklentileri arasında sıkışıp kalan kahramanlar ekonomik zorluklar içindedir ve maddi açıdan çok kötü bir hayata sahiptirler. Bu özellikleriyle Joyce'un yaşam hikâyesini içermektedir. İkincisi yine Joyce'un Ulysses adlı eseri Dublin'de geçmekte ve kentin Topoğrafya veya yerbetim, bir arazi yüzeyinin tabii veya suni ayrıntılarının meydana getirdiği özelliklerinin insan üzerine olan etkisini aktarmaktadır. Bu şeklin eser üzerinde harita ve tablo gibi gösterilmesi ve detaylarını içermektedir.

Tabii kültür yelpazesinin diğer alanlarında: İrlanda Ulusal Basım Müzesi, Modern Sanat Müzesi, Ulusal Galerisi, Ulusal Kütüphanesi ve Ulusal Müzesi'nin üç merkezi; ayrıca Hugh Lane Belediye Galerisi ve Chester Beatty Kütüphanesi; Dublin, seninle beraberliğini detaylandırmaktadır.

Şehrin merkezinde, Şehir Sanat Merkezi, Dört Galeri, Douglas Hyde Galerisi, Proje Sanat Merkezi ve İber Kraliyet Akademisi gibi, birçok galeri ve sanat merkezini bağrında barındırmaktasın. Temple Bar, özellikle haftasonları, Birleşik Krallık'tan ve başka birçok yerden turist çeken çok popüler bir gece hayatı mekânıdır. Şehir Dünya'nın en genç nüfusuna sahip yerlerden biridir. Yaklaşık olarak yarısı yirmi beş yaş altındadır.

Çok genç, asil, heybetli, güçlü, tarihi ve coğrafyası, tipolojisi ve topoğrafyasıyla çok kültürlü Dublin, 1990'ların başlarına kadar İrlanda daha çok dışarı göç verse de şu anda Dublin'de her yerden çok sayıda göçmen bulunmakta ve yoğun göç almaktadır. Buna ek olarak geçtiğimiz on yıl içinde ülke dışına göç eden İrlandalılar da geri dönüp tekrar ülkeye yerleşmişlerdir. Eğitime verdiği önem bu kültürün en önemli rolüne sahip pek tabi. İlki; Trinity Koleji ile birlikte Dublin'in, üç üniversitesi ve birçok diğer yükseköğrenim kurumuyla, İrlanda'nın birincil eğitim merkezidir.

Hayatın döngüsünde hayalleri işle meşgul ederken, ruhu yazarak teskin ederiz. Ama sıra dışı bir merhaba, akan bir nehir serinliği verir insana kimi zaman. Kalpteki kimi kötü düşünceler, kara bulutlar bu sayede dağılır. İşte o sırada ne yapmalı? Bu gibi bir ayrımın simgesi olabilecektir; geleneksel olarak Dublin'de Liffey Nehri'nin ayırdığı bir kuzey ve güney ayrımı bulunmaktadır. Bazıları kuzey yakasını işçi sınıfı ve güney yakasını da orta ve yüksek sınıf olarak görmektedir. E, öyleyse biz de hayatın döngüsünde sıkıştığımızdaki ayrımların birini hayaller diğerini gerçekler olarak görebiliriz.

Dublin posta sisteminde kuzeye tek numaralar, Phibsboro Dublin 7 gibi, güneye ise çift numaralar, Sandymount Dublin 4 gibi, ayrılmış. Yalnızca nehrin bankı boyunca geçen bölge Dublin 8 olarak bu kural dışında kalmaktadır. Pek tabi kuraldışı seçeneği hayat için geçerli mi? Bu ayrım yüzyıllar öncesine dayanmaktadır. Mesela Kildare Kontu evini, o zamanlar çok da kabul görmeyen, güney yakasına inşa ettirmiş. Bunu neden yaptığını soranlara: "Ben nereye gitsem moda beni takip eder" diyerek yanıtlamış. Kısa süre içinde de bu bölgeye birçok başka asilzade yerleşmiş. Siz nereyi ve neyi ve kimi tercih ederseniz sizin tercihleriniz moda o olur. Bakın James Joyce, Richard Ellmann adlı eseriyle okurlarından neyi tercih etmesini diliyor: "Okurlarımdan istediğim tüm hayatlarını benim eserlerimi okumaya adanmalarıdır."

Sevgili Dublin;

İçimizde hep İrlanda'ya gitme arzusu ile dönenip durduk. Sana mektup yazmak, ancak senden uzak olanların yapabileceği bir şeydi. Ben de seni, okuduğum kitaplar arasında sayfalara sığabildiğin kadar anlatmaya çalıştım. Seni sana anlatmak, bu sayede tarihe bir not düşmek olarak durur genellikle. Seni, dünyaya tanıtan en önemli unsur da bu olmadı mı hem. Joyce'un eserinde. Seni yazmak, bir nevi sana doğru bir hayalin de başlangıcı. Bir gün seni ziyarete de geleceğim. Benim için caddelerini, sokaklarını, nehirlerini ve gökyüzünü hazırlar mısın, en güzel çiçeklerle geleceğim sana ve senin yollarını incitmeden seni daha yakından tanıma fırsatı elde edeceğim.

Görüşmek üzere sevgili Dublin.

EY NATAMAM DÜŞ!

Nurhan Ceylan

Hayatın uykusunu bölme, diyor kalbimin yorgun yarısı. Hayat; yenilmez savaşçı, senin cilveli yârin, kalburundan sızan kadarına tamah ettiğin... Besbelli oyunlar oynuyor seninle, anla. Her defasında tahtından ediyor seni, dağınıklığından yol bulup bölüyor neşeni. Kıyıma uğramış sözcüklerden kurulu bütün cümlelerin, baharın çapkın çiçekleri bile ayartamıyor derindeki ezgiyi. Bu son olsun dedikçe daha da buruluyor, içine kaçıyor sevincin. Bir sonu yok elbette; biteviye yorulacak kalbin, insan ki nihayet mayasından dökülen katran ve ah bu aymazlığın yalnkılıç, doğurgan...

Kışın bahara yüzünü döndüğü demlerde dahi koyu bir hüznü sarıyor havayı. O büyük usta söylüyor; ben uzun uzun susuyorum, duruyor aklım bir türkünün orta yerinde. "Hesabım kalsın mahşere/elimi yıkar giderim."

Kaldı mı gitmeye mecalin?

Gül mevsimi gelsin, tomurcuk bir hayal demlensin çoraklığında şehrin, ben gideyim bütün şarkılar sizin olsun, ben bileyim deniz yarama tuz bassın, ben küseyim dünya pembeye boyansın. İçimde küçük bir kız var; benim yerime o ağlasın kederli gidişlere. Belki ağarır gün, geceye demini veren pus dağılır, dökülür pası dünyanın.

Ey bir yerlerde sızısını aşk diye taşıyan içinde! Ey natamam düş! Ey!

Kolla yüreğini ki bülbülün dilindeki yaradan mirastır sana kalan. Sakla gözünden sakındığın yalnızlığını, sırrına müptelâ olduğun düşü hatırla. Belki bir sabah ansızın kapını çalacak beklenen ve gözlerin olacak gözleri öyle bakacak hayata.

Ey yüreğini yele veren dağınıklık! Ey benim her şiirde bulup bulup kaybettiğim! Kim bilir ki tozuna yüz sürmüş kaç meczup, mührüne mum olmuş kaç serüvenci?

Yanında yürüyen gölgen ve nefesinde taşıdığım yakîn sıcaklık sana bir şeyler anlatmalı. Uzun bir yolun yorgunluğuna dayanacak kadar dirençli değil ayaklarımız. Bu yüzden bizi garip bir şekilde buluşturan ve o handa konaklatan mucizenin buruk tadı yanılmamalı seni. Dinle sesini geçenin, ne fısıldıyor kulaklarına? Hangi susmak fiili eşiklerden bir bir atlayan uykuların müjdecisiydi? Hangi vurgun böylesi keskin bir yol ayırımına getirdi seni? Cevapları azat etmeden önce kır gönlünün kadehini ki bilinsin, bütün kırılmaların bir son cümle içindi.

Ey kendim!

Biliyorsun, her durağın bir hikayesi var içinde. Her yeni günde yuvarlanan hecelerin bir anlamı. Belki savaşmamalıydın şimdi; yolun hatırına, yolculuğun hatırına... Bak altından coşkun ırmaklar akan bir cennet düşü değil hayat nihayet. Sarp kayalıklardan sızan yağmur sularının yoldaşlığına küstahlılığınla başlıyor bozgun. Sabahın ilk saatlerinde içine çektiğin yağmur kokusu, sonrasında pırıl pırıl bir güneş ve hâlâ kalbinde kalbinle mutmain olan...

İlk günahın doğurduğu “yalan”, ardı sıra ne yapsam boşluğun çizdiği resimde asılı kalan keder ve büyüdükçe ruhumda serpilen kabil telaşı... Bir tek içimdeki çocuğun kalbine sığıyor hayat dedikleri. Habil’in son bakışından ilhamla “şiiir” olup sızıyor damarlarımdan kelimeler, içim duruluyor sonunda. Duruluyor da tekrarına mahkûm bir sızı, gölgelerde yeni oyunlar buluyor kendine. Vedaların sıcağı avuçlarımdan toprağa akıyor ve yalnız bir orman büyütüyor içinde. Serpildikçe daha da uzuyor gölgesi, kimse bilmiyor.

Şimdi “göç” diyor ya katar katar sakıncalı kuşlar, inanma. Bıraktılar senden kalanı başıbozuk yalnızlıklara, değişiyorlar her kanat çırpışıyla, değiştiriyorlar kurduğun cümlelerin mahrecini. İşte bundan başlamalısın dağılmaya, belki sonra semaya uzanan ellerinden kanatlanır dua, sonra göğünden mahzenine doğru bir karşılama...

Bir huzur borçlusun yola, bu yüzden mehtabın bağrında dinlenmelisin. Bırak akşam gelsin, koy ver güneş saklansın koynuna gecenin, ufukta yaklaşanı bir nimet gibi sarıp sarmala. Bir tek kelimesine sarsılırken dünya, hazır haberci kuşlar yola revan olmamışken, bir pusulaya sar kalbini. Öyle mutmain, öyle dingin, öyle derin gülümse ki yol hep bilsin kendinden geçeni.

FIRTINA ÖNCESİ UZATMALAR

Sıtkı Eker

Uzatıp duruyoruz cümleten
bir elin asfaltı ezdiği yerdeki yazı.
Güneşe doğuyoruz ayıplarımızı.
Bilenen ateşte seyreltip gidişleri
tepside sunuyoruz duaları
bilsek de gelmeyeceğini
yakılan umutların

Kederi keyfe çatmış terliyoruz
sudan ve bahaneden.
Dün yortusunda geçen ömür
gün yığılmasında sürüyor taşlarını.
Bu hamle beni şah mı eder mat mı?
Ruhum hallacın sopasında
döğüldükçe göğe eşitleniyor

Alın ile derdi olan şirke düşer derlerdi
şirk dediğin bugün ağızda çekirdek misali
gökte veto yiyor dil üstü uçurulan dua.
Bir çekirdeğin kendini döllemesine
sessiz kalan çiçekler ve yeşil bahçeler
Şimdi kar altında masum.

Yüzüstü yakalanan kürek mahkumu
Ortaçağ'ın yalnızlığını emziriyor.
Apazlama bir seyir istikametsiz
ivmelenerek akıyor gemi.
Okyanus öyle boran öyle hınç ki;
alargada bekliyor umutlarım.

GÖLGETEYN

Fatih Çatma

Omuzlarımdan yükselen müzmin baş ağrıları artıyor.
İllegal metro duraklarında son selayı beklerken
kıyamet mevsiminde kırlangıç yuvaları bozuluyor
dudaklarımda esaretin payı mevcut
tabloları sergilenmekte tüm çiçeklerin işgali
ve elleri silahlı ases başını görünce ben
hayatımı sorgulayan, haşimi bir tebessüm birikmekte

Rab mutsuz kimsesizlerden ordu yaratmış
ve bana büklümlerden haber vermediler
çeyizime bir kefen kattım nergis kokulu
şahit olsun kirpiklerden kayan yıldızlar
şahit olsun en güzel durakta titreyen dizler

Gözler kapalı, tozlu saçlar, rüzgârsız sonbahar
o an kırılma noktasıydı kuşlarla sohbet
ne kötü yazgı ki, iki gök arası takvimlerde sayfa kalmadı
ve cenk bitti soyutlanmış mamur bakışlarda
geriye kalan ellerini iki yana bırakmış gölgeteyn
tek çare renksiz yarama ecza sürmek.

KAYIP

Ecrin Adanalı

Habersizim, yokluğun kaçışım,
Sensizliğim kasvetli dip bucaklarım.
Bir ormanın yakılan dalları, ne kadar sürüklerse beni ateşe,
Bir o kadar ömrümün son faslındayım.
Dağlarını kaybeden o muazzam çiçekler,
Yine bihaberler güneşlerinden.
Saklarlar, kendilerini gizlerler o tozlu tahta sandıklarda,
Amaçları: Hür oldukları, katı bir yaşama uzandıkları,
O titreyen çelik çomak seslerini dinlemek.
O buğulu bakışların ardındaki gölge oyununu.
Şimdi konargöçer bir aynaya uzanmış
Sana hasret ellerim.
Ey göç! Niye yaktın canımı?
Niye habersiz bıraktın beni dağlardan çiçeklerden,
Çelik çomak oynayan çocuklardan
Kansız kalmış yüreksiz insanlardan,
Ve o gülizar ahvalinden?
Ey şu yükselen tepelerin ardından kucağıma uzanan güneş!
Niye aydınlatmadın dağlarını?
O çocuk yüzlü masum sabileri
Yine sessizlik, yine hüsrana kovulmuş kalplerin üzerine.
Şimdi sonsuzluğa uzanmış sana habersiz ellerim,
Kuşkusuz her gün sana mülteciyim.

MEZAR TAŞI: KİMSESİZ KIZ ÇOCUĞU

Hasan Ulaş

Ben böyle kalabalık bayramlaşma görmedim Allah'ım
Sen de görmemişsindir eminim
Yer ana
Gök baba
Sıla-i rahimde
Hasret karın kardaşa
Soğuk mermere sevi suret yontan eller
Ukte buketleri
Taş bebeklere bayramcalık giydiriyor anneler
Kimsesiz Güneş'e kim giydirdin bayramlığını
Dedeler şeker
Nineler masal kokusu
Babalar öpmeye el getirmiş
Ah bir bırakıp gelse
Cennet bahçesindeki oyunları çocuklar
Ben bu kadar kalabalık bayramlaşma görmedim Allah'm
Bu kadar çok dava acı!
Sen de görmemişsindir kübrada
eminim.

RENKLER BALADI

Kaan Mert Başkesen

Hasetinden köpürünce gökler ve denizler
Şehvetten inci doğurdu Çuha denen o yer
Kıbrıs'ın üzümüyle şarabıyla doyan
Bir boğa taşıdı onu boynuzunda duran
Terazinin kalbinde altın bir yatakta
Gök ve Suyun çocuğunu ta Anadolu'ya
Tenine süs olsun diye Venüs'ün kendisi
Buysa göklerin buyruğu senindir en güzeli

Kafkasların zirvesinde Asya'nın ucunda
Her gün dört atın koştuğu Kolhis toprağında
Bir meşenin gölgesinde yılan ve akrepler
Sol yanlarında horozu göründe göndüler
“Niçin geldin günden önce Mars hâlâ yerinde”
Horoz çekiyorken postu söylendi sadece
“Başına süs olsun diye koçun pöstekisi
Buysa göklerin buyruğu senindir en güzeli”

Altın Dağ'ın eteğine bir kıvılcım süzüldü
Ekinoks tarihydi bu yanımda büyüdü
Ateşin en hoş renginde ıslak zarif bir pembe
Arsız yelin soğuttuğu kardan bozma teninde
O Hırsız'ın hayaliyle kızıl tuğun altı
Çıra gibi tutuşmuştu şu sözler çalıntı
“Saçına süs olsun böyle ateşin renkleri
Buysa göklerin buyruğu senindir en güzeli”

Sunu

Ve sen merhamet eyle ey incinin sahibi
Ey denizlerin oğlu balık ruhlu efendi
Boğulduğum renklere ben senden aşınayım
Beğenmezsen bu mektubu yaklaş ki yazayım
Yakın durup renklere renklerin gibisini
Buysa göklerin buyruğu senindir en güzeli

TANRIM

Şener Beyter

I

Kendimi buluyorum Tanrım
Ne zaman kendimden düşsem
Gücüm kalmıyor kaç kere öldüğümden beri
Hep aynı yerden başlamaktan
Hevesin gölgesi düşmedi nefeslerime
İnsan en çok aldanırken güzel...

Bir âh çeksem nâmi kalmaz Ferhat'ın
Gözlerini diktiğinden beri gök
İçimde yıldızların aceleciliği
Koyacak yer de bulamıyorum

Uyanıyorum, uyanıyorum yine ben
Ne uzun çaresizliğim Tanrım kendimden...

II

Tanrım, işte boynum
Bütün seçeneklerinden ince, suskun
Ve unutma n' olur
Elinin değmediği dualarım var hâlâ
Peki, neden Tanrım
Ne zaman bir cümleye başlasam
Ondan söz etmem
Sana da hak veriyorum
Bana yaşamayı sevdirme çözümün bu...

Sahi Tanrım!
Ne zaman söz etsem ondan
Bir tek sen kalıyorsun yanımda
Şikâyet gibi olmasın ama
O olmasa sevmezdim dünyanı da...

VAVEYLA

Altun Çiçek

İsmail Yapıcı'ya

Âdem uzun bir yolun sonu bu!
Dörtlüğe sürdüğün bu ürkek tay
Tozu dumana kattığı andan beri
Derin bir uğultu peyda oldu ruhuma.

Bu bitiş canıma atılmış bir yonga!
Ellerimde parçalanmış bir geçmiş
Büyüyen gövdende, gölgene sığmıyor hasretim
Her şey tamamlanıyor adında
Ve yüzün Tanrı Buyruğu
Müjdelenmiş Cennet vaadi!

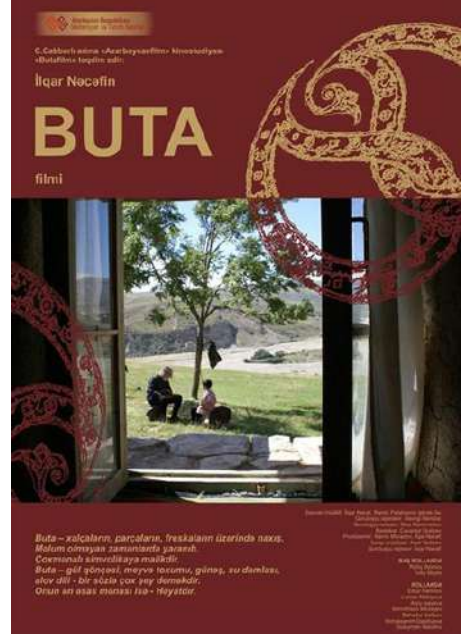
Yüzün sürdüm eteğine
Tövbe ettim, yandım, kül oldum
Toprağa savruldu
Zifiri bir karanlığın içinde ışığına tamah ettim!

Dünya artığı bir yük üzerimde
Derime işliyor buz gibi katran
Çılgımlık gök kubbeyi deliyor
Uzattığım el boşluğa savruluyor
Bedenimi sarıyor kesif koku
Bu tat demirden acı!
Âdem ismin artık sonsuzluğun tezahürü.

ERKEN GELEN KIŞ VE SONRASI GÖKKUŞAĞI

İsmail Çakmak

Sinema tarihine bakıldığında sinemaya dair gelişmelerin her yerde eşit ölçüde şekillenmediği görülür. Bu durum daha çok teknolojik ve benzeri gelişmelerin çıkış noktasından sonra her yere aynı hızda ulaşamaması ile rabitalidir. Her teknolojik gelişim de toplum adına bir “temsil” görevini ifa etmektedir. Sinema da bunlardan en tesirli olanlardan biridir. Bazı yazarlara göre sinemanın kendi içinde oluşturduğu bir gerçek vardır. Bu durum her daim “başat” bir ideolojiyi temsil etmese de sinema ideolojik bir araç olarak kullanılabilir. Kimi zaman da böyle olmuştur. Bazı sinema anlayışları da “münferit” bağımsızlığını kazanmadan önce bazı devletlerin güdümünde varlıklarını sürdürmüşlerdir. Azerbaycan sinemasının da kaderi böyle olmuştur. Sinema sanatı kısa süre içinde Rusya’nın Petersburg, Moskova ve daha sonra da Kafkasya’nın büyük şehirlerinde varlığını göstermeye başlamıştır. 1917 Sovyet ideolojisine göre; 17 Ekim devriminden sonra kültür artık küçük bir tabakanın tekelinden çıkıp herkesin ortak malı hâline gelmiştir. Sovyet toplumunun ideolojisini belirleyen yaklaşım “toplumsal yararlılık” olmuştur. Sovyetler Birliği Devlet Sinema Enstitüsü (VGİK) Lenin’in teşviki ile kurulmuş (1919) ve tüm Sovyetlerde örgütlenmeye başlamıştır. Çünkü Lenin, sinemayı bütün sanatlar içinde en önemli olanı olarak görmüştür. Sinemayı bir propaganda aracı olarak gören dönem zihniyeti, 1918’de “Ajitasyon Trenleri” ile ülkenin çeşitli yerlerinden görüntüler çekmiş ve halka hitaben film gösterileri düzenlemeye başlamıştır. 1922 yılında da dağınık olan sinema komiteleri bir araya toplanarak devlet sineması anlamına gelen Goskino kurulmuştur. 1925 yılında Sovkino adını alan bu kurum, sinemayı tamamen devlet tekeline almıştır. 1930’lu yıllarda Stalin’in baskıcı politikalarının partiye egemen olmasından dolayı sinema da bundan nasibini almış, yeniliklere engel olunarak “sosyalist gerçekçilik” empoze edilerek diğer sanat dalları gibi sinema da tahakküm altına alınmıştır. Stalin’in ölümünün (1953) ardından siyasal yaşamda köklü değişimler yaşanmış, Sovyet kültürünün her alanına yayılan iyileşme ve yumuşama sinemaya da aksetmiştir.

Sinemanın Kafkasya'daki serüveni yirminci yüzyılın başlarında Pirone Kardeşler'in şirketler zinciri kurarak Bakü, Tiflis ve Erivan'da kiralık sinema gösterimi yapması ile başlar. Bakü'de ilk sinema seansı 1905 yılında ticari bir çarşıda yüz yirmi kişilik izleyici ile yapılır. Dönemin ünlü aktörü, Cahangir Zeynalov'un önderliğinde "Müslüman Tiyatro Aktörleri" şirketi kurulur (1906). İlk defa 1896'da "Lumiere Kardeşlerin" yapmış olduğu "Bir Trenin Gara Girişi" adlı filmi de Bakü'de gösterilir. 1906'da Bakü'de sinema teknisyeni olarak çalışan, daha sonra Gürcü sinemasının kurucularından olan V. Amaşukeli de Azerbaycan sinemasına büyük emekler vermiştir. 1923 yılında temelini foto-sinema şubesinin oluşturduğu, Halk Maarif Komiserliği'ne bağlı Azerbaycan Fotoğraf ve Sinema Kurumu kurulur. Sovyet döneminde Azerbaycan sinema tarihine geçmiş film sayısı 289'dur. Sovyet dönemi Azerbaycan sinemasının sessiz film dönemi, Rus yönetmen Vladimir Ballyuzek'in yaptığı "Gız Galası/Kız Kalesi" filmiyle başlamış, 1935 yapımı "Almaz" filmiyle sona ermiştir. 1923-1935 yıllarında Sovyet dönemi Azerbaycan sinemasının ilgilendiği konular; Bolşevik iktidarının kurulması ve Sovyet iktidarı, sosyalizmin gelişim süreci, yeni yaşam, insan ve toplum üzerine yoğunlaşmıştır. Azerbaycan sinemasında 1920'li ve 1930'lu yıllarda sürekli tek tip kahramanlar, aynı olayların farklı versiyonları ve hep klişe kahramanlar yer almıştır. İkinci Dünya Savaşı yıllarında Azerbaycan belgesel sinemasının bir grup yönetmeni ve kameramanı cephe hattına giderek savaş anılarını, askerlerin kahramanlığını filme alır. Zorlu savaş yıllarında bu sinemacıların emekleri büyüktür. Savaş döneminde çekilen film sayısı 8'dir. 1945-1955 yılları arasında 5, 1956-1960 yılları arasında 21, 1961-1970 yılları arasında 52, 1971-1980 yılları arasında 75, 1981-1991 yılları arasında ise 97 film çekilmiştir. Sonrasında dünyadaki gelişmelere bağlı olarak Azerbaycan sineması da kendi içinde atımlar meydana getirmiştir. 1980'li yılların sonlarına doğru sosyalist gerçekçilik akımının tesirini yitirmeye başlamasıyla Azerbaycan sinemasında güncel konular işlenmeye başlanmıştır.

18 Ekim 1991 tarihinde Azerbaycan'ın bağımsız olduğu dünyaya duyurulur. İlk serbest cumhurbaşkanlığı seçimlerini Halk Cephesi lideri Ebulfez Elçibey kazanmış ve 17 Haziran 1992'de cumhurbaşkanı seçilmiştir. Bağımsızlık sonrasında ekonomide yaşanan olumlu gelişmelere rağmen sinemaya yeterli kaynak ayrılmamıştır. Fakat bütün bu zorluklara karşılık, film üretimine devam edilmiş, çok ciddi eserler ortaya konulmuştur. 1992-1995 yılları arasında 22, 1996-2000 yılları arasında 17, 2001-2005 yılları arasında 18, 2006 yılında ise 8 film yapılmıştır. 1992-2006 yılları arasında toplam 65 film çekilmiştir.

Bütün bu birikimlerden mühlhem, 2011 yılında senaristliğini ve yönetmenliğini Ilgar Najaf'ın yaptığı "Buta" filmi Azerbaycan sinemasının önemli kilometre taşlarından. Yedi yaşındaki Buta, Azerbaycan'ın bir köyünde mahir bir halı dokuyucusu olan büyükannesi ile birlikte yaşamaktadır. Bunun sebebi de öksüz ve yetim olmasıdır. Bu durum Buta'nın tercihi olmamasına rağmen arkadaş çevresinde sürekli yetim olması yüzüne vurulur. Buta, başlarda bu durumu sakinlikle karşılarsa da bazı zamanlar tahrikler tahammül edilemeyecek düzeye gelir. Sürekli onu korkak olmakla suçlarlar. O yine de sükûnetini bozamaz. Yaşının küçük olmasına rağmen çevresinde kendisini "ötekileştiren" insanlara olgunlukla yaklaşır.

Sessizliğin “yetkin” dilini kullanmayı çok önceden öğrenmiştir âdeta. Onun huzur bulduğu yer doğadır. Bütün kederini taşlara, kuşlara anlatarak büyüme beklemektedir. Doğa da onu yüreğine basmış, acılarını hafifletmiştir. Doğrusu; küçük olmasına rağmen, Buta kendi kendine yetmeyi öğrenmiştir. Yetim olması arkadaşları tarafından yüzüne her vurulduğunda en büyük destekçilerinden biri, okuldaki kız arkadaşıdır. Buta da bu desteğin farkındadır ve onu her daim kollamaktadır. Bir gün eşekle kırlarda gezerken, araba ile köydeki kadınlara temizlik malzemesi satmak isteyen bir yabancı ile karşılaşır ve yol boyunca sohbet ederler. Bu kırsal ile kentin karşılaşmasıdır bir bakıma. Buta, daha yedi yaşında olmasına rağmen, yabancı ile yaşama dair çok ustaca bir konuşma yapar ve arkadaş olurlar.

Buta'nın bir diğer arkadaşı da bakış açısına tesir eden, kimi zaman da dertleştiği, kendisi gibi doğayı seven derviş meşrep yaşlı bir amcadır. Ama sona doğru anlaşılacaktır amcanın hikâyesi Buta'nın yaşamıyla bağlantılıdır. Bu amcanın yaşamı da Buta'ya benzerdir. Babasını beş yaşındaki iken, annesini de hastalıktan kaybetmiştir. Ondan beri de yalnızdır yaşamda Buta gibi. Bu amcanın yüreği yâr hasretiyle yanıktır, kavuşmak nasip olmamıştır. Sevdiği için her şeyden vazgeçse de sevdiği arkasına düşüp onunla gelmemiştir. Ona göre aşk insanı güçlü yapar, asıl mesele de yürekte olandır. Yaşamının çoğunu derin bir arayışla geçiren bu amca, Buta'nın âdeta mürşidi gibidir. Buta'ya bazı nasihatlerde bulunur; “yaşlanınca bütün suallerin cevabı seni bulacak”, der. Ona göre yeryüzünde ne kadar insan varsa, o kadar da yol vardır ve herkes kendi yolundan gider. Amcanın yaşadığı derin acı, ona derin bir bakış açısı da kazandırmıştır. “Belki de biz yolları seçmiyoruz, yollar bizi seçiyordur” ifadesi onun ulaştığı mertebenin bir emâresidir. Bu derviş meşrep amcanın yıllarca içini kavuran sevdanın faili de Buta'nın büyükannesinden başkası değildir.

Diğer sahnede köye gelen yabancının hikâyesi ilerler. Dere kenarında arabası bozulan yabancı, tanıtmak ve satmak için getirdiği temizlik malzemelerinden örnekler alarak elindeki valize doldurur ve köyün yolunu tutar. Köye geldiğinde çevresinde halkalanan insanlara getirdiği malzemeleri hediye etmek ister. Fakat kadınlar eğer bedelini ödemezsek içimiz rahat etmez diyerek hediyeleri bırakırlar. Kıyafetiyle tam bir şehirli olan yabancı, köyde at sırtında oynanan çevgân[1] oyununun tam ortasında kalır ve üstü başı kirlenir. Bir çeşme başına gider. Çeşme başında daha önce bozulan arabasına bakmaya gelen güzel kızla karşılaşır, esasında kız onu takip etmiş, arkasından gitmiştir. Kız, Buta'nın büyükannesinin yanında halı dokumayı öğrenmektedir. Büyükanne ona bir gün evlilik ve aile hayatının gerekliliğinden bahseder. Ona artık evlenme yaşının geldiğini söyler. Çeşme başında kızın ve yabancının konuşması dinlemeye değerdir. Adam, içindeki aşkı; “ben seni gördüm ki bildim ki uykudayım, korkuyorum ki uyanırım” dizeleriyle anlatır. Adam, “senin dışındaki her şey uzakta, sen yakındasın. Gözümde dünyalık bir şey kalmamıştır. Artık her şey benim için değişti. Dağların, suların farkına vardım” sözleri ile aşkını anlatır. Kızda da bu aşkın karşılığı vardır.

Bu arada kadraj tekrar Buta'ya döner. Buta kimi zaman çantasında, kimi zaman çuvalda taşıdığı taşları bir dağın tepesine getirir. Büyükannesinin işlediği Buta adı verilen alev çiçeğinin motifini işlediği halıdan esinlenerek topladığı bu taşlardan kendi Buta'sını yapma telaşındadır. Taşları titizlikle yerleştirirken kuşlar gözüne çarpar. Derviş meşrep amcaya der ki: “Buraya kuşlar gibi yukarıdan bakmak gerekir, nasıl görünüyor diye”. Amca, kafası karışık Buta'ya “bütüne” bakmak gerek, der. Ve ona kuş şeklinde bir uçurtma hediye eder. Fakat Buta'nın arkadaşlarıyla hâlâ arası iyi değildir. Kız arkadaşıyla okuldan çıktığı bir gün, arkadaşları tarafından önü kesilir. Yine “yetim” ve “korkak” naralarıyla onunla dalga geçerler. Kız arkadaşını da rahatsız ederler. Buta'nın bu defa tepkisi sert olur ve teke tek dövüşmeyi teklif eder arkadaşına. Bu teklif arkadaşı tarafından kabul edilir. Başlarda zorlanan Buta, arkadaşına galip gelmeyi başarır, artık rüştünü ispat etmiştir. Kız arkadaşının onurunu korumak adına, arkadaşlarına dişini göstermiştir. Kavgada yenilen arkadaşı onu cezalandırmak için, Buta'nın bin bir emekle tepeye getirdiği ve yerleştirdiği taşları sökerek ondan intikam almaya çalışır.

Buta, derviş meşrep amcadan iki gün sonra yağmur yağacağını, yağmurun sonunda da gökkuşağı çıkacağını öğrenir. Ara sırada büyükannesine annesi hakkında sorular sorar. Annesinden yedi renk ip kalmıştır. Büyükannesi büyük bir titizlikle olanları anlatmaya çalışır. İki gün sonra yağmur yağar. Buta yollara düşer. Yolda eski değirmenin çalışmaya başladığını görür. Bir canlılık sezer doğada ve gökkuşağı çıkmıştır yağmurdan sonra. Derviş amcasını bulmaya gider. Vardığında amca bir halının üzerinde yatar vaziyettedir. Ona şöyle seslenir: Şimdi söylediklerini daha iyi anladım, bugün benim doğum günüm.” Kamera son sahnede filmde yaşanan olayların üzerinden kuş bakışı bir şekilde geçer. Kadraja girenler: Büyükanne'nin halıları, düğün alayı, Buta'nın taşları...

Sonuç

Buta, Ilgar Najaf'ın ilk film deneyimidir. 2011 yılında Asya Pasifik Film Ödüllerinde, En İyi Çocuk Filmi olarak ödüle layık görülmüştür. Çocuk oyuncularla çalışmanın zorluklarından bahseden yönetmenler düşünüldüğünde Buta karakteri iyi bir iş çıkarmıştır. Filmde hadiselerin birbiriyle olan bağları çok ustaca kurulmuştur. Bazı yorumculara göre birçok yönetmenden katreler bulmak mümkündür filmde. Buta'nın öksüz ve yetim olması, trajediden ziyade “olgunlaşmaya” giden yolda bir merhale olarak verilmiştir. Bazen kadraja giren tek ağaç sahnesi, “yalnızlığı” simgeleyen bir metafor olarak düşünülmüştür. Buta'nın ısrarlı bir şekilde taşlarına kuşlar gibi yukardan bakmak istemesi, hadiselerin “bütüncül” bir nazarla idrak edilmesi gerektiğine vurgu olarak tefsir edilebilir. Bu nazar, İslâm tasavvufunda zahir-batın ilişkisi içinde değerlendirilmiş, tek tek yaşanan hadiselerin tahlili yerine, genele bakmanın altı ısrarla çizilmiştir. Bir çocuk filmi olması hasebiyle, masalsi bir dilin kullanılması da doğru bir tercih olarak değerlendirilmelidir. Filmde geleneklere, dünyaya, doğaya, insanların farklı bakış açılarına, daha da önemlisi “haysiyet” ve “sabır” mefhumlarına oldukça kafa yorulmuştur. Bir çocuğun haysiyetini kurtararak sabır ile kemâle ermesi (gökkuşağı metaforu) daha iyi anlatılamazdı sanırım. Film müziklerinin güzelliğini de asla unutmamak gerekir.

Kaynakça

- Aliyev, Rovshan. Sovyet Dönemi ve Bağımsızlık Sonrası Azerbaycan Sineması: İdeolojik Bir Bakış. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2007.
- Dadaşova, Meftune. Sovyet Dönemi Azerbaycan Sineması. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, 2019.
- Jafarlı, Rovshan. Sovyetler Birliği Döneminde Egemen İdeolojinin Azerbaycan Sinemasına Yansıması (1920-1941). Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2004.
- Kamranlı, Loghman. İkinci Dünya Savaşı'nın Azerbaycan Sinemasına Yansıması. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, 2022.

[1] Farsça'da “çevgân” olarak geçer. Dîvanü lugati't-Türk'te ve Kutadgu Bilig'de, bugün de Anadolu'da olduğu gibi “çöğen” adıyla bahsedilir. Çevgân, at üstünde değnekle karşılıklı iki grup (takım) arasında dört köşe bir sahada oynanırdı. Takımlar genellikle dörder kişiden oluşursa da bu sayı oyun alanının büyüklüğüne göre artabilirdi. Takımlardan birinin diğerine üstünlük sağlaması, yedi topu “amaç”tan (kale) geçirmekle gerçekleştirdi. (detaylı bilgi için bkz. Feyzi Halıcı, “Çevgân”, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 8. cilt, 1993, s. 294-295).

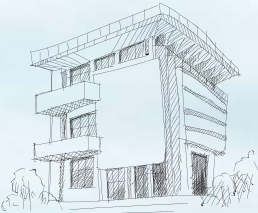
YAYIN İLKELERİMİZ

- 1-Gönderilen yazı ve şiirler daha önce hiçbir yerde **yayımlanmamış** olmalıdır.
- 2-Yazı ve şiirleri **Word dosyası** olarak **dergi@edebiyatdaima.com** adresine göndermelisiniz. Word dosyasının içine başlığın hemen altına adınızı-soyadınızı yazmayı unutmayın. İlk kez eser gönderiyorsanız kısa özgeçmişinizi eklemeniz bizi mutlu eder.
- 3-Düzyazılarda alt sınır **400** kelime, üst sınır **2.000** kelimedir. Şiirlerin ise bir Word sayfasını geçmemesi tercih edilmektedir. Word programının sol alt köşesinde kelime sayacı var, kelime sayısını oradan takip edebilirsiniz. Daha uzun veya daha kısa metinleri yayına alamıyoruz. Küçürek öykü yazıyorsanız en az üç küçürek öykünüzü göndermenizi bekliyoruz.
- 4-Yazım ve noktalamada TDK'nin yazım ve noktalamayla ilgili kurallarını esas alıyoruz. Bu konuda titiz olmanız bizi mutlu eder.
- 5-Paragraf veya başlık girintileri için boşluk (space) tuşunu değil TAB tuşunu kullanınız. Alıntılar ve konuşmalarda da **tek tırnak (') yerine çift tırnak (" / ")** işaretini kullanınız. Klavyede sol üst köşede çift tırnak tuşunu görebilirsiniz.
- 6-Yazıların hukuki sorumluluğu ve telif hakkı eser sahibine aittir. Yayımlanan çalışmalar için telif ücreti ödenmez.
- 7-Gönderilen yazı veya şiirlerden yayın kurulumuzca uygun görülenler **web sitemizde de** yayımlanabilir. Bunun için ayrıca bilgilendirme yapılmayacaktır.
- 8-Bize gönderdiğiniz çalışmaları en azından üç ay başka bir yere göndermeyiniz. Yayın yoğunluğundan ötürü eserlerin yayımlanması zaman almaktadır.
- 9-Eser gönderen herkes bu şartları kabul etmiş sayılacaktır.

osermetal
Makina & Mühendislik

Hayallerinizi Ertelemeyin

İnşa ettiğimiz çelik prefabrik evlerle ilgili bilgi almak için hemen arayın:

0530 775 51 31

www.osermetal.com

son söz yerine...

SANA İÇİN DERLER Kİ
Ersin Kartal

Özlemini taşıdım içimde yıllarca sıcağın
konuştum
bir başka ağızla konuşmuşum gibi baktılar yüzüme
geceye tuttum
serin bacaklarınla koştum
şehrin elleriyle saldırdılar üstüme
gecesiyle şehrin
titrek it sesleriyle

Oysa ben
(sıcağın ve şehrin soyтары çocuğu ben)
taşıdım özlemini yıllarca içimde
kendi ağızıyla konuşmuş olmanın
seslerle geldiler sonra
dönmedim yüzümü
titrek it sesleri
hiç çelmedi aklımı

fakat murdar elleriyle gece
kivilagetirdikçe sıcağımı
kanımın fokuru çağıldadıkça damarlarımda
korkuya dilimi görünmez ipliklerle yamalayınca suskunluğum
ağzımın başkalığını anladım

Anladım fakat
anlamak suskunluğuma yetmedi
ey özlemini içimde taşıdığım
yalnaysak sıcak
ey gecenin yorulmaz, titrek
kumral köpekleri
bilirim bu suskunluk sizi kandıramaz

Gün göçer
O güzelin koynundan ay gelir
benim hırçın öpüşlerimle palazlanır gece
gece bana yırtıcı kuşlarla gelir
fakat bu bile sizi kandıramaz
çünkü aya değin çarpan şu suskunluk seli
seceremi dökmüştür bir kez dile

Eyvah ki dile düştüm
göğsüm dolu kumla-
yaralar geçtikçe gün
orospulaşır kabukla

16

